TARİH

KPSS DERS NOTU

ÖĞRETMENİN KALEMİNDEN...

İLK TÜRK DEVLETLERİ

Türklerin Anayurdu:

Türklerin yurdu orta Asya'dır. Doğuda Çin, güneyde Hindistan ve Afganistan, batıda Hazar Denizi kuzeyde Sibirya.

Orta Asya göçleri

*iklim değişiklikleri, hayvan hastalıkları, otlak yetersizliği, nüfus artışı, boylar arası anlaşmazlıklar ve dış baskılar (Çin ve Moğol) göçlerin en belirgin sebepleridir.

Sonuçları ise;

*orta Asya Türk kültürü geniş alanlara yayılmıştır

*Türkler değişik kültürlerden etkilenmişlerdir.

*Türk kültürünü bir bütün halinde incelemek zorlaşmıştır

*barbar kavimler yerlerinden oynatılarak KAVİMLER GÖÇÜ meydana gelmiştir.

UYARI: Avrupa'ya göç eden Türk toplulukları ise, Hunlar, Avarlar, Peçenekler, Kumanlar, Uzlar olmuştur. Ve bu topluluklardan Avrupa'da iki önemli devletin temeli de atılmıştır(Macarlar ve Bulgarlar)

BAZI TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

İSKİTLER(SAKALAR)

*Bilinen en eski Türk topluluğudur.

*En ünlü hükümdarları Alp Er Tunga'dır.

*Atlı göçebe bir topluluk olup, temel geçim kaynağı hayvancılıktır.

*Sanatta hayvan üslubunu kullanmışlardır.

*Türklerde ilk kadın hükümdar olan Tomris Hatun, Alp Er Tunga'nın torunudur.

*İskit hükümdarı Alp Er Tunga ile Persler arasındaki mücadeleyle Alp Er Tunga destanı Şehname'ye konu olmuştur.

*En önemli destanları, Şu ve Alp Er Tungadır.

*Atı evcilleştiren Türk topluluğu olarak kabul edilmektedir.

ASYA HUN DEVLETİ

*Bilinen en eski Türk devletidir.

*Kutlu ülke Ötüken merkez olmak üzere Orhun ve Selenga nehirleri çevresinde kurulmuştur.

*Orta Asya'da siyasi birliği kuran ilk devlettir.

*Hunlara ait ilk belge MÖ 318 yılına ait Hun ile Çin arasında yapılan bir antlaşmadır.

*Hun akınları karşısında Çinliler savunma tedbiri olarak Çin Seddi'ni yaptılar.(MÖ 214 yılında tamamlandı.)

*Bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır.

*En ünlü hükümdarları ise Mete Han'dır.

*En önemli destanları Oğuz Kaan Destanı'dır.

*Mete Han zamanında ilk düzenli ordu teşkilatı kurulmuştur.(ONLU SİSTEM)

*Çinlilerle İpek ticaret yoluna egemen olabilmek için savaşlar yapılmıştır.

*Batıya doğru göç eden Hun Türkleri Kavimler Göçünü başlattılar.

KAVİMLER GÖÇÜ(375)

Sonuçları:

*Roma İmparatorluğu önce Doğu(Bizans) ve Batı olmak üzere ayrılmış(395),daha sonra ise Batı Roma yıkıldı(476)

*Avrupa'nın etnik yapısı değişti. Bu günkü Avrupa'nın temelleri atıldı.

*Barbar kavimler arasında Hristiyanlık yayıldı. Sonucunda ise skolastik düşünce etkili olmaya başladı.

*Merkezi krallıkların yıkılmasıyla Feodalite(derebeylik)rejimi kuruldu.

*İlk çağ kapandı, Orta Çağ başladı

* Avrupa Hun Devleti kuruldu.

GÖKTÜRKLER (552-659)

*Türk adıyla kurulan ilk Türk Devleti'dir.

*Hâkimiyetleri altında bulundukları Avarlara karşı isyan ederek bağımsızlıklarını kazandılar.

*Kurucusu Bumin kaan'dır. Devlet, geleneklere göre Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldı.

* Çinliler ve Ak hunlar Devletiyle mücadele edilmiştir.(İpek yolu) İran'daki Sasani Devletiyle ticari ilişkiye girilmiştir.

*Çin entrikaları sonucu yıkılmıştır. Daha sonra Çin hâkimiyetinden kurtulup Kutluk Kaan önderliğinde II. Göktürk Devleti kurulmuştur.

*Türklerin ilk milli alfabesini oluşturmuşlardır.(Orhun alfabesi)

*Orhun kitabeleri Kutluk Devletine aittir.

*Milliyetçi özellikleri ön plandadır.

*Uygur, Karluk, Basmiller birleşerek Kutluk Devletine son vermişlerdir.(744)

UYGURLAR(744-840)

*Ötüken merkezli, Kutluk Bilge Kül Kaan önderliğinde kurulmuştur.

*Maniheizm inancını kabul etmeleri sebebiyle savaşçı özelliklerin yitirmiş ve yerleşik hayata geçen ilk Türk Devleti özelliğini kazanmışlardır.

*Kendilerine ait bir alfabe oluşturmuşlardır.

*İlk defa kağıt ve matbaayı kullanan Türk Devletidir.

*Moğolların Türkleşmesinde etkili olmuşlardır.

*Tarım ve ticarette ileri gitmişlerdir

*Benimsedikleri dinlere ait terimleri Türkçeleştirerek milli benliklerini korumaya çalışmışlardır.

*Yazılı hukuk sistemine geçen ilk Türk Devletidir.

*Göç ve Türeyiş destanları Uygurlara aittir.

*Karabalasagun kitabeleri Uygurlara aittir.

*Minyatür sanatı ve mimari gelişmiştir.

*Kırgızlar tarafından yıkılmışlardır.

AVARLAR:

*Hem Asya'da hem de Avrupa'da hüküm sürmüşlerdir.

*İstanbul'u kuşatan ilk Türk Devleti'dir

*Devlet teşkilatlanmasında Slav topluluklarını etkilemişlerdir.

*Hıristiyanlığı benimseyerek milli benliklerini kaybetmişlerdir.

BULGARLAR:

*Kafkasların kuzeyinde Büyük Bulgarya Devleti olarak kurulmuş ancak Hazarların baskısı sonucu yıkılmıştır. İtil ve Tuna nehrine doğru hareket eden Bulgar toplulukları iki yeni devlet kurmuşlardır.

*Tuna Bulgar Devleti Hıristiyanlığı benimseyerek milli benliklerini yitirmişlerdir.

*İtil Bulgar Devleti ise İslamiyeti benimseyen ilk Türk Devleti olmuştur.

*Kürk ticaret yolunu kuran iki Türk Devletinden biridir.

KIRGIZLAR:

*Uygur Devletine son vererek Ötüken merkezli kurulmuş bir Türk Devletidir.

*Manas Destanı Kırgızlara aittir.

*Türk tarihinde bilinen en eski yazıtlar olan Yenisey yazıtları Kırgızlara aittir.

*Uzun süre Moğol ve Rus hâkimiyetinde kalmışlardır.

MACARLAR:

*Hıristiyanlığı benimseyerek milli benliklerini yitirmişlerdir.

SABİRLER.

*Bu günkü Sibirya'ya adını veren Türk topluluğudur.

*Hazarların atası kabul edilmektedirler.

TÜRGEŞLER:

*Orta Asya'da hüküm sürmüşlerdir.

*Müslüman Araplarla mücadele etmişlerdir.(Emeviler)

*Ticaretle uğraşan ve yerleşik bir Türk Devletidir.

HAZARLAR:

*Kara denizin kuzeyinde kurulmuş Kafkasya'da da etkili olmuşlardır.

*Hazar Denizine adını veren Türk devletidir.

*Museviliği kabul eden tek Türk devletidir.

*Kürk ticaret yolunu kuran devletlerden biridir.

*Hazarlarda dini hoşgörü etkilidir. Davalara ikisi Musevi ikisi Müslüman ikisi Hrıstiyan ve bir şamanisten oluşan hâkimler kurulu görev yapmıştır.

*Paralı ve ücretli askerliğin görüldüğü tek Türk devletidir.

*Hz.Osman ve Emeviler döneminde Müslümanlarla savaşlar yapılmıştır.

AVRUPA HUN DEVLETİ:

*Balamir komutasında Macaristan'da kurulmuştur.

*En önemli hükümdarları Atilla'dır.

*Doğu ve Batı Roma vergiye bağlanmıştır.

*Atilla'dan sonra zayıflayan Hunlar Hrıstiyanlaşarak milli benliklerini yitirmişlerdir.

KÜLTÜR-UYGARLIK

DEVLET YÖNETİMİ

İlk Türk devletlerinde yönetim alanında görülen önemli özellikler şunlardır:

1.KUT ANLAYIŞI: Devleti yönetme yetkisinin Göktanrı tarafından verildiğine inanılan anlayış. Kut Göktanrı tarafından sadece hükümdara değil ailesine de verilirdi. Ancak yönetimde dini kurallar kesinlikle uygulanmazdı yani teokratik anlayış yoktur. Kut anlayışı beraberinde "Devlet hanedanın ortak malıdır"anlayışını ortaya çıkarmıştır. Doğal sonuç olarakta büyük taht kavgalarına yol açmıştır.

2.BOYLAR FEDARASYONU UYGULAMASI(İKİLİ TEŞKİLAT UYGULAMASI):İlk Türk Devletlerinin tamamı boyların bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Devlet genel olarak doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılırdı. Temel amaç sınırları büyüyen devleti daha iyi yönetmektir. Doğu kanadında Hakan batı kanadını ise Yabgu unvanı ile kardeşi yönetirdi.

Uyarı: Yönetimde görülen bu özellikler merkezi otoritenin bozulmasına ve kısa ömürlü olmalarına yol açmıştır.

ÜLKE YÖNETİMİNDE YER ALAN ÖNEMLİ GÖREVLİLER

Hükümdar:İlk Türk devletlerinde son sözü söylemesine rağmen yetkileri sınırsız değildir.Çünkü töreye uyma zorunluluğu vardır.Kullandıkları önemliunvanlar ise;Han,hakan,kağan,tanhu,şanyu,yabgu,ilteber,idikut..

Hatun: Hükümdarın eşine denir. Hükümdarın yokluğunda ülkeyi yönetir ve dışarıdan gelen elçileri kabul eder.

Aygucı: vezir Buyruk: Bakan Şad: Hanedan üyesi

Tamgacı: Yazıcı Tigin: Hükümdarın erkek çocuğuna verilen unvan

Tudun: Vali Ağılığ: Hazine görevlisi

Tarkan:Askeri yönetici

Subaşı: Ordu komutanı. Apa:Sivil yönetici

HÜKÜMDARLIK SEMBOLLERİ

HÜKÜMDARIN GÖREVLERİ

***Otağ (Hükümdar çadırı)** ***Töreye göre ülkeyi yönetmek**

***Örgün:Taht** ***Adaleti sağlamak**

***Davul** ***Dağınık boyları toplamak**

***Tuğ (Bayrak)** ***Orduya komuta etmek**

***Kopuz** ***Halkın refahını sağlamak**

***Yay** ***Millete hesap vermek**

MECLİSLER

1.TOY: En eski Türk Devletlerinde ,devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yer.

2.KURULTAY: Moğolcadan dilimize girmiş ve Toy'la aynı anlamda kullanılmıştır.

3.KENGEŞ: Deneyimli kişilerden oluşan danışma meclisi.

Uyarı: Toy ve Kurultay'da son sözü hükümdar söylediği için hem karar organı hem de danışma özelliği gösterirler.Kurultayda alınan bir kararın hayata geçebilmesi için töreye de **uyma** zorunluluğu vardır.Kurultayın önemli görevlileriyse;Hakan,hatun,şad,yabgu,aygucı,buyruk ve boy beyleri(Toygun)

HUKUK

TÖRE:İslam öncesi Türk devletlerinde yazılı olmayan hukuk kurallarına verilen isimdir.Kaynağı üçtür;

-Hükümdarın görüşleri

-Kurultayın kararları

-Halkın görüşleri

İlk Türk devletlerinde iki mahkeme türü mevcuttur:

YARGAN : Hükümdarın başkanlık ettiği ve büyük siyasi davalara bakılan mahkeme.

YARGU: Yargucı adı verilen görevlilerin yer aldığı ve adi suçlara bakan mahkemedir.

****Yarı göçebe yaşam tarzından dolayı küçük suçlara 10 günü geçmeyen hapis cezaları verilir. Büyük suçlarda ise doğrudan idam kararı verilir.

UYARI :İlk yazılı hukuk kuralları ise Uygurlardan itibaren görülmeye başlamıştır.Ticari sözleşmeler,vasiyetnameler ve kira belgeleri bu durumun en açık kanıtlarıdır.

ORDU

1.Eli silah tutan herkes askerdir.(yarı göçebe yaşam tarzından dolayı)

2.paralı ve ücretli askerlik yoktur.sadece Hazarlarda görülmüştür.

3.Ordu –millet anlayışı hakimdir.

4.İlk düzenli ordu teşkilatı Asya Hun hükümdarı Mete Han zamanında ortaya çıkan ONLU SİSTEM'DİR. Bu sistem günümüze kadar devem etmektedir.

Uyarı: Asya Hun Devleti kendinden sonraki Türk devletlerine en fazla askeri alanda örnek olmuştur.

5.Turan taktiği: Türklere ait en eski savaş taktiğidir.(Daha sonraki Türk devletlerinde Hilal ve sahte ricat adıyla kullanılmıştır)

DİN VE İNANIŞ

İlk Türk Devletlerinde yarı göçebe yaşam tarzından dolayı faklı din ve inanışlar görülmüştür. Genel olarak gittikleri yerin inancından etkilenmişler ve kabul etmişlerdir. Önemli olanları ise;

GÖKTANRI İNANCI

*Türkler arasında en yaygın inanış.

*Milli din özelliği taşımaktadır

*Türklerin İslamiyeti kabul etmelerinde en önemli etkendir

ŞAMANİZM: Temelinde büyücülük vardır.İyi –kötü ruh mücadelesine inanılır.Şaman(kam)adı verilen kişi büyü yoluyla toplum üzerindeki kötü ruhları kovar,iyi ruhları çağırır.

TOTEMİZM: Canlı yada cansız bir varlığa tapınma ya da kutsal kabul etme.Dağ,nehir,hayvan,orman vb.(tabiat kuvvetlerine inanma)

MANİHEİZM-BUDİZM: Uygur devletinin benimsediği din.Bu dinin etkisiyle Uygurlar yerleşik hayata geçmiştir.

MUSEVİLİK: Sadece Hazar Türklerinin benimsediği din

HRISTİYANLIK: Bu dini benimseyen Türk toplulukları milli benliklerini kaybetmişlerdir.Bulgarlar,Macarlar,Avarlar,Peçenekler...

BAZI DİNİ KAVRAMLAR

KURGAN: Mezar

BALBAL: Mezar taşı

YUĞ: Cenaze töreni

TAMU: Cehennem

UÇMAĞ: Cennet

Uyarı: İskitlerde mumyacılık görülmüştür.Yukarıdaki kavramlar Türklerde İslam öncesi ahiret inancının yaygın olduğun göstermektedir.

SOSYAL – EKONOMİK YAŞAM

SOSYAL YAŞAM

İslam öncesi Türk Devletlerinde yarı göçebe yaşam tarzı ve özel mülkiyetin olmamasından dolayı kölelik ve sınıf farklılıkları yoktur.Toplum yapısı en küçük birimden başlayarak siyasi teşkilatlanmanın en üst kademesine kadar şu şekilde sıralanmıştır.

Oguş(aile) -Urug(sülale) -Bud(boy) - Budun(millet) -İl (devlet)

Türkler her yıl baharın gelişini bayram olarak kutlar ve Nevruz adı verilen bu bayramda yoksul halka yemek dağıtılırdı.Toy adı verilen şölenlerde ise sportif faaliyetler yapılır(cirit,güreş) ve davetlilere milli içeceğimiz olan kımız ikram edilirdi.Ayrıca kopuz eşliğinde koşuklar söylenirdi.

EKONOMİK YAŞAM

1.Hayvancılık

2.Hayvancılığa dayalı ticaret

3.Ticaret (İpek ve Kürk yolu ticareti)

Özellikle Çinlilerle yapılan savaşların temel sebebi İpek yolu ticaretine hakim olmaktır.

4. Madencilik : Demir madenine dayalı ticaret gelişmiştir.(özellikle Göktürk devletinde)

5. Tarım : Hayvancılığa dayalı tarım görülmektedir.En fazla yetiştirilen bitki yoncadır.Uygurlardan itibaren tarım faaliyetleri oldukça artmıştır.

YAZI, DİL, EDEBİYAT

Alfabeler: Türkler tarih boyunca birçok alfabe kullanmışlardır.Ancak kendilerine özgü iki alfabeleri olmuştur.Bunlar;

1.Göktürk alfabesi(Orhun)

2.Uygur alfabesi

Uyarı: Uygurlar Soğd alfabesini de kullanmışlardır. Ayrıca Türkler Kiril alfabesini de kullanmıştır.

Dil: Türklerin kullandığı dil Ural-Altay dil grubunun sondan eklemeli Altay koluna aittir.

Edebiyat: Türklerde yaşam tarzı sebebiyle daha çok sözlü edebiyat gelişmiştir.

Sözlü edebiyat ürünleri ise;

SAV - SAGU - KOŞUK - DESTANLAR

! ! ! !

Atasözü Ağıt Şiir HUNLAR – Oğuz kağan destanı

İSKİTLER - Şu ve Alp Er Tunga destanı

GÖKTÜRKLER - Ergenekon ve Bozkurt destanları

UYGURLAR: Göç ve Türeyiş

KIRGIZLAR: Manas destanı

YAZILI EDEBİYAT (KİTABELER)

Yenisey yazıtları: Türk tarihinde bilinen en eski yazıtlardır. Kırgızlara aittir. Birçok mezar taşından ibarettir.

Orhun kitabeleri: II.Göktürk (Kutluk) Devletine aittir.Bilge kağan ,Kültigin ve vezir Tonyukuk adına dikilmiştir. En önemli özellikleri ise;

*Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı belgeleridir

*Türk adının geçtiği ilk Türkçe metindir

*İlk yazılı milli tarih kaynağıdır

*Siyasetname özelliği göstermektedir.

*Sosyal devlet anlayışının benimsendiğine dair örnekler mevcuttur

Uyarı: 1893 yılında Danimarkalı Türkolog Thomsen tarafından okunmuştur.

KARABALASAGUN YAZITLARI: Uygurlara aittir. Yaşam tarzları ile ilgili geniş bilgiler içermektedir özelliklede dinleriyle ilgili.

BİLİM VE SANAT

BİLİM

Yarı göçebe yaşam tarzından dolayı bilim gelişme gösterememiştir. Gelişme gösterebilen en önemli bilim dalı ise astronomidir.(on iki hayvanlı Türk takvimi) Ayrıca Uygurlarda matbaanın kullanılması ve İskitlerde mumyacılık faaliyetleri bilimsel çalışmalara örnek olarak gösterilebilir.

SANAT : Türklerde genellikle yarı göçebe yaşam tarzından dolayı sanat eserleri taşınabilir özelliktedir.(deri,ahşap,metal) En önemli sanat dalları ise;

Dokuma sanatı: Halı, kilim dokumacılığı ve çadır sanatı.Dokuma sanatının geliştiğine dair en önemli kanıt ise Pazırık halısıdır(Hunlara ait) .Dokuma sanatında insan ve hayvan figürleri kullanılmıştır.

Maden sanatı: Özellikle demir madenine dayalı bir sanat anlayışı hakimdir. Geliştiğine dair en önemli kanıt ise, Esik kurganında çıkarılan altın adam zırhıdır.(Hunlara ait)

Minyatür sanatı: Uygurlardan itibaren görülen resime benzer bir sanat dalıdır. Yerleşik hayata geçişin kesin kanıtlarındandır.özellikleri ise;

1.Perspektif (derinlik) yoktur

2.Dönemin sosyal ve siyasal yaşamı ile ilgili bilgi kaynaklarındandır.

3.Kişiler derecelerine ve mevkilerine göre büyüklü küçüklü çizilir

Fresko: Duvar süslemeciliğidir.

Mimari: yaşam tarzından dolayı gelişme göstememiştir. Uygurlardan itibaren gelişme göstermiştir. Uygurlardan önce mimariye ait örnekler ise balbal, kurgan, sulama kanalları...

Heykelcilik: Balbaldan dolayı gelişme göstermiştir.

TÜRK - İSLAM DEVLETLERİ

TÜRKLER VE İSLAMİYET

*Türklerin Müslümanlarla ilk münasebet i Hz. Osman döneminde savaş yoluyla olmuştur. Kafkaslarda Hazarlar ile Müslümanlar arasında ilk çatışmalar gerçekleşmiştir.

*Emeviler döneminde ise, Hazar, Türgiş devletleriyle savaşlar yapılmıştır.

*Türklerin Müslümanlarla ilk olumlu ilişkisi ise, Abbasiler döneminde Talas savaşı sırasında Karlukların Çinlilere karşı Müslümanlar tarafında yer almasıyla gerçekleşmiştir.

TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABUL ETMESİNDEKİ KOLAYLAŞTIRICI ETKENLER

*İslamiyet'teki tek tanrı inancı ile Gök tanrı inancının benzerlik göstermesi

*İslam'daki cihat anlayışı ile Türklerdeki cihan hâkimiyeti düşüncesinin örtüşmesi

*Türklerdeki kurban kesme ibadetinin İslam'da da olması

*İslam'ın önem verdiği temizlik, hoşgörü, adalet gibi konuların Türk örfünde de yer alması

*İslamiyet'teki ahiret inancının Türklerde de olması

*Abbasilerin Türklere karşı hoşgörülü olması

UYARI: İslamiyeti kabul eden ilk Türk boyu Karluklar, Orta Asya'da İslamiyeti kabul eden devlet Karahanlılar, Avrupa'da ise İtil Bulgar Devleti.

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

KARAHANLILAR(840 -1212)

*Karluk ,Yağma ve Çiğil Türkleri tarafından Türkistan'da kurulmuştur.Bilinen ilk hükümdarı Bilge Kül Kadir Han'dır.

*Satuk Buğra Han (Abdülkerim) zamanında İslamiyeti kabul etmişlerdir.

*Devlet ikili teşkilat anlayışıyla idare edilmiştir.Siyasi ilişkiler daha çok Saman oğulları ve Gazneli Devletleriyle olmuştur.

*Doğu Karahanlı devletine Karahıtaylar, Batı Karahanlı devletine ise Harzemşahlar son vermiştir.

KARAHANLILARIN TÜRK TARİHİNDEKİ ÖNEMİ

*İslamiyeti benimseyen ilk Türk devleti (Orta Asya'da)

*Türk – İslam sentezini başlatmışlardır

*Türkçeye önem vermişlerdir. Uygur alfabesini kullanmaya devam etmişlerdir.

*Türk – İslam mimarisinin temellerini atmışlardır. İlk kervansaray örnekleri Ribat adıyla inşa edilmiştir.

*Çok sayıda medrese kurulmuş ve eğitimde ilk defa burslu sisteme geçilmiştir

*İlk posta teşkilatı kurulmuştur.

*önemli Türkçe eserler vermişlerdir. Divan-ı Lügat'it Türk, Divan-ı Hikmet, Atabetü'l Hakayık ve Kutadgu bilig.

GAZNELİLER (963 – 1187)

*Afganistan'ın Gazne şehrinde Alp Tigin tarafından kurulmuştur. Kuzey Hindistan ve İran'a kadar sınırları genişlemişlerdir.

*En geniş sınırlara ve en parlak döneme Sultan Mahmut zamanında ulaşılmıştır.

*Abbasi halifeliği Şii Büveyh oğullarından korunmuştur. Ve bu hizmeti karşılığı sultan unvanı alan ilk Türk hükümdarı olmuştur.

*İslamiyet Kuzey Hindistan'a götürülmüştür.

*Büyük Selçuklu Devleti ile yapılan Dandanakan savaşı Gazneli Devletini yıkılma sürecine sokmuş son veren ise Gurlular olmuştur.

*Bir çok kavmi bünyesinde barındırdığı ve farklı diller kullanıldığı için Türkçenin gelişimi yavaşlamıştır.

*Firdevsi'nin Şehname adlı eseri Sultan Mahmut için yazılmıştır.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1038 -1157)

*Büyük Selçuklu Devleti Oğuzların Kınık boyundandır. Adını Selçuk Bey'den almış olsa da gerçek kurucuları Tuğrul ve Çağrı kardeşlerdir.

*İlk merkezleri Cend şehridir. Önemli başkentleri ise, Nişabur, Rey ve Merv'dir. (En önemlisi REY)

*Önemli zaferleri; Gaznelilere karşı DANDAKAN savaşı, Bizans'a karşı Pasinler ve Malazgirt zaferi.

*Yıkılmasına yol açan gelişmeler ise, 1141'de Karahitaylar'a karşı KATVAN yenilgisi , Oğuz isyanları,Batınilik faaliyetleri,Atabeylerin bağımsız hareket etmeleri.

*Önemli hükümdarları; Tuğrul ve Çağrı kardeşler, sultan Alparslan,Sultan Melikşah , Sultan Sencer.

*Vezir Nizamülmülk'ün kurduğu Nizamiye medreseleri zamanın üniversiteleridir.

*Ömer Hayyamın başkanlığında Celali takvimi hazırlanmıştır. Devlet teşkilatlanması ile ilgili önemli bir eser olan Siyasetname Nizamülmülk'ün eseridir.

HARZEMŞAHLAR (1097 -1231)

*Büyük Selçuklu Devleti'nin Harzem valisi İl-Arslan tarafından kurulmuştur.

*Otrar valisinin Moğol ticaret kervanına el koymasıyla Harzem- Moğol gerginliği başlamış ve Orta Asya'yı Moğol saldırısıyla terk etmişlerdir.

*Anadolu'ya gelen Harzemşahlar Anadolu Selçuklu devletiyle yaptıkları 1230 Yassıçemen savaşını kaybetmişlerdir.ve 1231 yılında Moğollar tarafından tamamen yıkılmışlardır.

MISIR'DA KURULAN TÜRK –İSLAM DEVLETLERİ

TOLUNOĞULLARI (868 -905)

*Tolunoğlu Ahmet tarafından Mısır'da kurulan ilk Türk devleti'dir.

*Mısır'daki imar işlerine önem vermişlerdir.En önemli eser ise Tolunoğlu Ahmet camiidir.

*Abbasiler tarafından yıkılmıştır.

İHŞİDİLER(935 -969)

*Fergana Türklerinden Muhammet Bin Togaç tarafından kurulmuştur.

*Kısa süren hakimiyetlerine Fatimiler son vermiştir.

EYYUBİLER (1174 -1250)

*Selahaddin Eyyubi tarafından Fatimi devletine son verilerek kurulmuştur.

*1187 Hıttin savaşı'nda Haçlıları yenerek Kudüs'ü kurtarmıştır.

*Aybeg adındaki ordu komutanı tarafından Eyyubi hakimiyeti sona ermiştir.

MEMLÜKLER (1250 -1517)

*Eyyubi Devletine son veren Aybeg tarafından kurulmuştur.

*Moğolları Ayn-Calut Savaşında yenerek batıya ilerlemeleri engellenmişlerdir.

*Orta doğudaki haçlı kalıntılarına son vermişlerdir.

*Sultan Baybars zamanında Anadolu'ya gelen memlükler Moğolları birkez daha yenmişlerdir.

*Yavuz Sultan Selim zamanında Mercidabık ve Reydaniye savaşlarıyla Memlük devleti sona ermiştir.

UYARI: Memlükler Halifelik makamını koruyan Türk devletlerinden biridir.Ama kullanmamışlardır.

Ayrıca klasik veraset anlayışı uygulanmamıştır.Çünkü her güçlü ordu komutanı tahta geçebilmekteydi.

MOĞOLLAR

*1196 yılında Cengiz Han(Temuçin) tarafından kurulmuştur. Orta Asya'da Kırgız, Uygur, Harzemşahlar'ı egemenlik altına almıştır. Çin hakimiyeti sağlanmıştır. Cengiz Han'dan sonra 4 Moğol Devleti ortaya çıkmıştır.

Bunlar;

*İran merkezli İlhanlı Devleti

*Türkistan merkezli Çağatay devleti

*Çin'de Kubilay Hanlığı

*Karadeniz (Daha çok bugünkü Rus toprakları) merkezli Altın Orda Devleti

TİMUR DEVLETİ (1370 -1507)

* Timur tarafından Çağatay Devletine son verilerek Türkistan'da kurulmuştur.

*Orta Asya,Hindistan,İran ve Anadolu'yu egemenlik altına almıştır.

*Osmanlı Devleti'ni Ankara savaşında yenerek Fetret devrine sokmuştur.

*Uluğ Bey döneminde Türk tarihinin ilk büyük rasathanesi kurulmuştur.

*Ali Şir Nevai'nin ünlü eseri Muhakemetu'l Lugateyn bu devlete aittir.

*Şeybaniler tarafından yıkılmıştır.

BABÜR DEVLETİ(1526 -1858)

*Timur soyundan Babür Şah tarafından Hindistan'da kurulmuştur.

*En parlak dönemleri Şah Cihan zamanıdır.

*Taç Mahal en önemli eserdir.Babür Şah'ın hayatını anlattığı Babürname Türkçedir ve siyasetname özelliği taşır.

*İngilizler tarafından yıkılmışlardır.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ (1077 - 1308)

Kurucusu: Kutalmışoğlu Süleyman Şah

Merkez: İznik – Konya

I. Kılıçarslan Dönemi

I. Haçlı seferinde izniki kaybedip merkezi Konya'ya taşıdı.

I. Mesud Dönemi

Anadolu ilk defa Türkiye adıyla anılmaya başlandı.

II. Kılıçarslan Dönemi

En önemli olay 1176 miryakefalon savaşıdır. Bu savaş sonunda Bizans yenildi Anadolu kesin Türk yurdu oldu.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi

Antalya alındı.

Venedikle ilk ticaret antlaşması yapıldı.

İzzettin Keykavus Dönemi

Sinop alındı.

Alaaddin Keykubat Dönemi

En parlak dönem

1- Alanya alındı

2- Deniz aşırı sefer olan kırımın suğdak limanı fethedildi.

NOT: Anadolu Selçuklu Döneminde fethedilen Antalya, Sinop, Alanya ve Suğda limanlarının temel amacı ticareti geliştirmekti.

3- Moğol saldırılarına karşı tedbirler aldı. Doğudaki kaleleri güçlendirdi. Harzemşahlarla ittifak yaptı.

4- 1230 Yassı – Çemen Savaşı

Harzemşahlarla **X** Anadolu Selçuklu Devleti

\- +

Nedeni: Harzemşahların Anadolu'daki ahlata saldırması

Sonuç: Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasındaki tampon bölge ortadan kalktı.

Yıkılma: Babaishak İsyanı ve 1243 Kösedağ savaşı yıkılışa neden oldu.

II. Beylikler Dönemi

1243 Kösedağ savaşıyla başlar.

Osmanlı Beyliği: Söğüt ve Domaniç çevresi

Karamanoğulları: Konya ve Karaman çevresi

Germiyanoğulları: Kütahya ve çevresi. Osmanlı Devleti bir kısım topraklarını çeyiz yoluyla aldı.

Hamitoğulları: Burdur ve Isparta çevresi. Topraklarının bir bölümünü para karşılığı Osmanlı Devletine sattı.

***Karesioğulları:** Balıkesir ve Çanakkale çevresi. Osmanlı Devletine katılan ilk beylik (Denizcidir)

***Saruhanoğulları:** Manisa ve çevresi. (Denizcidir)

***Menteşeoğulları:** Muğla ve çevresi. (Denizcidir)

***Aydınoğulları:** Aydın ve İzmir çevresi. (Denizcidir)

***Candaroğulları:** Kastamonu ve Sinop çevresi (Denizcidir)

Kadı Burhaneddin Beyliği: Sivas ve çevresi

Dulkadiroğulları: Kahramanmaraş ve Elbistan çevresi. Yavuz Sultan Selim zamanında turna dağ savaşıyla Osmanlıya bağlandı. Anadolu'da Türk siyasi birliği kesin sağlandı.

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ KÜLTÜR VE MEDENİYET

Devlet Yönetimi

Devletin başında **hanedana mensup bir hükümdar bulunurdu** (Memlükler hariç).

Yönetme hakkının İslamiyet öncesinde olduğu gibi **tanrı tarafından hükümdara verildiğine inanılırdı (Kut)**. Bu durum taht kavgalarına ve kurulan devletlerin zayıflamasına neden olmuştur **(Veraset Sistemi)**.

Yönetim, hükümdarın **mutlak otoritesinde** toplanırdı. Bununla beraber **ikili devlet teşkilatı** da uygulanmaya devam etmiştir.

Gaznelilerle birlikte, İslamiyet'in de etkisiyle, Kut anlayışı **"Sultan"** anlayışına dönüşmüş ve hükümdar Allah'ın yeryüzündeki gölgesi sayılmıştır.

NOT-1: Gazneli Mahmut; Abbasi Halifesi'ni Şii Büveyhoğulları'nın baskısından kurtarmıştır. Abbasi Halifesi; İslamiyet'in koruyuculuğunu yaptığı için Gazneli Mahmut'a "Sultan" ünvanını vermiştir.

NOT-2: Türk tarihinde **ilk kez "Sultan"** ünvanını Gazneli Mahmut kullanmıştır.

NOT-3: Büyük Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey 1055'de Bağdat Seferi'ne çıkarak, Abbasiler'i rahatsız eden Şii Büveyhoğulları'nı yıkıp Abbasi Halifesini baskıdan kurtarmıştır. Abbasi Halifesi; Tuğrul Bey'e **"Doğu'nun ve Batı'nın Hükümdarı"** unvanını vermiştir. Böylece İslam Dünyası'nın siyasi liderliği ve koruyuculuğu Selçuklulara geçmiştir (laik bir yönetim uygulanmıştır).

Ayrıca bu anlayışın (Kut) bir sonucu olarak Gazneli ve Selçuklu hükümdarları, hükümdarlıklarını **halifeye tasdik (menşur alma) ettirmişlerdir**. Ancak hâkimiyetlerini Abbasi halifeleriyle paylaşmamışlardır (**Dini ve siyasi otorite birbirinden ayrı tutulmuştur**.).

Karahanlılar klasik Türk geleneklerini devam ettirmişler ama Gazneliler İran İslam geleneğinden etkilenmişler ve Orta Asya devlet yapısını koruyamamışlardır.

Selçuklular zamanında Türk İslam geleneği yerine oturmuştur. Selçuklular Türk devlet geleneğinin temel yapısını bozmadan İran ve Abbasi devlet yapısından faydalanmışlardır.

Gazneliler, Selçuklular ve Harzemşahlar Türk unsurlardan oluşmakla beraber zamanla **imparatorluk karakteri kazanmışlardır.**

Hükümdarların kullandığı ünvanlar; Karahanlılarda **Han, Hakan, Kara, Kadir;** Gaznelilerde **Tegin, Sultan, Padişah;** Büyük Selçuklu Devleti'nde **Bey, Melik, Sultan, Sultan'ül-Âlem, Sultan-ı Âzam, Sultan-ı Muazzam**'dır.

Bununla birlikte Türk İslam devletlerinde hükümdarlar **İlig, Buğra, Nasr, Şahinşah** gibi ünvanlar da kullanmışlardır.

Devlet işlerinde hükümdara yardımcı olmak üzere **Vezirlik** Kurumu oluşturulmuştur. Karahanlılar Dönemi'nde hükümdara**"Noyan"** adı verilen vezirler yardımcı olmuştur (Memluklular'da Emir-i Kebir).

NOT: Mısır'da kurulan ilk Türk - İslam Devleti olan Tolunoğulları'nda, hükümdarlar yetkilerini aracısız kullanmak istediklerinden, vezirlik makamı yoktur.

Orta Asya Türk Devletlerinde görülen kurultay ve toy geleneği **"Divan"** adıyla devam ettirilmiştir. Önemli devlet işleri,**Divan** adı verilen kurulda görüşülürdü.

Divan, devletin **en önemli yönetim organıydı** ve buna **Divan-ı Ali (Büyük Divan, Divan-ı Saltanat)** deniyordu. Bu divan **Hükümet** görevini yerine getiriyordu.

Karahanlılarda **"Büyük Divan"**ın başında bulunan kişiye **"Yuğruş"**, Büyük Selçuklu Devleti'nde ise **"Vezir"** (**Sahib-i Divan-ı Devlet** veya **Hace-i Buzurg**) adı verilmekteydi.

Büyük Divan'ın dışında görevleri farklı başka divanlar da vardır. Bunlar;

Divan-ı Arz (Ordu – Başkanı **"Emir-i Arz** veya **Arzü'l Ceyş**),

Divan-ı İstivfa (Mali - Başkanı **"Müstevfi"**)

Divan-ı Tuğra (İnşaa) (Yazışma – Başkanı **"Tuğrai"**),

Divan-ı İşraf (İdari ve Adli – Başkanı **"Müşrif"**)'dır.

"Divan-ı İşraf" aynı zamanda devlet memurlarını denetleyen bir **müfettişlik** kurumudur.

Saray Teşkilatı: Devletin yönetimi ile ilgili bütün işlerin yürütüldüğü ve aynı zamanda hükümdar ve ailesinin günlük yaşamını sürdürdüğü yerdir.

Hükümdarın halk ve yöneticilerle görüşmelerini düzenleyen **"Tayangu"** denilen memurlar vardı. (Büyük Selçuklular'da**"Hacip"**)

Saray işlerinin yürütülmesinde birçok görevli bulunmaktaydı. Bunlar;

Hacibü'l-hüccab (Has Hacib): Saray teşkilatının başında bulunan kişiye verilen ünvan

Emir-i Candar: Saray muhafız komutanı

Kapucubaşı: Sarayın her türlü hizmetinden sorumlu kişi

Emir-i Ahur: Atların bakımından sorumlu kişi

Emir-i Alem: Devlete ait bayrak ve sancaklardan sorumlu kişi

Emir-i Silah: Silahlardan sorumlu görevli

Camedar: Hükümdarın kıyafetleriyle ilgilenen görevli

Şarabdar: Meşrubatla ilgilenen görevli

Taştdar – Abdar: Temizlik işlerinin başındaki görevli

Çaşnigir: Yemek işlerini organize eden görevli (Anadolu Selçukluda **Emir-i Meclis**)

Emir-i Şikar: Av organizasyonundan sorumlu görevli

Devaddar: Hükümdarın yazı takımlarını muhafaza eden görevli

Üstaduddar: Saray harcamalarından sorumlu görevli

Havayic Salar: Sarayın aşçısı

Serhenk (Çavuş): Seferler ya da saltanat gezileri sırasında hükümdara ait kuvvetlere yol açan görevli (Ayrıca yol boyunca halkın dert, istek ve şikâyetlerini hükümdara iletir.)

NOT: Bütün saray görevlileri Kapıkulları'ndan seçilirdi.

NOT: Karahanlı devlet yönetimi; küçük farklar ile Gazneli, Selçuklu ve Eyyubiler'de de aynı idi.

Hükümdarlık Alametleri (Sembolleri);

Lakap ve ünvanlara **(Elkab)** sahip olunması

Hutbe okutulması

Para (sikke) bastırılması

Halifeden menşur (onay) alınması

Asa (halifenin gönderdiği değnek)

Tahtının bulunması

Sancağının olması

Sarayın bulunması

Arma, Tuğra ve **Çetr** (saltanat şemsiyesi)'in bulunması

Tuğ (mızrağa bağlanan at kuyruğu)'un olması

Hilat giyme ve **kılıç** kuşanma törenlerinin yapılması

Nevbet (mehter) çalınması

Toy düzenleyerek halkına ziyafet çekmesi

Otağ-ı Şerif adı verilen büyük çadırın kurulması

Sorguç (kaftana takılan püskül)

Ülke (Taşra) Yönetimi

Ülke yönetiminde **Eyalet sistemi** vardı. Taşra teşkilatında yer alan eyaletlerin yönetiminden **"Şıhne"** adı verilen **askeri valiler** sorumluydu.

Bazı eyaletlerin başına **Melik** adı verilen Hanedan mensubu **şehzadeler** atanmıştır. Meliklerin yanında **Atabey** adlı tecrübeli devlet adamları yer alırdı ve onların yetiştirilmesinden sorumluydu.

NOT: Atabeyin Osmanlılarda karşılığı **"Lala"**ydı. Atabeyler devletin zayıf olduğu anlarda bulundukları bölgelerde**bağımsızlıklarını ilan ederek kendi devletlerini kurmuşlardır.**

NOT: Meliklerin siyasi ve askeri bakımdan oldukça **geniş yetkileri** vardı. Bu nedenle Büyük Selçukluda merkezi devlet otoritesini korumak oldukça güç olmuştur. Bu durum **taht mücadelelerini** arttırmıştır.

Her eyalette devlet merkezinde olduğu gibi görevleri farklı divanlar bulunurdu.

Türk - İslam devletlerinde merkez ile taşra arasındaki iletişimi sağlamak için güçlü bir **posta teşkilatı** kurulmuştur. Bununilk **örnekleri Karahanlılar'da** görülmüştür.

Eyaletlerin dışında sultana bağlı **"Metbu (tabi) devletler"** bulunmaktaydı. Bunların başında **"Sultan-ı Azam"** denilen yöneticiler bulunmaktaydı.

Yerleşik hayata geçen Türkmenler üzerinde başta **Ahilik** (Ahi Evran) olmak üzere **Babailik** (Baba İlyas), **Bektaşilik**(Hacı Bektaşi Veli), **Ekberilik** (Sadrettin Konevi), **Mevlevilik** (Mevlana), **Kadirilik** (Abdülkadir Geylani), **Kübrevilik**(Şeyh Necmettin Kübra), **Yesevilik** (Ahmet Yesevi'nin takipçileri) ve **Rufailik** gibi tarikatlar etkili olmuştur.

Bu tarikatlar, fetihlerde önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Fetih hareketlerinde, **"baba, abdal, alp - eren ve ahilerin"**önemli rolü bulunmaktadır.

Tarikatlar dışında faaliyet gösteren dini nitelikli örgütler; **Abdalan-ı Rum** (Anadolu dervişleri teşkilatı), **Bacıyan-ı Rum**(Anadolu kadınları teşkilatı)), **Gaziyan-ı Rum** (Gaziler teşkilatı), **Feteyan-ı Rum** (Gençler teşkilatı)'dur.

Anadolu da **"Tasavvuf"** anlayışı bu dönemde ortaya çıkmış ve bu anlayışa paralel olarak Anadolu'nun birçok yerinde**tekke ve zaviyeler** açılmıştır.

Bunların dışında eyaletlerde bulunan diğer yöneticiler ve kurumlar ise şunlardır;

Amid: Şehir ve kasabaların mülki idaresinden sorumludur.

Amil: Şehir ve kasabaların mali idaresinden sorumludur.

Muhtesip: Belediye işlerinden sorumludur. Aynı zamanda çarşı ve pazarları denetlerdi.

Ulag: Posta teşkilatında görevli olanlara verilen isimdir.

Kadı: Yargı işlerinden sorumludur. Günümüzdeki noter görevini yapar ve tüm bilgileri ilgili deftere kaydederdi.

Hatip: Din işlerinden sorumlu görevlidir.

Reis: Halk tarafından seçilen sivil yöneticilerdir.

Subaşı: Taşrada şehirlerin güvenliğinden sorumlu görevlidir.

İğdişbaşı: Yaşadığı şehrin halkını temsil eden en yüksek görevli yani bir tür Belediye Başkanıdır. Özellikle ticaretle ilgili olan iğdişbaşı, şehre gelip giden tüccarlarla da yakından ilgilenirdi. İğdişbaşı'nın bir görevi de merkezi idarenin o şehirden istediği verginin halktan adilane bir şekilde toplanmasını da sağlamaktır.

Ordu

İlk Türk – İslam devletlerinin ordularını büyük ölçüde Türkler oluşturuyordu.

Karahanlılarda ordu geleneksel Türk ordu anlayışına paralel olarak gelişse de zamanla Saray Muhafızları, Hassa Ordusu (doğrudan hükümdara bağlı askerler), Eyalet Ordusu gibi birimler de oluşturulmuştur.

Gaznelilerin ordusu ise çeşitli etnik unsurlardan oluşmuş ücretli bir ordu yapısına sahiptir. **Bu durum yıkılışlarında etkili olacaktır.**

Gaznelilerin ordusunda ayrıca Gulam Askerleri, Eyalet Askerleri ve Gönüllüler gibi birimler de vardı.

Büyük Selçuklu ordusu ise 5 bölümden meydana gelmekteydi;

Gulaman-ı Saray: Genellikle gayr-i müslim esir çocuklarının ya da satın alınan kölelerin yetiştirilmesiyle oluşan ordudur (**Memluk / Köle / Kul**). Bu uygulamaya **Gulam (Kölemen) Sistemi** (Osmanlı'da **Devşirme Sistemi – Kapıkulu Askerleri)** adı verilmiştir. Bu bölümdeki ordu doğrudan **Sultana bağlıydı.** Bunlar sürekli asker olup, 3 ayda bir**"Bişteganı"** adı verilen maaş alırlardı. Saray muhafızları, ordu komutanları ve valiler bu bölümdeki askerler arasından seçilirdi. Bu sistem **Gazneli** ve **Eyyubi ordularında da uygulanmıştır.**

NOT: Gulam Sistemi'ne göre yetişenlerin yetenekli olanları uzun bir eğitimden sonra **saray** ve **devlet yönetiminde en üst kademelere kadar** yükselebiliyorlardı. Bunların dışındakiler ise Hassa Ordusu'nda görevlendirilirlerdi.

Hassa Ordusu: Her an savaşa hazır atlı birliklerdi. Çeşitli Türk boylarından toplanan askerlerden meydana gelirlerdi. Her türlü masrafları devlet tarafından karşılanırdı.

NOT: Selçuklularda Hassa Ordusu **ilk defa** Tuğrul Bey tarafından kurulmuştur.

Eyalet Askerleri: Eyaletlerdeki **ikta** sahiplerince yetiştirilen atlı askerlerdir (Büyük Selçuklu ordusunun **en kalabalık**bölümüdür.).

NOT: Askeri İkta sistemi **ilk kez** Büyük Selçuklu Devleti'nde vezir **Nizamülmülk tarafından uygulanmıştır**. Bununla beraber İkta ordusuna Karahanlılarda rastlanmamaktadır.

NOT: Bu sistem Osmanlılarda **Dirlik** adıyla devam ettirilmiştir.

Türkmenler: Sınırlarda yaşayan göçebe Türk topluluklarından savaş zamanı Sultanın emri altında toplanan askerlerden oluşurdu.

Yardımcı Kuvvetler: Bağlı beylik ve devletlerden **(Metbu - Tabi Devletler)** savaş zamanı alınan askerlerden oluşurdu.

NOT: Ordu yönetiminden **"Subaşı"** sorumluydu.

Karahanlılar tarihte⇒ **ilk defa "askeri hastane"** ve **"askeri posta teşkilatını"** kurmuşlardır.

Selçuklu ordusunun büyük bölümü **süvarilerden (silahtarlar gibi) oluşuyordu**. Sefer sırasında ordunun arkasından**gezici hastaneler** ve **hamamlar** gelirdi.

Sosyal Hayat

Türk İslam devletlerinde toplumsal alanda **herhangi bir sınıf ayrımı yoktu** ve bütün halka karşı **hoşgörülü bir siyaset**izlenmiştir.

Müslümanlar kadar **gayrimüslimler de devletin en üst memurluklarına kadar çıkabiliyorlardı.**

Türklerin, İslamiyet sonrası **yerleşik hayata geçme süreçleri hızlanmış** ve ticari hayatları canlılık kazanmıştır.

Karahanlılar, **tarım, ticaret ve hayvancılıkta**, Gazneliler ise **İpek ve Baharat yollarını denetimleri**

altına alarak ticarette ve sulama kanalları açarak da tarımda ilerlemişlerdir.

Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırlarının genişlemesi **Arap, Fars, Ermeni, Süryani ve Rumlarla etkileşim yaşanmasını**sağlamıştır.

Ekonomik Hayat

Türk İslam devletlerinde ekonomik hayatın gelişmesinde; **siyasi istikrar ve güvenliğin sağlanması, ticaret yollarının korunması** etkili olmuştur.

Türk devletlerinde **ticaretin yanında tarım, demircilik, dokumacılık, el sanatları, hayvancılık, bakırcılık ve dericilik** gelişmiştir.

Müslüman esnaf kendi arasında **Fütüvvet (Ahilik)** adı verilen dini ve ikdisadi bir teşkilatlanma kurmuşlardır.

Selçuklular ithal mal olarak şeker ve eşya almışlar, ihraç malı olarak da at, halı, ipek ve maden satmışlardır.

Selçukluların gelir kaynakları şunlardır;

Gayrimüslimlerden alınan, ürün vergisi olan **haraç,**

Müslümanlardan alınan, ürün vergisi olan **öşür,**

Gayrimüslim erkeklerden askere gitmemeleri karşılığında alınan **cizye,**

Ganimet,

Bağlı ve komşu devletlerden gelen **hediyeler ve yıllık vergiler**

Toprak Yönetimi

Türk İslam devletlerinde **toprak, genel olarak devletin malıydı**. Bunun nedeni; feodal (özerk) bir yapının oluşmasını engelleme düşüncesidir.

Büyük Selçuklu Devleti'nde toprak, kullanılış amaçlarına göre dörde ayrılmıştır;

Has Arazi: Vergi gelirleri hükümdara ve hanedan üyelerine ait arazilerdir.

Mülk Arazi: Şahsa ait topraklardır. Alınıp satılabilir, miras olarak bırakılabilirdi (Özel mülkiyet).

Vakıf Arazi: Geliri hayır kurumlarına bırakılan arazilerdir. Bu topraklara devlet el koyamazdı. Vakıf arazilerin gelir ve giderlerini düzenleyen kişiye **"Mütevelli"** adı verilirdi. Bu arazilerin gelirleri ile hanlar, kervansaraylar, imarethaneler, camiler, hastaneler, çeşmeler ve yollar yapılmıştır.

İkta Arazi: Gelirleri devlet memurları ve savaşta yararlılık gösterenlere maaş karşılığı olarak verilen arazilerdir. Buna göre; ikta sahibi gelirinin bir kısmıyla atlı asker (sipahi) beslerdi.

İkta sisteminin faydaları;

Hazineden para harcanmadan⇒ **büyük bir ordu** oluşturulmuştur.

Üst üste toprağı ekmeyenden toprağın alınması cezası ile⇒ **üretimin sürekliliği** ve **artışı sağlanmıştır**.

İkta sahipleri bulundukları⇒ **bölgelerin devlet adına güvenliğini** sağlamışlardır.

İkta sistemi göçebe Türkmenlerin⇒ **yerleşik hayata geçmesinde** de etkili olmuştur.

İkta topraklarının **mülkiyeti devlete, vergisi ve geliri sipahiye, toprağı işleme hakkı halka aitti**.

İkta sahibi eğer mesleğinden ayrılır ya da men edilirse iktası elinde alınırdı. İktalar babadan oğula geçerdi. Toprak sahibi üç yıl üst üste toprağı boş bırakırsa toprak elinden alınıp başkasına verilirdi. **Amaç; üretimde sürekliliği sağlamaktı**.

Hz. Ömer Dönemi'nden itibaren Müslümanların kullanmaya başladığı bu sistem **ilk önce** Karahanlılar tarafından uygulanmıştır. Ancak ikta topraklarından asker yetiştirme uygulamasına ise **ilk kez** Büyük Selçuklular Devleti Dönemi'nde**(Nizamülmülk)** başlanmıştır. Bu sistem Osmanlılarda **"Dirlik"** adıyla devam ettirilmiştir.

Türk – İslam devletlerinde çiftçi toprağı kullanma hakkına sahiptir, **toprağı işleyebildiği sürece miras bırakabilir**, ürettiği ürünün vergisini ikta sahibine verir ve haksızlığa uğradığı takdirde ikta sahibini şikâyet etme hakkına sahiptir. Ayrıca **ikta sahibi köylüyü yargılayamazdı.**

Bununla beraber Türk – İslam devletlerinde kişiler (reaya – halk) **ev, bağ, bahçe üzerinde özel mülkiyet hakkına sahiptir**. Ancak diğer topraklar olan **otlak, yaylak, orman** ve **tarım arazileri ise devlete aittir**.

Hukuk

Hukuk Sistemi 2'ye ayrılırdı;

Şer'i Hukuk: İslam din kurallarına göre düzenlenmiş hukuk sistemidir. **Kadılar** Şer'i davalara bakardı ve başlarında**Kadi'l-Kudat (Kadılar Kadısı)** bulunurdu (Bağdat'ta bulunurdu). Kadıların kararları üzerinde **devletin bir yaptırım gücü yoktu**, kararları kesindi. Şer'i Hukuk'ta **evlenme, boşanma, miras, velayet, hayır işleri, nafaka, vakıflar, ticaret** ve**noterlik** gibi alanlardaki davara bakılırdı.

Örfi Hukuk: Örf, adet, gelenek ve göreneklerdeki kuralların İslamiyet'e aykırı olmamak şartıyla düzenlenmesi sonucu oluşan hukuk kurallarıdır. Örfi hukuktan **Emir-i Dad** sorumluydu. Toplumun huzur ve asayişini bozan ve kanunlara uymayanların davalarına bakardı. Bu kurum aynı zamanda **"Adalet Bakanlığı"** niteliğindeydi.

NOT: Emir-i Dad, gerektiğinde devlet ileri gelenlerini (vezir ve divan üyelerini) de yargılayabilirdi.

Askeri davalarla **Kazasker (Kadıasker -Kadıy-ı Leşker)** ilgilenirdi.

Hukuki tüm itirazlara ve ağır siyasi suçlarla ilgili davalara hükümdar başkanlığında toplanan **Divan-ı Mezalim** (Yüksek Mahkeme)'de bakılırdı. Ayrıca Sultan burada haftanın belirli günlerinde **halkın şikâyetlerini dinler** ve **karar verirdi**.

Dil ve Edebiyat

İslamiyet'ten sonra Türkçeye Arapçadan ve Farsçadan kelimeler girmeye başlamıştır.

Karahanlılar Dönemi'nde **resmi yazı dili Türkçe (Hakaniye Lehçesi)** olmuş ve Türk kültürüne büyük önem verilmiştir (Yazışmalarda **Uygur yazısı** kullanılmıştır.). Bu dönemde **ilk Türkçe kitaplar** basılmıştır.

Gaznelilerde **Arapça (Resmi dil)** ve **Farsça (Bilim dili)** etkisini arttırmıştır. Halk, ordu ve saray ise Türkçe konuşuyordu. **Selçuklularda** ise **resmi yazı dili Farsça, bilim dili Arapça** olmuştur. Selçuklularda halk Türkçe konuşuyordu.

Harzemşahlar'da resmi dil **Farsça, bilim dili ise Arapçaydı**. Halk da Türkçe konuşuyordu.

Memlükler'de sarayda ve orduda Türkçeden başka bir dil konuşulmamıştır. Resmi dil Türkçedir.

NOT: İlk Müslüman - Türk devletlerinde dil konusunda görülen bu farklılıkların temelinde yatan sebep; **İslam dini** ve kuruldukları bölgenin **etnik yapısıdır**.

NOT: Büyük Selçuklularda Arapça ve Farsçanın etkili kullanımı, **Türkçenin gelişimini yavaşlatmıştır**. Ancak Türkçe günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bunun nedeni de; Türklerin **çok eski** ve **köklü bir kültüre** sahip olmaları ve**Türkçenin zengin bir dil olmasıdır**.

İslami Türk Edebiyatı'nın **ilk örnekleri** şunlardır;

Yusuf Has Hacip - Kutadgu Bilig; İdeal devlet yönetiminin nasıl olması gerektiği üzerinde durulan bir siyasetnamedir**(Türk Tarihi'nin ilk siyasetnamesidir.)**. Uygur Türkçesiyle yazılmış ve **Hakani Lehçesi** kullanılmıştır. Karahanlılar Dönemi'nde yazılmıştır.

Kaşgarlı Mahmut - Divan-ı Lügat-it Türk: İlk Türkçe Lügat'tır. Türk dilinin zenginliğini ve güzelliğini göstermek ve Araplara Türkçe'yi öğretmek amacıyla yazılmıştır. Karahanlılar Dönemi'nde

kaleme alınmıştır. Bu eser aynı zamanda **ilk Türkçe Ansiklopedi** olarak da bilinir (1069).

NOT: Divanü Lugati't-Türk'ün pek çok önemli özelliği arasında eserin ilk sayfalarında yer alan bir de harita bulunmaktadır. Bugünkü bilgilerimize göre bu, bir Türk'ün çizdiği **ilk dünya haritasıdır**. Kâşgarlı Mahmud, dönemindeki Türk topluluklarının hangi bölgelerde yaşadığını göstermek amacıyla çizdiği bu haritaya bazı ulusların yaşadığı bölgeleri de ekleyerek yeryüzündeki belirli bölgeleri gösteren bir dünya haritası oluşturmuştur.

Hoca Ahmet Yesevi - Divan-ı Hikmet (Kutlu Bilgeler Divanı): Dini bir eserdir. **İlk Türk mutasavvıfı** olan Yesevi'nin tasavvufi şiirlerini içermektedir. **Arap harfleriyle Türkçe yazılmış en önemli eserdir** (Türk tasavvuf edebiyatının**ilk örneğidir**). Karahanlılar döneminde yazılmıştır.

Edip Ahmet Yükneki - Atabet-ül Hakayık (Hakikatlerin Eşiği): 12. yüzyılda Uygur alfabesi ve **Hakaniye Lehçesi**'yle yazılmıştır. **Ahlak yönü ağır basan eğitici ve öğretici bir eserdir**. Bilimin yol gösterici olduğundan ve insanları üstün kılan erdemlerden bahsedilmiştir.

Selçuklu Dönemi'nde yazılan diğer bir eser **Vezir Nizamülmülk**'ün yazdığı **Siyasetname**'dir (Selçuklu Devleti'nin**anayasası** olarak kabul edilir).

Gazneliler Dönemi'nde İranlı şair **Firdevsi** tarafından yazılıp **Gazneli Mahmut**'a sunulan ve Farsça olarak kaleme alınan**Şehname** de bu dönemin önemli eserlerindendir (İran etkisi). Aynı zamanda bu eser **İran'ın milli destanı** olarak benimsenmiştir.

Bu dönemde yazılan diğer eserler şunlardır; **Tarih-i Yemin** (Utbi), **Asar-ı Bakiye** (El-Biruni), **Rubailer** (Ömer Hayyam), **Kasideler** (Enveri)'dir.

Harzemşahlar Dönemi'nde yaşamış olan **Zemahşeri'nin, Keşşaf** ve **Mukkaddimet'ül-Edeb** adlı gramer kitabı önemli eserlerdendir.

Türk - İslam devletlerinde **sözlü edebiyatın ilk ürünü** Satuk Buğra Han Destanı'dır.

Ayrıca Moğollar Dönemi'nde yazılan **"Cengizname"** de önemli eserler arasındadır.

Bilim

Bilimsel çalışmalar, **Medreselerde** yapılmış ve **Dini bilimlerle, Pozitif bilimler** birlikte okutulmuştur.

İlk medreseler, Karahanlılar Dönemi'nde kurulmuş ve bu dönemde **ilk defa programlı bir eğitim** verilmiştir.

Karahanlılar Dönemi'nde birçok şehirde medreseler açılmış ve **eğitim masrafları devlet tarafından karşılanmıştır**. Yine dünya tarihinde **ilk kez burslu öğrencilik sistemi** Karahanlılar döneminde uygulanmıştır.

Karahanlılar Dönemi'nde **Buhara, Semerkant, Balasagun** ve **Kaşgar** önemli bilim ve kültür merkezleri olmuştur.

Büyük Selçuklu Devleti'nde **ilk medrese** Tuğrul Bey tarafından Nişabur'da açılmıştır.

Bu dönemin **en yüksek medresesi** ise, Büyük Selçuklular döneminde açılan **Nizamiye Medreseleri**'dir. Bu medreselerde din bilimlerinin dışında **ilk defa** pozitif bilimlere de yer verilmiştir. Ayrıca özerk bir yapıdadır. Bu nedenle **Dünya Tarihi'nin ilk üniversitesi** olarak bilinir.

Selçuklu sultanları **ülke genelinde medreselerin yaygınlaştırılmasına** büyük önem vermişlerdir. Bunun nedeni; yönetici ihtiyacının giderilmesi ve yetenekli öğrencilerin topluma kazandırılmak istenmesidir.

Bununla beraber Selçuklular Dönemi'nde kurulan **"Bimaristan"**lar (Bimarhane) hem hastaların tedavi edildiği yer olarak kullanılmış hem de tıp fakültesi görevini üstlenen kurum olmuştur.

İlk Müslüman Türk devletlerinde **birçok bilim adamı yetişmiş** ve önemli çalışmalar yapmışlardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Farabi: Kendisi **Muallim-i Sani** (İkinci Öğretmen) olarak da bilinir. **Aristo**'nun fikirlerini **en iyi**

açıklayan kişidir. Türk toplumları arasında **Pozitif bilimlerle** uğraşı Farabi ile başlamıştır. Batı'da **"Alfarabyus"** olarak tanınır. **Eserleri;** İlimlerin sınıflandırılmasını ilk defa yapan "İhsaü'l İlim (İlimlerin Tasnifi)", devlet başkanlarının vasıflarını anlatan "El-Medinetü'l Fazıla (Erdemli Kent)", musiki ile ilgili olan "Kitabü'l Musiki" adlı eserleri önemlidir.

İbn-i Sina: En önemli etkinliği **Tıp** alanındandır. En önemli eseri olan **"El Kanun Fi't-Tıp (Tıbbın Kanunu)** ileriki dönemlerde Avrupa'daki okullarda Latince'ye çevrilerek okutulmuştur Avrupa'da **"Avicenna"** diye tanınmıştır. Kan dolaşımı üzerine çalışmalar yapmıştır.

İbn-i Rüşd: Felsefe, tıp ve astronomi alanında çalışmalarda bulunmuş ve ortaya koyduğu fikirle Avrupa'da **Rönesans'ın doğmasına** ve **skolâstik düşüncenin yıkılmasına neden olmuştur**. Aristo'yu Batı'ya tanıtan filozoftur. Batı dünyasında**"Averreos"** olarak tanınır.

İmam Gazali: İslam felsefesi alanında önemli çalışmalar yapmıştır. Büyük Selçuklular zamanında yaşamıştır. Nizamiye Medreseleri'nde müderrislik yapmıştır. Siyasi ve bölücü din anlayışlarıyla mücadele etmiştir. **"İhyaü'l-Ulumiddin (Din ilimlerinin yeniden yapılanması)" en önemli** eserlerinden biridir.

El Harezmi: Dünyaca ünlü matematikçidir. Sıfır (0) sayısını bulmuştur. En ünlü eseri **"Kitabü'l Cebr Ve'l-Mukabele"**dir.

El Biruni: Matematik, Fizik ve Coğrafya alanında çalışmalar yapmıştır. **Enlem** ve **boylam hesaplamalarını** yapmıştır. Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüşünün **bir yılda gerçekleştiğini** söylemiştir. **"Asarü'l Bakiye"** adlı eserinde Asyalı milletler hakkında bilgiler vermiş ve astronomiden bahsetmiştir. **Hint Tarihi**'nde Hindistan hakkında bilgiler vermiştir. Fizik alanında **16 maddenin özgül ağırlığını** hesaplamıştır.

Uluğ Bey: Astronomi alanında önemli çalışmalar yapmıştır. **"Heyet Cetveli ile Yıldızların Fihristi"**ni yapmıştır.**"Zici"** adlı eseri çok ünlüdür. Semerkand'da rasathane açmıştır. Ali Kuşçu'nun hocasıdır.

Ömer Hayyam: Matematik ve Astronomi ilmiyle uğraşmıştır. **Celali** (**Meliki**) **Takvimi** hazırlamıştır. Edebiyatla da uğraşmıştır, **Rubaileri** ile ünlüdür.

Ali Şîr Nevai: Timur Devleti zamanında yaşamıştır. Çağatay Türkçesi'nin en büyük şairi olarak bilinmektedir. Türkçe'nin Farsça'dan daha zengin olduğunu göstermek için **"Muhakemet'ül Lügateyn"** isimli eseri yazmıştır.

Buhari; En ünlü hadis bilginleri arasındadır (Camii Sahih).

El Razi: Kimyagerdir. Sülfirik asidi bulmuştur.

İbn-i Yusuf: Sarkacı bulmuştur.

İslam Tarihçileri: İranlı Taberi, Mesudi, İbn-i Haldun (Dünyaca ünlü sosyolog ve tarihçidir. **Modern tarih anlayışının temelini atmıştır**.).

Coğrafya Bilginleri: İbn-i Havkal, İbn-i Batuta

Matematik Bilginleri: Muhammed Bin Musa, İbn-i Ceşmit

Sanat ve Mimari

Türk - İslam Devletleri'nde sanat, İslam dinine göre şekillenmiştir. Resim ve heykelcilik yasak olduğu için onun yerine**Mimari, Hat** (güzel yazı), **Minyatür** (çizgi resim sanatı), **Çinicilik, Tezhip** (yazı ve kitap süsleme sanatı), **Ebru** (desen sanatı), **Nakkaşlık** (yazı ve taş işleme sanatı), **Kakmacılık** (kabartma sanatı), **Oymacılık** (el oyması ve işlemeciliği),**Mücellitlik** (kitap ciltleme

sanatı), **Fresko** (yaş alçı üzerine yapılan resim) gibi sanatlar gelişmiştir.

Türk – İslam devletlerinde **en fazla gelişme gösteren** güzel sanat dalı **mimari** olmuştur.

Bunun yanı sıra **dokumacılık, kuyumculuk, bakır işlemeciliği** de gelişmiştir.

İlk minyatür okulu Selçuklu Dönemi'nde Bağdat'ta açılmıştır.

Mimari eserlerin **en güzel örnekleri; Camiler, Türbeler (çadırın mimariye yansımasıdır),**

Kümbetler (iki katlı mezar), Kervansaraylar, hastaneler (Darüşşifalar) ve **Medreselerdir**.

Türk – İslam Mimarisinin karakteristik özelliklerinden biri haline gelen **"Kubbe"**, şeklini eski Türk çadırlarından almıştır.

Türk - İslam mimarisi Karahanlılar Dönemi'nde ortaya çıkmıştır. **İlk yapılar** genellikle **kerpiçten yapıldığı için**zamanımıza çok az eser gelebilmiştir.

İlk kervansaray örneklerine de Karahanlılar (**en eski kervansaraylar**) ve Gazneliler Dönemlerinde rastlanmaktadır. Selçuklularla birlikte kervansaraylar en gelişmiş şeklini alacaktır. Karahanlılar Dönemi'ndeki kervansaraylara **"Ribat"**denilmiştir.

İlk defa Karahanlılar'da başlatılan **"Darüşşifa (Hastane)"** kurma faaliyetleri Selçuklular'da zirveye ulaşmıştır.

Selçuklular Dönemi'nde, mimaride **"medrese-cami"** tarzı oluşturulmuştur. Bunun **ilk örneği**, **"Ulu Camii" (Mescid-i Cuma)**'dır.

Türkler **İslam mimarisine bazı yeni unsurlar eklemişlerdir**. Bunlar; kervansaray, medrese-cami, külliye, kemer, imarethane, kümbet (iki katlı mezar), (ilk Karahanlılar), türbe (çadırın mimariye yansıması), kubbe, üst üste çift kubbe, Türk üçgeni tarzı kubbeye geçiş, silindirik ve yivli minareler, dikdörtgen ve beş köşeli mihraptır.

Selçuklu mimari eserlerini bezeyen figürler ise şunlardır;

- Aslan, kartal ve hayvan mücadele sahneleri (Hayvan figürleri)
- Hayat ağacı, ejder ve sfenks (insan başlı, hayvan vücutlu) figürleri
- Doğa kabartmaları (Bitki motifleri), melek ve burç tasvirleri
- Oniki hayvanlı Türk-Çin takvimindeki figürler
- Hat (Yazı) sanatı

İlk Türk - İslam devletlerine ait başlıca eserler şunlardır;

Tolunoğulları: Tolunoğlu Ahmet Camii, Ulu Camii

Karahanlılar: Buranakale Hazara (Degaron) Camii, Buhara Camii, Şir Kebir Camii, Arap Ata Türbesi (Fergana - Bu dönemden kalan **en eski mimari eser**), Ayşe Bibi Türbesi, Balacı Hatun Türbesi, Ribat-ı Melik (**en eski kervansaray**), Semerkant Medresesi

Gazneliler: Zafer Kuleleri, Leşker-i Bazar Ulu Camii (Afganistan), Leşker-i Bazar Sarayı, Arasü'ül Felek Camii, Beyhakiye Medreseleri (Bu döneme ait **ilk medrese**)

Selçuklular:

- Mescid-i Cuma (Ulu Camii) (İsfahan)
- Mescid-i Cuma (Kazvin)
- Sultan Sencer Türbesi (Merv)
- Haydariye Mescidi
- Tuğrul Bey Türbesi (Rey)
- İmam-ı Gazali Türbesi (Tus)
- Mümine Hatun Türbesi (Nahçivan)
- Ribat-ı Şerif (Nişabur)
- Ribat-ı Anuşirvan
- Nizamiye Medreseleri (Bağdat)

I. Beylikler Dönemi Eserleri

Saltuklular Dönemi Eserleri

- Erzurum Kale Camii
- Erzurum Ulu Camii
- Erzurum Tepsi Minare (Saat Kulesi)
- Erzurum (Tercan) Mama Hatun Kervansarayı ve Kümbeti
- Erzurum Emir Saltuk Kümbeti (Anadolu'nun en eski anıtsal mezar yapısıdır.)

Mengücekliler Dönemi Eserleri

- Divriği (Sivas) Ulu Camii (Hat işlemeleriyle **ünlü bir eserdir**.).
- Divriği Külliyesi
- Divriği Sitte Melik Kümbeti
- Divriği Turan Melik Darüşşifası
- Divriği Kale Camii
- Kemah Sultan Melik Kümbeti
- Kayıtbay Camii

Artuklular Dönemi Eserleri

- Diyarbakır Artuklu Sarayı
- Silvan (Meyyafarkin) Ulu Camii
- Mardin Ulu Camii
- Harput Ulu Camii
- Mardin - Dunaysır (Kızıltepe) Ulu Camii
- Urfa Ulu Camii
- Malabadi Köprüsü

Danişmentliler Dönemi Eserleri

- Tokat ve Niksar Yağıbasan Medreseleri (**Anadolu'daki ilk medrese**)
- Niksar Ulu Camii
- Kayseri Ulu Camii
- Kayseri Gülük Camii
- Kayseri Melik Danişment Gazi Kümbeti
- Emir Gazi Kümbeti
- Amasya Fethiye Camii

İlk Türk Beylikleri'nin Ortak Özellikleri

- Malazgirt Savaşı sonrası **Alparslan'ın fetih politikası** sonucunda kurulmuşlardır.
- Anadolu'nun **Türkleşmesi** ve **İslamlaşması** sürecini hızlandırmışlardır.
- Fetihleri arttırmışlar ve yer isimlerini **Türkçeleştirmişlerdir**.
- Anadolu'ya **kalıcı kültür** ve **sanat eserleri** bırakmışlardır.
- Bir kısmı **Haçlılara karşı başarılı** mücadeleler vermiştir.
- Anadolu Selçuklu Devleti tarafından **Anadolu Türk Siyasi Birliği'ni sağlamak amacıyla** yıkılmışlardır.

Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi Eserleri

Anadolu Selçuklu Camileri

- Konya Alâeddin Camii (1155 – 1219): Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait Konya'daki **en eski eserdir**.
- Niğde Alâeddin Camii (1223): Çok kubbeli camilerin⇒ **ilk örneğidir**.
- Malatya Ulu Camii (1224): Anadolu'da yaptırılan⇒ **en eski camiidir**.
- Sivas Ulu Camii⇒

- Konya Sahip Ata Camii ve Külliyesi: Türbe, han ve hamamdan oluşur.
- Afyon Ulu Camii: Ağaç direklidir.⇒
- Sivrihisar Ulu Camii: Ağaç direklidir.⇒
- Kayseri Hunad Hatun Camii (1238): Hunat Hatun Külliyesi'nin içindedir.⇒
- Amasya Burmalı Minare Camii (1237 – 1247)⇒
- Sinop Ulu Camii (Alâeddin Camii) (1267)⇒
- Amasya Gökmedrese Camii (1266 – 1267)⇒
- Ankara Arslanhane Camii⇒
- Ayaş Ulu Camii⇒
- Kayseri Lale Camii⇒
- Kayseri Hacı Kılıç Camii ve Külliyesi⇒

- Kayseri Develi Ulu Camii: (1281): Anadolu Selçuklularının⇒ **son camisidir**.

Anadolu Selçuklu Mescitleri

- Konya Taş Mescit (12159
- Konya Sırçalı Mescit
- Konya Karatay Mescidi – 1248
- Konya Hoca Hasan Mescidi
- Konya Erdemşah Mescidi
- Çankırı Taş Mescid
- Akşehir Küçük Ayasofya Mescidi
- Akşehir Güdük Minare Mescidi – 1226
- Harput Alaca Mescit (Arap Baba Mescidi – 1279)

NOT: Mescit: Minberi olmayan küçük camilerdir. Tek kubbeli veya düz çatılıdır.

Anadolu Selçukluları Dönemi Kümbet ve Türbeleri

- Konya II. Kılıçarslan Kümbeti
- Kayseri Döner Kümbet
- Kırşehir Melik Gazi Kümbeti
- Kırşehir Cacabey Kümbeti
- Ahlat Ulu Kümbet
- Niğde Hüdavent Hatun Kümbeti

Anadolu Selçuklu Medreseleri

- Kayseri Koca Hasan Medresesi (1193): Anadolu Selçuklularına ait **ilk medresedir**.
- Kayseri Hunat Hatun Medresesi: Anadolu Selçuklu Devleti'nin **ilk komleks yapısıdır (Külliye)**.
- Konya Karatay Medresesi (1251): Çini ve hat sanatı ile ünlüdür
- Konya Sırçalı Medrese (1242): Çini ve hat sanatı ile ünlüdür. Açık avlulu medrese örneklerindendir.
- Konya Altun Aba Medresesi
- Konya İnce Minareli Medrese (1260): Anadolu Selçuklu Veziri Sahip Ata yaptırmıştır.
- Konya Çifte Minareli Medrese
- Kayseri Çifte Medrese
- Sivas Gök Medrese: Anadolu Selçuklu Veziri Sahip Ata tarafından yaptırılmıştır. Kapısının kenarında yaprak motifi vardır. Bunun üst kısmında Orta Asya hayvan takvimi yerleştirilmiştir.
- Sivas Burûciye Medresesi
- Sivas Şifaiye Medresesi: **Tıp okulu** şeklinde yapılan **en eski yapıttır**.
- Sivas Çifte Minareli Medrese
- Kırşehir Cacabey Medresesi (1272 - 1273): **Rasathane niteliği vardır (ilk kez)**.
- Akşehir Taş Medrese
- Amasya Gökmedrese.
- Erzurum Çifte Minareli Medrese: Anadolu'nun **en büyük medresesidir**.

Anadolu Selçuklu Darüşşifaları

Kayseri Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası: Anadolu'nun **en ünlü ve en eski darüşşifasıdır**.

- Konya I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası
- Aksaray Alâeddin Keykubat Darüşşifası
- Amasya Torumtay Darüşşifası
- Tokat Müineddin Pervane Darüşşifası
- Kayseri Gıyasiye Darüşşifası

Anadolu Selçuklu Sarayları

- Alanya Alaiye Sarayı
- Beyşehir Kubadabad Sarayı
- Kubadiye Köşkü

Anadolu Selçuklu Kervansarayları

- Evdir Han
- Kırkgöz Hanı
- Öresun Han
- Çiftlik Han
- Ezine Pazar Han
- Sultan Han
- Zazadin Han
- Alay Han
- Sarı Han
- Altınapa Han

- Çay Han
- İshaklı Han
- Ağzı Kara Han

DEVLET YÖNETİMİ

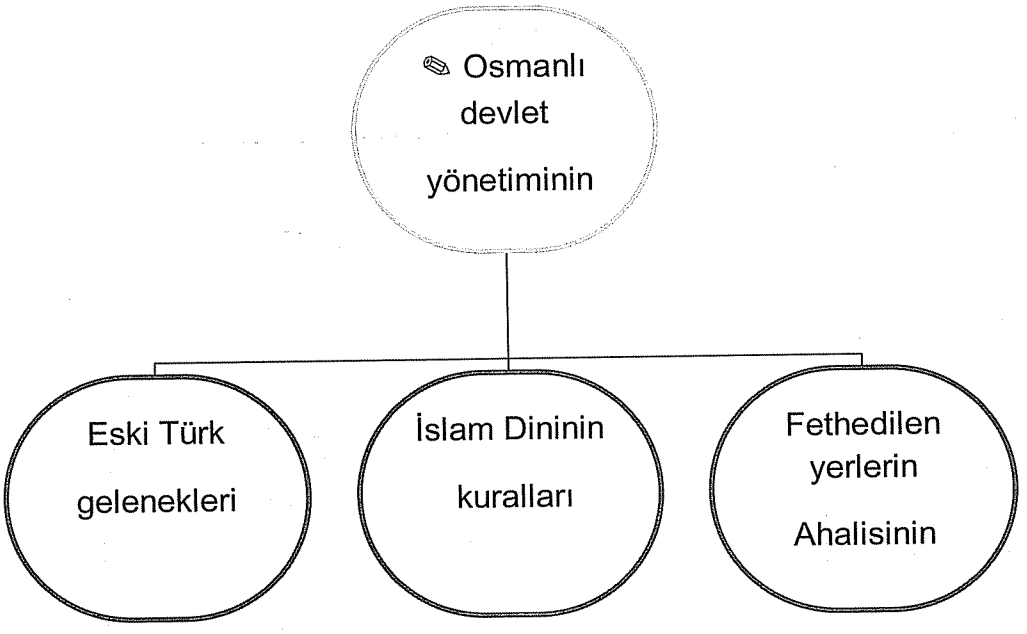

Osmanlı Devleti'nin Merkezleri

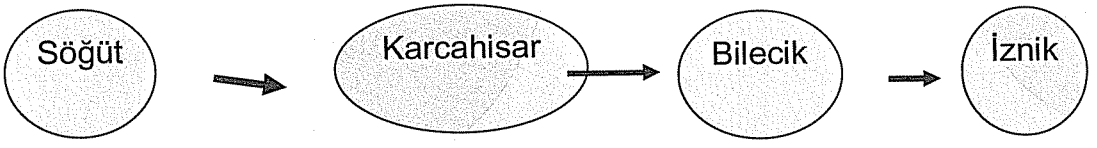

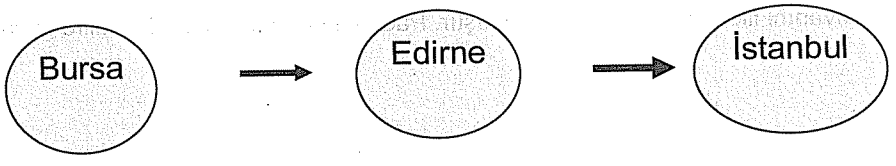

Merkez yönetimi

1-PADİŞAH

Hükümdarlık Unvanları

Hakan
Bey
Gazi
Hüdevandigar
Sultan
Şahane
Padişah
Halife

Hükümdarlık Sembolleri

Otağ
Sikke
Çetr
Tuğ
Tuğra
Hilat
Kılıc Alavı

Not: Osmanlı Devleti'nde "Sultan" unvanını ilk kez "I. Murat" kullanmıştır. Padişah unvanını ilk Fatih Halife unvanını ilk Yavuz s.Selim kullanmıştır

Padişahın Yetkileri

YASAMA	YÜRÜTME	YARGI
Ferman (Buyruk): Padişahın yazılı emirleridir. **Kanunnâme**: Birçok konunun ele Alındığı padişah belgesidir. **Adaletnâme**: Tebaanın haklarının	Padişahlar yürütme yetkisini **Divân-ı Hümâyun** aracılığı ile kullanmıştır.	**Müsâdere Sistemi**: Devletin gerekli gördüğü hallerde haksız kazanç sağlayan ya da elindeki yetkileri kötüye kullananlar ve kişilerin

NOT: Osmanlı Devleti'nde ordunun başında sefere çıkan son padişah II. Mustafa'dır.Sefere çıkmayan ilk padişah ise II. Selim'dir.

OSMALI DEVLETİ'NDE VERÂSET SİSTEMİ

Ülke hükümdar ailesinin ortak malıdır anlayışı

I. Murat Dönemi	I. Murat döneminde bu anlayış terk edilmiş ve**"ülke padişahı ve oğullarının ortak malıdır**
II. Mehmet Dönemi	**Kardeş katli"** yasal hale getirilmiş
I. Ahmet Dönemi	**"Ekber** ve **Erşed"** sistemi

SANCAK SİSTEMİ

✎ Osmanlı Devleti'nde padişahın erkek çocuklarına şehzade ya da çelebi denilmiştir.

Şehzadelerin lala adı verilen deneyimli kişiler eşliğinde illere gönderilmesidir.

NOT: Sancağa gönderilip tahta çıkan ilk I.Murat, Sancağa çıkmadan tahta oturan ilk padişah I. Ahmet'tir.

NOT: önemli sancak merkezleri arasında; Manisa, Amasya, Trabzon, Kütahya, Aydın, Konya, Çankırı, Kastamonu, Teke ve Kefe yer almaktadır.

2-SARAY TEŞKİLÂTI

SARAYIN BÖLÜMLERİ

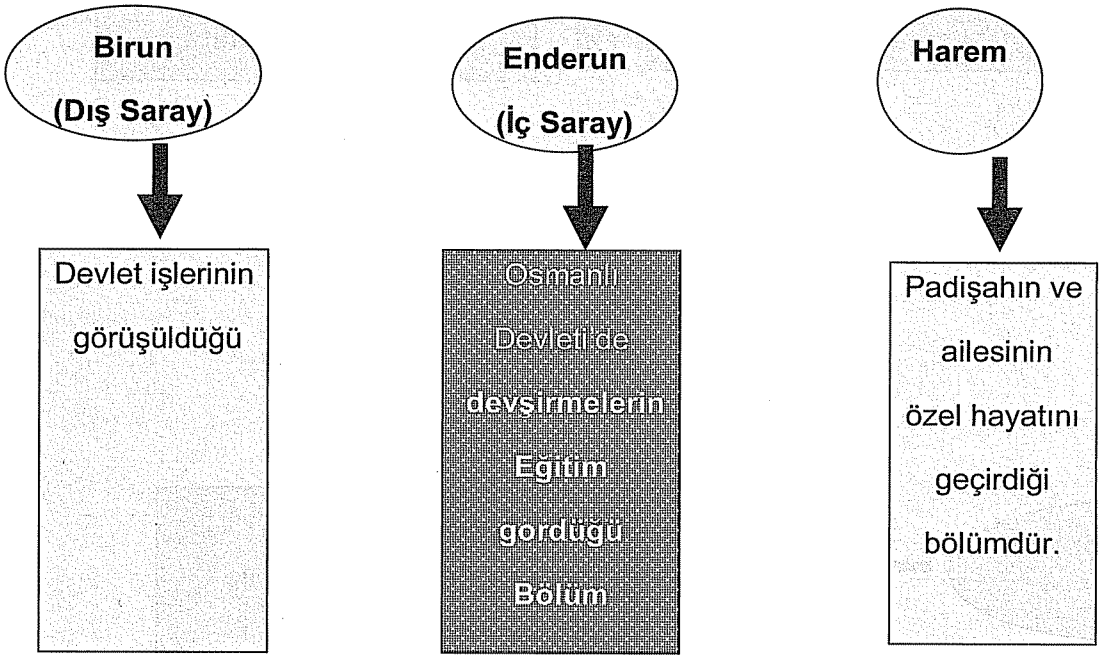

3-DİVÂN-I HÜMAYUN

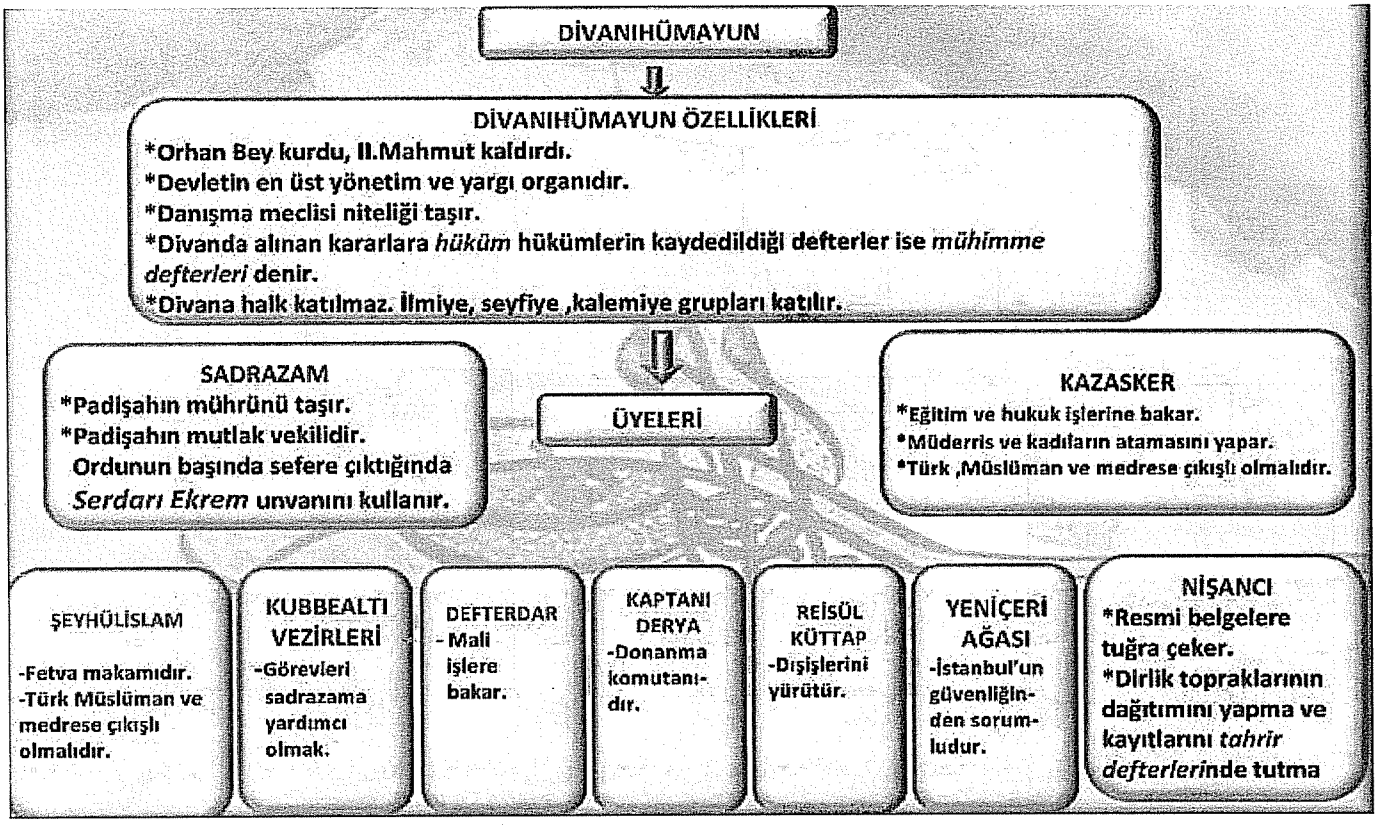

NOT: Diğer divanlar

- ***Ayak Divanı*** — Padişahın, halkın sorunlarını dinlediği divandır. Bu divan olağanüstü durumlarda da toplanabilirdi.
- ***İkindi Divanı*** — Sadrazam Konağı'nda toplanan ve divanda yarım kalan konuların görüşüldüğü divandır.
- ***Galebe Divanı*** — Elçilerin kabul edildiği ve ulûfe maaşlarının dağıtıldığı divandır.

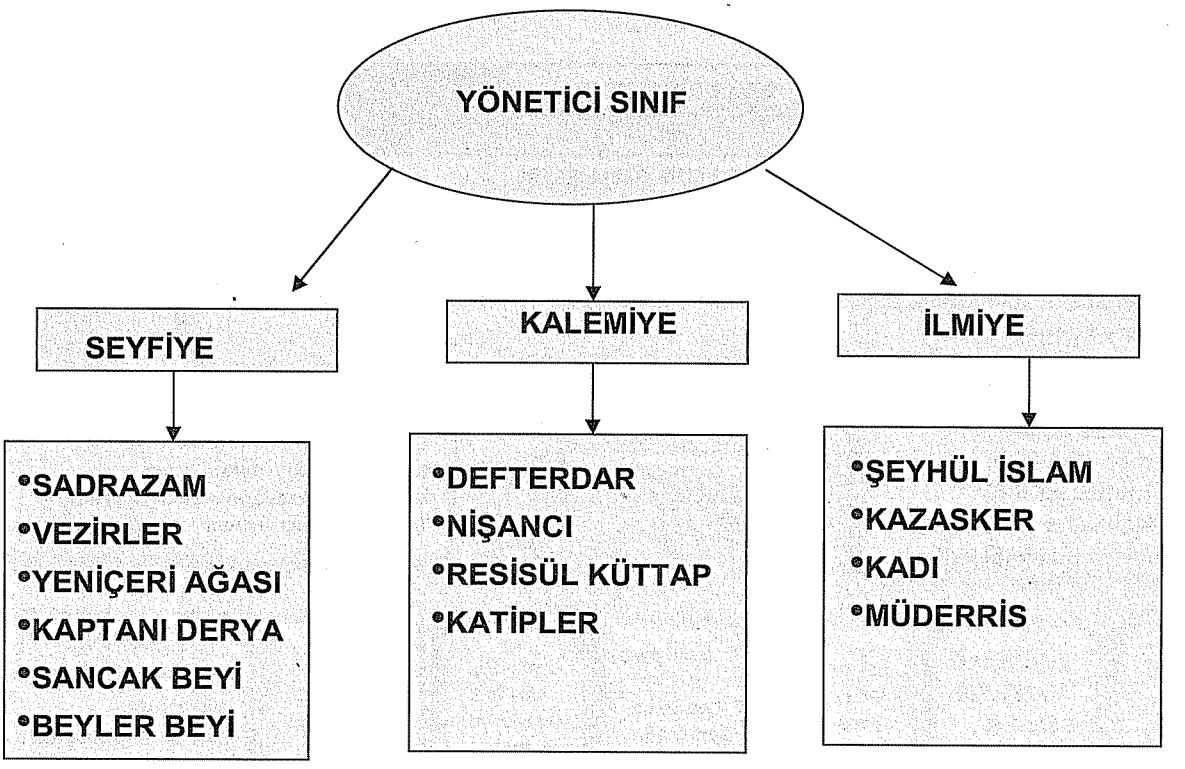

İSTANBUL'UN YÖNETİMİ

SADRAZAM	İstanbul'un genel düzeninden sorumludur
Yeniçeri ağası	Güvenlikten sorumlu
Taht kadısı	Adalet işlerinden sorumlu
Şehremini	Bayındırlık ve belediye işlerinden sorumlu
Mimar Başı	İmar işlerinden sorumlu
Muhtesip	Çarşı pazarların düzeninden sorumlu

TAŞRA TEŞKİLATI

✎ İstanbul dışındaki tüm topraklar taşra olarak adlandırılır.

İDARİ BİRİM	YÖNETİM	ASAYİŞ	ADALET
EYALET	BEYLERBEYİ	SUBAŞI	KADI
SANCAK	SANCAK BEYİ	SUBAŞI	KADI
KAZA	KADI	SUBAŞI	KADI
KÖY	KÖY KETHÜDASI	YİĞİT BAŞI	KADI NAİBİ

Not: Sultan Abdülaziz döneminde yayınlanan vilayet nizamnamesiyle köy ile kaza arasına nahiye eklenmiştir.

Manastır merkezli Rumeli Beylerbeyliğini I.Murat kurdu

Kütahya merkezli Anadolu Beylerbeyliğini I.Beyazıt kurdu

OSMANLI TAŞRA İDARESİNİN ÖZELLİKLERİ

EYALET

SALYANELİ

- Tımar sistemi uygulanmaz ve vergiler iltizam usulüne göre toplanırdı.
- Eyalet gelirleri buradaki görevlilerin maaşları çıktıktan sonra merkeze gönderilirdi.

SALYANESİZ

- Tımar sisteminin uygulandığı eyaletlerdi.
- Tahrir defterlerinin tutulması, tımarların teftiş edilmesi bu eyaletlerde merkeze bağlılığı kuvvetlendirdi.

İMTİYAZLI HÜKÛMETLER

- Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kabul ederlerdi.
- İç işlerinde serbest, özel statülü birimlerdi.
- İdareciler, devlet tarafından seçilirdi.
- Vergi verirler ve gerektiğinde seferlere asker gönderirlerdi.
- Hicaz, diğerlerinden farklı bir statüye sahipti (Vergi ve asker göndermezdi.).

YURTLUK - OCAKLIK

- Bazı toprakların tasarruf hakkı yerli beylere verilirdi.
- Arazi satılamaz, bağışlanamaz, vakfedilemez ancak miras bırakılabilirdi.
- Beyler, beylerbeyine karşı sorumlu ve eyalet kadısı tarafından kontrol edilirdi.
- Vergilerden, gerekli pay alındıktan sonra kalanı merkeze gönderilirdi.
- Barış zamanlarında kale tamiri vb. işlerle uğraşan bey ve askerleri, savaş durumunda beylerbeyinin emrine girerdi.
- Tımardan farkı, hizmet karşılığı verilmeyişi ve sahibinin bir kısım kazaî yetkilere de sahip olmasıydı.

Salyaneli(yıllıklı)eyaletler: Cezayir, Mısır, Yemen, Habeşistan, Trablusgarp gibi.

Salyanesiz(yıllıksız)Eyaletler: Anadolu, Rumeli, Karaman, Trabzon, Erzurum gibi.

Taşra Teşkilatındaki Diğer Görevliler

❄Beytü'l-mal Emini: Bir yerleşim yerinde kamu haklarını ve devletin çıkarlarını koruyan görevli

❄ Muhtesip: Çarşı ve pazarları denetle

❄ Kapan Emini:Kapan Emini,sebze, meyve ve hububattan alınacak vergileri belirler, ürünlerin adaletli bir şekilde tartılması ve dağıtılmasını sağlardı.

❄ Bâc Emini: Şehir ve kasabalarda ticaret ve zanaat ilgili vergi toplayan görevlilerdir.

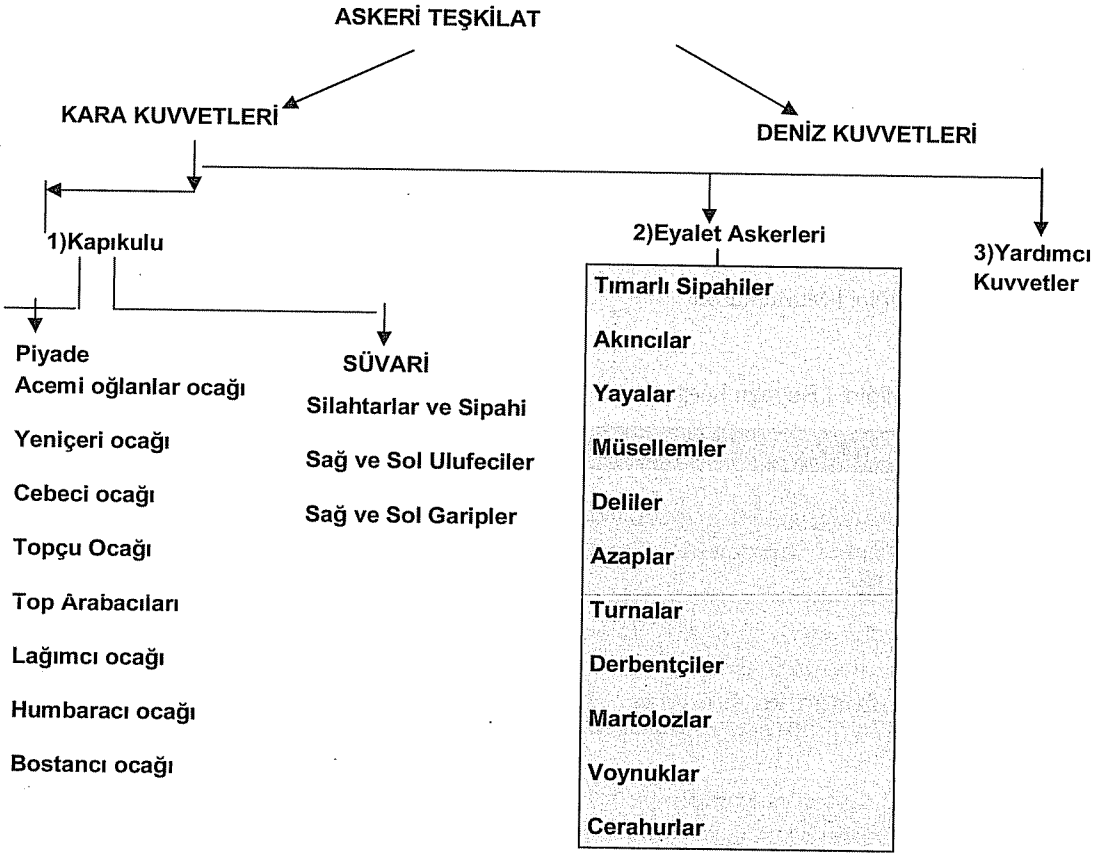

Kapıkulu Piyadeleri

Kapıkulu askerleri 3 ayda bir "ulûfe" denilen maaş, padişah tahta çıktığında "cülûs bahşişi" sefere çıktığında "sefer bahşişi" alırlardı.I.Murat kurdu.II.Mahmut kaldırdı.

Acemi Oğlanlar Ocağı: Yeniçeri ve Enderuna kaynaklık eder

Yeniçeri ocağı: Askerlik dışında başka bir işle uğraşmaları ve evlenmeleri kesinlikle yasaktı.

Cebeci Ocağı: Silah bakım ve onarım işlerinden sorumludur.

Topçu Ocağı: Top dökmek ve kullanmakla görevli ocaktır.

Top Arabacıları Ocağı: Top taşımak ve yapmakla görevli ocaktır.

Lağımcı Ocağı: Kale kuşatmalarında tünel kazan, buralara patlayıcı ve fitil döşeyen teknik sınıftır

Humbaracı Ocağı: Havan topu ve "humbara" adı verilen el bombalarını yapıp kullanan kısımdır.

Bostancı Ocağı: Saray çevresinin ve iskelelerin güvenliğinden sorumlu ocaktır.

Kapıkulu Süvarileri (Altı Bölük Halkı da denir)

Silahtar ve Sipahlar: Savaş sırasında padişahın çadırını korur

Garipler (Sağ-Sol): Savaş sırasında hazineyi, ganimetleri korur

Ulûfeciler (Sağ-Sol): saltanat sancağını korumakla görevli birliklerdir.

EYALET ASKERLERİ

Tımarlı Sipahiler: Ordunun en kalabalık ve en önemli bölümüdür.

Bu askerî birliklerin temeli Tımar Sistemi'ne dayanmaktadır.

Maaş almazlar, askerlik dışında çiftçilik yaparlardı.Tamamı Türklerden oluşmaktaydı.Tımar sahibi"cebelü" denilen atlı asker beslemek zorundaydılar.

Akıncılar: Sınırlarda yaşaayn hafif süvari birlikleri

Azaplar : Sınır kalelerinde güvenliği sağlayan bekâr ve gönüllü

Askerlerdir

Yayalar: Yol açmak, siper kazmak, top çekmek ,askere yiyecek taşımak gibi görevleri vardı.

Müsellemler: Ordunun önünde giderek yol açmak ve köprü kurmak gibi

Görevler

Turnalar: Ordunun posta işleriyle ilgilenir

Derbentçiler: Ticaret yolları üzerindeki geçitlerin güvenliğini sağlarlardı.

Mortulozlar: Sarp geçitlerde güvenliği sağlamakla görevli olan maaşlı

Hıristiyan askerlerdi

Voynuklar: Hıristiyan askerler olup, ordunun atlarına bakarlar, savaşlara katılırlar, ot biçip atları eğitirlerdi.

DENİZ KUVVETLERİ

Osmanlı donanmasının temellerini Karesi donanması oluşturur. İlk tersane Orhan Bey zamanında **Karamülsel**de kuruldu. İlk büyük tersane I.Beyazıt döneminde **Gelibolu**da En büyük tersane ise II.Mehmet döneminde **Haliç** te kurulmuştur. Donanma askerlerine **levent,**donanma komutanına **Kaptan-ı Derya** denir. Karadenizin Türk gölü olması **Kırım** ın fethiyledir.(II.Mehmet) Akdenizin Türk gölü olması **Preveze** deniz savaşıyla(I.Süleyman) D.Akdenizin güvenliğinin pekişmesi **Kıbrıs** ın fethiyle(II.Selim)

Osmanlı Donanmasının yakıldığı yerler: İnebahtı deniz Savaşı Çeşme baskını,Navarin baskını,Sinop baskını.(ÇeNeSi)

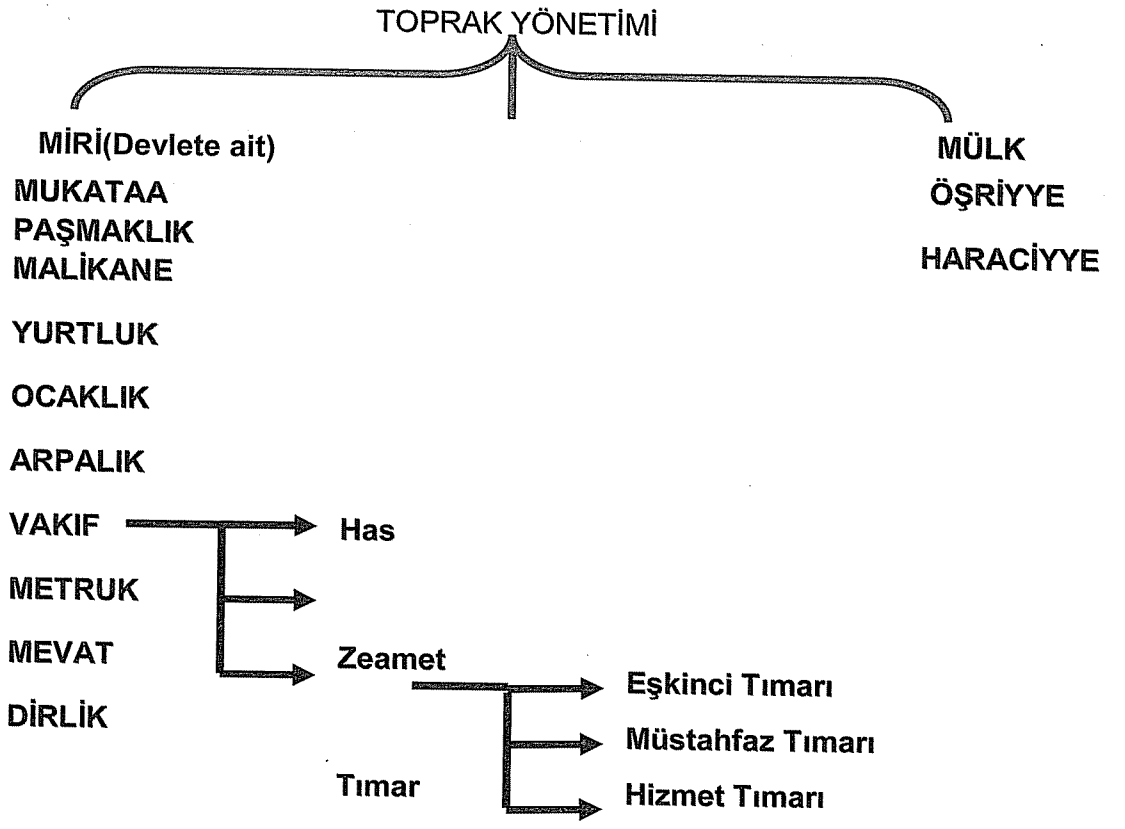

TOPRAK YÖNETİMİ

A) **Miri Arazi:** Mülkiyeti devlete aittir.Mülkiyeti alınamaz satılamaz. Kullanım hakkı miras bırakılabilir.Kişiler kiracı konumundadır.

BÖLÜMLERİ:

-MUKATAA: Geliri doğrudan devlet hazinesine giren topraklar.Gelirleri İltizam yolu ile toplanır.

-MALİKANE: Geliri üstün hizmetlerine karşılık , bazı Devlet görevlilerine verilen topraklardır.

-OCAKLIK: Kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayrılan toprak

-YURTLUK: Gelirleri sınır boylarındaki askerlere verilen topraklardır.

-ARPALIK:Üst düzey görevlilere emekliliklerinde ek gelir sağlamak için ayrılan toprak

-PAŞMAKLIK: Gelirleri Padişah kızlarına, annelerine ve eşlerine ayrılan topraklardır

-MEVAT: Ziraate elverişsiz toprak.(çöl,bataklık,kayalık...)

-METRUK: Terk edilmiş.kamu yararına ayrılan toprak

-DİRLİK: Gelirleri yararlılığı görülen kişilere verilen topraklardır.

Has : Yıllık geliri 100 bin akçeden fazla olan topraklardı.Üst düzey devlet görevlilerine verilirdi.Padişah,divan üyeleri,hanedan üyeleri, beylerbeyi gibi.

Zeamet : Yıllık geliri 20bin-100 bin akçe arasında olan topraklardı.Orta derecedeki devlet memurlarına verilir. Alaybeyi, kadı, müderris..

Tımar : Yıllık geliri 3bin-20 bin akçe arasında olan dirliklerdir. Düşük dereceli memurlar verilir.

Eşkinci tımarı: Savaşta yararlılık gösterenlere

Mustahfaz Tımarı: Cami imam ve hatiplerine

Hizmet Tımarı: Bazı saray görevlerine maaş karşılığı verilirdi

Dirlik (Tımar) Sisteminin Faydaları

- Devlet, para ödemeden büyük bir orduya sahip olmuştur.
- Üretimin devamlılığı sağlanmıştır.
- Devlet memurlarının maaşları karşılanmıştır.
- Hazinenin yükü hafiflemiştir.
- Devlet vergi toplama yükünden kurtuldu,.
- Ülkede asayiş ve düzen sağlanmıştır.
- Taşrada devlet otoritesi sağlanmıştır

Osmanlıda vergi sistemi

Şeri vergiler

Öşür:Müslüman çiftçilerden ürün üzerinden alınan vergi

Haraç:Gayrimüslim çiftçiden ürün üzerinden alınan vergi

Cizye:Gayrimüslim erkekler-den askerlik hizmetinden muhafiyet karşılığı alınan vergi

Örfi vergiler

Avarız

Ağnam

Çift bozan

İspenç

Çift resmi

Bac

Cerime

Niyabet Rüsumu

Reftiye

Amediye

Bennak

Mücerred

ÖRFİ VERGİLER

Avarız:	Olağanüstü hallerde alınan vergi
Ağnam:	Hayvan vergisi
Çiftbozan:	Toprağını mazeretsiz 3 yıl boş bırakandan alınır.
İspenç:	Gayrimüslimlerden alınan toprak vergisi
Çift Resmi:	Müslümanlardan alınan toprak vergisi
Bac:	Çarşı ve Pazar yerlerinden alınan vergi
Cerime:	Suç işleyenlerden alınan vergi
Niyabet Rüsumu:	
Reftiye:	İhracat vergisi
Amediye:	İthalat vergisi
Bennak:	Evlilerden alınan vergi
Mücerred:	Bekarlardan alınan vergi

Osmanlıda Para:

MadeniPara: Mangır,Mecidiye,Metelik,

Kuruş,Sultani,Akçe,Sikke

Kağıt Para: Kaime

İlk Bakır Para: Osman Gazi

İlk Gümüş Para: Orhan Gazi

İlk Altın Para: II.Mehmet

Osmanlıda bankacılık:

Bank- Dersaadet:İlk osmanlı bankası

Bank-ı Osmann-i(Osmanlı Bankası):1930 a kadar para basma yetkisine sahip

Memleket Sandıkları: Abdülaziz doneminde çiftçiye kredi sağlamak için

Ziraat Bankası:1888 de II.Abdülhamid doneminde açılan İlk milli banka

İtibar-ı Milli bankası: Ticareti geliştirmek için II.Meşrutıyet donemi bankasıdır.1927 de İşbankasıyla birleşti.

TİCARET

Ticareti geliştirmek için:

-Menzil Teşkilatı: Ticaret yolları üzerinde taşımacılığın hızlı yapılmasını sağlar.

-Mekkari Taifesi: Taşımacılığı meslek edinen grup

-Derbentçiler: Geçitlerde güvenliği sağlar.

-Bedesten: Kapalı çarşı

Loncalarda uzman kişilere **El Hibre** denir.

Görevleri:

-Ürünlerin fiyatını belirler(Narh kesmek)

-Ürünlerin kalite kontrolunu yapar

-İş yeri açma izni vermek(Gedik)

-Esnaflar arasındaki anlaşmazlıkları çözer.

-Mesleki eğitim vermek

OSMANLI DEVLETİNDE EĞİTİM

A)SIBYAN MEKTEBİ: Eğitimin ilk basamağıdır.

B)MEDRESE: İlk Osmanlı medresesi **ORHAN Bey** döneminde İznikte açılan **Süleyman Paşa** medresesidir

Medrese öğrencilerine **Suhte, Softa, Danişment, Talebe** gibi isimler verilir.

Medrese hocalarına **Müderris** yardımcılarına **Muid** denir.

Medrese eğitimini bitiren öğrencilere **İcazetname** adlı diploma verilir.

C)MESLEKİ EĞİTİM: Loncalarda verilir. Loncalar da mesleki ahlaki ve dini eğitim verilir.

D)ENDERUN MEKTEBİ: Eğitim dili Türkçedir. Devlet memuru, İdareci, Saray görevlisi, sanaatkar yetiştirmek amacıyla

İlk kez II. Murat döneminde açılan enderun mektebi Fatih döneminde geliştirilmiştir.

Bilgin	Alanı	Eseri
Sinan Paşa	Matematik, Astronomi	Tazzaruname, Nasihatname
Matrakçı Nasuh	Matematik	Cema'ül Kitab Kemal'ül Hisab
Molla Lütfü	Matematik	Tazif'ül Mezbah
Takıyyeddin Mehmet	İlk Osmanlı Rasathanesini açmıştır.	
Lagari Hasan Çelebi	XVII.YY ilk roketli uçuş denemesi	
Ali Kuşçu	Osmanlılarda matematiğin temelini attı ve Sahn-ı Seman medresesinde müderrislik yapmıştır.	
Sabuncuoğlu Şerafeddin	Tıp	Cerrahiyet'ül Haniye-Mücerrebneme
Akşemseddin(Fatih in hocası)	Tıp	Ayn'ül Ayan
Ebu Suud Efendi	Mantık, Din	Duşname, Kanunname
Molla Fenari	Osmanlılarda ilk şeyhülislam.	Maddet'ül Hayat
Davud- U Kayseri	Osmanlılarda ilk müderris.	
İbrahim Hakkı	Tıp	Marifetname
Kemal Paşazade	Din, Hukuk	Tevarih- İ Ali Osman
Zembili Ali Efendi	Din, Hukuk	El Mutahharat
Katip Çelebi	Tarih, Coğrafya	Keşf'ü Zünnun, Cihannuma , Fezleke
Evliya Çelebi	Tarih, Coğrafya	Seyahatname
Naima	Tarih (İlk Vakanüvis)	Naima Tarihi
Ahmet Cevdet Paşa	Tarih, Hukuk	Tarihi Cevdet
Piri Reis	Coğrafya	Kitab-I Bahriye
Seydi Ali Resi	Coğrafya	Mirat'ül Memalik

OSMANLI DEVLETİ'NDE EDEBİYAT

Divan edebiyatı temsilcileri		Halk edebiyatı temsilcileri	Tekke edebiyatı temsilcileri
Ahmedi	14. Yüzyıl	Karacaoğlan	Eflaki Dede
Süleyman Çelebi	15. Yüzyıl	Köroğlu	Kaygusuz Abdal
Şeyhi	15. Yüzyıl	Gevheri	Pir Sultan Abdal
Ahmet Paşa	15. Yüzyıl	Aşık Ömer	İbrahim Gülşeni
Baki	16. Yüzyıl	Kul Mustafa	Aziz Mahmut Hüdai
Fuzuli	16. Yüzyıl	Kul Mehmet	Hacı Bayram Veli
Nefi	17. Yüzyıl	Erzurumlu Emrah	Ümmi Sinan
Nabi	17. Yüzyıl	Dadaloğlu	Erzurumlu İbrahim Hakkı
Şeyh Galip	18. Yüzyıl		
İzzet Molla	19. Yüzyıl		

OSMANLI DEVLETİ'NDE SANAT

HAT: Güzel yayı yazma sanatıdır.Hat yazarlarına Hattat denir.Önemli hattatlar:Şeyh Hamdullah,Hafız Osman ...

TEZHİP: El yazması kitabları süsleme sanatı.Tezhip sanatçılarına Müzehhib denir.

MİNYATUR: Minyatür, ışık, gölge ve derinlik (perspektif)duygusu yansıtmayan küçük, renkli resim sanatıdır. Minyatur ressamlarına Nakkaş-Musavver denir.

Nakkaş Osman, Levni,Nigari önemli miyaturculerdir.

ÇİNİCİLİK: Bir çeşit killi topraktan pişirilerek yapılan bir yüzeyi sırlı, çeşitli renk ve motiflerle süslenmiş keramik parçasına çini denir. İznik, Bursa, Kütahya, İstanbul, Çanakkale önemli çini merkezleri arasındadır.

Oymacılık,Ciltçilik,Kakmacılık,ebru gibi sanat dallarıda osmanlıda gelişmiştir.

RESİM: Portresini ilk yaptıran padişah Fatih Sultan Mehmettir(İtalyan Belliniye) Şeker Ahmet Paşa Osmanlıda ilk resim sergisini açmıştır. Osman Hamdi Bey Kablumbağa Terbiyecisi ve Silah Tacirleri gibi eserleriyle unludur.

OSMANLI DEVLETİ'NDE MİMARİ

Mimar Sinan: İstanbul'daki ilk eseri –Haseki Cami ve Külliyesi

Çıraklık Eseri-Şehzade Cami

Kalfalık Eseri-Süleymaniye cami

Ustalık Eseri-Selimiye Cami

Sedefkar Mehmet Ağa: Avrupalıların Mavi Cami olarak adlandırdığı Sultan Ahmet Cami nin mimarıdır.

Topkapı Sarayı 19.yy a kadar yönetim merkezi olmuştur

Fatih'in Topkapı Sarayının birinci avlusunda yaptırdığı en eski köşk Çinili Köşk tür. Bağdat Fatihi IV.Murat Topkapı sarayında Bağdat ve Revan Köşklerini yaptırmıştır.

Külliye: Külliye, cami ile birlikte medrese, imaret, türbe, kütüphane, hamam, aşevi, (da-rüşşifa) kervansaray, çarşı, okul, hastane, tekke, zaviye binalarından oluşan yapılar topluluğu Osmanlı devletinde ruhsal bozuklukların tedavi edilmesi amacıyla II. Beyazıt külliyesinde bulunan Şifahane Edirne dedir.

Erken Dönem	Klasik Dönem	Geç Dönem
Bursa Yeşil Cami	Fatih Cami (İstanbul)	Nuru Osmaniye Cami (İstanbul)
Bursa Ulu Cami	Bayezid Cami (İstanbul)	Laleli Cami (İstanbul)
Bursa Hüdavendigar Cami	Süleymaniye Cami (İstanbul)	Dolmabahçe Cami (İstanbul)
Bursa Orhan Bey Cami	Mihrimah Sultan Cami (İstanbul)	Ortaköy Cami (İstanbul)
İznik Hacı Özbek Cami	Sokullu Mehmet Paşa Cami (İstanbul)	Nusretiye Cami (İstanbul)
İznik Yeşil Cami	Rüstem Paşa Cami (İstanbul)	Aynalı Kavak Kasrı (İstanbul)

Edirne Üç Şerefeli Cami	Selimiye Cami (Edirne)	Beylerbeyi Sarayı (İstanbul)
Edirne Eski Cami	II. Bayezid Külliyesi (Edirne)	Çırağan Sarayı (İstanbul)
Süleyman Paşa Medresesi (İznik)	Eyüp Sultan Türbesi Ve Cami (İstanbul)	İshak Paşa Sarayı (Doğubeyazıt)
Bursa Yıldırım Medresesi	Mihrimah Sultan Medresesi (Edirne)	Yıldız Sarayı (İstanbul)
Bursa Çarşısı	Topkapı Sarayı (İstanbul)	Revan Köşkü (İstanbul)
Edirne Bedesteni	Bağdat Köşkü (İstanbul)	III. Ahmet Çeşmesi (İstanbul)
Edirne Sarayı	Mostar Köprüsü (Bosna)	Sedd'ül Bahir Kalesi (Çanakkale)
Bursa Emir Hanı	Rumeli Hisarı (İstanbul)	Selimiye Ve Levent Kışlaları (İstanbul)
Çinili Köşk	Kale- İ Sultaniye (İstanbul)	Sadabad Kasrı (İstanbul)

Kelime	Açıklama
Akçe	Gümüş para
Avarız	Olağanüstü durumlarda alınan ekstra vergi
Ayan	Zengin toprak sahibi yerel kişi.
Alperen	İslamiyeti yaymak için çalışan kişiler
Azınlık	Osmanlılarda gayrimüslimlere verilen isim
Amediye	İthalat vergisi
Bedesten	Kapalı çarşı
Bab-ı Ali	Devlet işlerinin yürütüldüğü hükümet binası, yüce kapı
Berat	Padişah tarafından verilen atama veya tayin belgesi
Beylerbeyi	Eyalet yöneticisi
Beşik Ulemalığı	Alim çocuklarının da alim olarak kabul edilmesi
Birun	Topkapı sarayının dış bölümü
Cihat	İslam dini adına yapılan savaş
Cizye	Gayrimüslim erkeklerden askere gitmeme karşılığı alınan vergi
Çiftbozan	Toprağını iki yıl üst üste boş bırakanlardan alınan vergi
Cebeci	orduda silah bakımı ve onarımı yapan sınıf
Derbent	Osmanlılarda geçit ve köprülerin korunması için yapılan üs
Duyun –u	Genel borçlar idaresi

Umumiye	
Enderun	İç saray
Evkaf	Vakıf
Fetva	Şeyhülislam tarafından çıkarılan dini hüküm
Garp ocakları	Osmanlılarda kuzey Afrika topraklarına verilen isim
Hat	Arap alfabesi ile güzel yazı yazma sanatı
Hidiv	Mısır yöneticilerine verilen unvan
İltizam	İhale usulü vergi toplama sistemi
Lonca	Osmanlı'da esnaf ve zanaatkarlar birliği
Kaime	Kağıt para
Kapitülasyon	Siyasi, hukuki, sosyal ve ticari alanda verilen ayrıcalıklar
Mültezim	İltizam verilen kişi
Miri	Devlete ait olan
Mütevelli	Vakıf yöneticisi
Mecelle	Ahmet Cevdet Paşa'nın hazırladığı medeni kanun
Meşveret meclisi	Osmanlılarda olağanüstü konuların görüşüldüğü danışma meclisi
Mızıka- i Hümayun	Devlet bandosu
Pençik	Savaş esirlerinden beşte birinin asker olarak alınması
Suhte	Medrese öğrencisi
Sikke	Osmanlılarda maden para
Şehzade	Padişah çocuklarına verilen isim
Takvim- i Vekai	II. Mahmut döneminde çıkarılan ilk resmi gazete
Tercüman- ı Ahval	Osmanlılarda ilk özel gazete
Ulema	Bilgin, alim
vakanüvis	Osmanlılarda resmi tarih yazıcısı

TEREKE DEFTERLERİ

Osmanlı mahkemelerinde kadıların tuttuğu "kadı sicilleri" içinde bulunan "tereke defterleri" önemli bir yer tutar. Bu defterlerde ailenin çocuk sayısı (kız-erkek), mirasçıların durumu ve birden fazla evliliğin hangi amaçlarla yapıldığı yazılıdır. Tereke defterlerinin tek eksikliği vefat eden çocukları kayıt altına almamasıdır. Defterler sayesinde elde edilen verilerle Osmanlı aile yapısının

DURAKLAMA DÖNEMİ (17. YY ISLAHATLARI)

(1579 Sokullu'nun ölümü ile başlar. 1699 Karlofça Ant. İle biter)

GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Osmanlı en geniş sınırlarına ulaştı. (Doğal sınırlar)
2. İlk ıslahat hareketleri başladı.
3. Eğitim ve hukuk hariç bütün alanlarda ıslahat yapılmıştır. Ancak eğitimde de ciddi bozulmalar görülmüştür. (Beşik ulemalığı, pozitif bilimlerin terk edilmesi). Bu alanda ıslahat yapılmasına engel olan grup ilmiye (ulema) sınıfıdır.
4. Islahat hareketleri daha çok **ASKERİ- MALİ-YÖNETİM** alanında yoğunlaşmıştır.

ASKERİ ALANDA BOZULMALAR

1.YENİÇERİ OCAGININ ÖZELLİKLERİ

- Devşirme sistemi ile oluşur.
- Merkez ordusudur. Kapıkulu askerlerinin en kalabalık kısmını oluşturur.
- Padişahın ve başkentin güvenliğinden sorumludur.
- Sürekli ve ücretlidirler. (Ulufe-maaş)

Ayrıca fatih 'ten itibaren cülus adı verilen bahşiş tahsil edilmiştir.

BOZULMA SEBEPLERİ

- ✓ Devşirme olmayanların ilk defa 17 yy da ocağa alınması
- ✓ Sürekli ve sonuçsuz savaşlar sebebiyle gelir kaynaklarının azalması
- ✓ Bazı devlet adamları ile ulema sınıfının kışkırtmaları

NOT: 17. YY da yeniçerilerin çıkarmış olduğu isyanlara İstanbul ya da Merkez isyanları denir.

2. TIMAR SİSTEMİNİN BOZULMASI

Bu sistemde toprağın mülkiyeti devlete ait olup kullanım hakkı başarılı kişilere hizmet karşılığı verilmektedir. Bu sistemde ortaya çıkan askeri gruba ise tımarlı sipahiler denir. (Mucidi Hz. Ömer)

TIMARLI SİPAHİLERİN ÖZELLİKLERİ

- Tamamı Türkmenlerden oluşur.
- Sürekli ve ücretli degillerdir.
- Hizmet karşılığı beslenen atlı askerlerdir. (Eyalet askerleri)
- Ordunun En kalabalık kısmıdır.

BOZULMA SEBEPLERİ

- ❖ 17. yy ' da Tımarlar başarılı olanlara değil, iltimas, rüşvet yoluyla dağılmaya başlamıştır. Böylece Tımar sisteminin en yoğun uygulandığı Anadolu da Celal-i İsyanları başlamıştır.
- ❖ Tımarların iltizama çevrilmesi.

3. MALİ ALANDA BOZULMALAR

- ❖ 17. Yy da Osmanlı gelirleri giderlerini karşılamamaktadır.
- ❖ Saray giderlerinin artması
- ❖ Sürekli ve sonuçsuz savaşlar
- ❖ Coğrafi keşiflerin etkisi (Akdeniz ve Karadeniz yollarının önemini kaybetmesi)
- ❖ Tımar sisteminin bozulması ile
  - **a)** Üretimin azalması
  - **b)** Köyden kente göçlerin artması
  - **c)** Tımarlı sipahi sayısının azalması
  - **d)** Asayişin bozulması

UYARI: Kapitülasyonların etkisi azdır.

YÖNETİM ALANINDA BOZULMALAR

Merkezi Otoritenin Bozulması

Sancağa çıkma usulünün kaldırılması

Kafes usulünün getirilmesi

Devletin başına çocuk yaşta padişahların geçmesi ve saray kadınlarının devlet işlerine karışması

UYARI: Merkezi otoritenin bozulması **Eyalet İsyanlarının** yoğunlaşmasına yol açmıştır.

NOT: Yönetim bozulmasından ötürü 17 yy. eyalet isyanları başladı.

- Tımar sisteminin bozulmasından dolayı Celal-i İsyanları çıktı.

17. YY ISLAHATLARININ ÖZELLİKLERİ

- Yüzeyseldir ➔ sorunların kökenine inilmemiştir.
- Kişilere bağlıdır ➔ ıslahatçıların dönemi ile sınırlıdır.
- Kalıcı değildir.
- Batı örnek alınmamıştır.
- Halkın tabanına indirgenememiştir.

UYARI: Islahat hareketlerinin önündeki en büyük engeller ulema sınıfı ve yeniçerilerdir.

17. YY ISLAHATÇILARI

- **I.Ahmet** →Yönetim alanında (Ekber Erşad [merkezi otoriteyi sağlamak] sistemini getirmiştir.)
- **Kuyucu Murat Paşa** →Tımar sisteminin bozulmasıyla meydana gelen aksaklıkları gidermeye çalışmıştır.
- **Tarhuncu Ahmet Paşa** → Mali alanda ilk düzenli ve denk bütçeyi hazırlamıştır.
- **Genç Osman** → Askeri alanda ıslahat yapmak istedi ama öldürüldü
- **IV. Murat**→ Yönetim- Toplum – İçki ve tütün yasağı
- **Koçibey** → Toplumsal ve yönetim alanında bozulmalar ile ilgili rapor.,

18. YY ISLAHATLARI GERİLEME DÖNEMİ

- 18. Yy da temel politikamız kaybedilen toprakları geri almak ve mevcut durumu korumak.
- 18. Yy ıslahat hareketleri daha çok ASKERİ-TEKNİK alanda yoğunlaşmıştır.
- Batıyı tanıma, ondan etkilenme ve üstünlüğünü kabul etme 18. Yy da başlamıştır.
- Fransız ihtilalı ve sanayi devrimi meydana gelmiş ancak sonuçları olan Milliyetçilik ve Sömürgecilik 19. Yy da etkili olmuştur.
- Osmanlı ekonomisine kapitülasyonlar bu yüzyılda ciddi anlamda zarar vermiştir. (1740 sürekli ve birçok devlete tanınması)
- En fazla mücadele ettiğimiz devletler Rusya ve Avusturya'dır Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası

UYARI: Rusya 18. Yy da daha çok iç işlerimize karışmak için Ortodoksların koruyuculuğu politikasını kullanmıştır.

LALE DEVRİ

1718 Pasarofça antlaşmasıyla başlayıp 1730 patrona Halil İsyanıyla biten döneme Lale Devri denir. Dönemin ıslahatçıları III. Ahmet ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşadır.

LALE DEVRİ ISLAHATLARI

- Avrupa da ilk defa geçici elçilikler (Batıyı tanımaya yönelik) kuruldu. → **DİPLOMASİ**
  İlk geçici elçimiz yirmi sekiz Çelebi Mehmet Efendi
- İlk Osmanlı matbaası kuruldu. (İbrahim Mütteferikka) → **BİLİM, EĞİTİM**
  İlk basılan eser Vankulu Lugati'dir. Vanlı Mehmet Efendi)
- İlk tercüme eserler ortaya çıktı.→ **Edebiyat, Eğitim, Kültür**
- Çiçek aşısı ilk defa kullanıldı.
- İtfaiye teşkilatı kuruldu. (Tulumbacılar ocağı) **Yeniçerilerden oluşmuştur.**

- İlk sanayileşme hareketleri başladı. (Kâğıt, kumaş, çini)
- Batı tarzı mimari ilk defa bu dönemde görülmüştür.
  - Nur-u Osmaniye Camii→ilk batı tarzı eser
  - III. Ahmet Çeşmesi

NOT: Batı tarzı ilk mimari eserler 18 yy da görülmesine rağmen en güzel örnekleri 19 yy da İstanbul'da yapılan saraylardır.

Yıldız Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Çırağan Sarayı, Beylerbeyi Sarayı

ASKERİ TEKNİK ISLAHATLAR

(BATI TARZI)

I.MAHMUT

Kara mühendishanesi kuruldu.

Kont de Bonnival

(Humbaracı Ahmet Paşa)

Humbaracı Ocağı kuruldu.

(Havan topu- el bombası)

NOT: 1740 tarihinde kapitülasyonlar Sürekli hale getirilmiş ve birçok devlete Tanınmıştır.

(BATI TARZI)

III. MUSTAFA

a) Mühendishaneyi (Deniz Müh.)

Bahri Hümayün (Baron de Tott)

b) topçu ocaklarını ıslah etti

c) Sürat topçuları ocağı kuruldu.

NOT: Osmanlı devletinde ilk defa iç borçlanmaya gidilmiştir. (ESHAM)

(TEKNİK ALANDA)

I. ABDÜLHAMİT

a) istihkam okulu

Halil Hamit Paşa

Koca Ragıp Paşa

b) Avrupa ' da basılan bütün askeri eserler tercüme edildi.

NOT: Ulufe alım satım yasaklandı.

III. SELİM

a) Batılılaşmayı zorunlu gören ilk padişah

b) Dolayısıyla ilk köklü ıslahat hareketleri

c) Elçilikler sürekli hale getirildi.

d) Devlet matbaası kuruldu.

e) Fransızca askeri okullarda resmi dil oldu.

f) Yerli malı ilk defa ciddi anlamda teşvik edildi.

g) Topçu okulları birleştirildi. (Berri Hümayun)

h) Nizam-ı cedit III. Selim ıslahatlarının genel adı. Batı tarzında ilk modern ordudur. (Nizam-ı Cedit Ordusu)

i) Nizam-ı Cedit Ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için **"İrad-ı Cedit"** hazinesi kuruldu.

j) Selimiye kışlası kuruldu.

DAĞILMA PARÇALANMA DÖNEMİ

Genel özellikleri

- Osmanlıyı dağılma ve parçalanma sürecine götüren iki önemli gelişme 18. Yy da meydana gelen Fransız İhtilalı ve Sanayi Devrimidir.

- Osmanlıyı dağılma sürecine götüren düşünce akımı **MİLLİYETÇİLİK** uygulayan devlet Rusya, politikası Panslavizm etkili olduğu coğrafya Balkanlar, yol açtığı sorun ise "**AZINLIK İSYANLARI**" dır.

- Avrupalı devleler **ekonomik çıkarları** gereği **azınlık haklarını** kullanarak iç işlerimize karışmaya başladılar.

- 19 yy ıslahatları daha çok azınlıklara yönelik olup, yönetim ve hukuk alanında yoğunlaşmıştır. İlk isyan Sırp, ilk ayrılan devlet Yunan (1829 Edirne Ant.)

- Balkanların büyük çoğunluğu milliyetçilik sonucu elden çıkmıştır.

- Afrika'nın büyük çoğunluğu ise sömürgecilik sonucu elden çıkmıştır.

II. MAHMUT DÖNEMİ (1808-1839)

Sened-i ittifak (1808) Bu belge ayanlarla padişah arasında imzalanmıştır. Belgeye göre;

- Padişah zor durumda kaldığında ayanlar yardıma gelecek.
- Ayanlar bulundukları bölgelerde asker ve vergi toplayacaklar.

Belgenin önemi: Padişahın yetkileri ilk defa kısıtlanmıştır.

- İlk demokratikleşme hareketidir.
- Anayasalaşma hareketlerinin ilk adımıdır.

NOT: Bu belgenin yürürlükten kalkmasında;

a) Alemdar Mustafa Paşa'nın ölmesi
b) Ayanların yardıma gelmemesi
c) Yeniçerilerin tepkisini azaltma düşüncesi

ASKERİ

- Yeniçeri ocağı kaldırıldı. (Vakay-Hayriye)
- Asakir-i Mansure-i Muhamediye
- Sekban- ı cedid
- Mızıka-ı Hümayun kuruldu.
- Eskinci ocağı
- Redif birlikleri kuruldu.
- Mekteb-i Harbiye

EKONOMİ

- Memur kıyafetlerinin yerli kumaştan yapılması zorunluluğu getirildi.
- Yerli tüccarlarda düşük gümrük tarifesi uygulandı.
- 1838 yılında Balta Limanı ant. İle İngilizlere ticari alanda büyük ayrıcalıklar tanındı.
- Yerli üretime darbe vuruldu.

YÖNETİM-HUKUK

- Divan-ı Hümayun kaldırıldı.
- Nazırlıklar kuruldu
- Tımar sistemi kaldırıldı. (mülk topraklarının sayısı arttı.)
- Muhtarlıklar kuruldu. (merkezi otorite)
- Müsadere sistemine son verildi. (özel mülkiyete güvence getirildi)

NOT: Bu sisteme Tanzimat döneminde tamamen son verilmiştir. Eyaletlerin bir bölümü illere ayrılarak başlarına maaşlı valiler atanmıştır. (merkezi otorite güçlendirildi)

Meclis-i valay-ı Ahkam-ı Adliye

Dar-ı suray-ı bab-ı Ali (tüzük yönetmelik hazırlanacak)

UYARI: Danıştay ve Yargıtayın temeli atıldı.

TOPLUMSAL

- İlk defa nüfus sayımı yapıldı.(askeri amaçlı)
- Posta teşkilatı kuruldu. (merkezi otorite güçlendi)
- Kılık kıyafet zorunluluğu (Memurlar için fes, pantolon, setre)
- Din vicdan hürriyetine teminat içeren padişah ifadesi.
- Karantina servisleri kuruldu.
- İlk defa pasaport uygulamasına geçildi.
- Teftiş amaçlı ilk yurtiçi gezisi

EĞİTİM- KÜLTÜR

- İlköğretim zorunlu hale getirildi. (İstanbul için)
- Avrupa'ya ilk defa öğrenci gönderildi. (jön Türklerin temeli)
- İlk defa batı tarzı sivil eğitim kurumları açıldı. (Rüştiye idadi vb.)
- İlk resmi gazete yayımlandı. (Takvim-i Vakayi)

UYARI: bu gazate merkezi otoritenin arttırılmasında etkili olmuştur.

TANZİMAT DÖNEMİ (1839-1876)

Tanzimat Fermanı (1839)

Islahat Fermanı (1856)

} Sultan Abdülmecit (1839-1861)
Sultan Abdülaziz (1861- 1876)
V. Murat (1876)

TANZİMAT FERMANI: Bu belge Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlanmıştır. Sultan Mecit tarafından onaylanmıştır. Belgeye göre;

*İlk defa bir padişahın gücü üzerinde kanun gücü kabul edilmiştir. → KANUN ÜSTÜNLÜĞÜ

*Bu belge ile anayasalaşma ve demokratikleşme süreci hızlanmıştır.

(Dönemin dış işleri bakanı Mustafa Reşit Paşa Londra büyükelçisi)

Fermana Götüren Gelişmeler

*Mısır sorunu

*Mısır sorununda Avrupalı devletlerin desteğini alma düşüncesi

*Temel amaç dağılmayı, parçalanmayı önlemek (azınlık isyanları)

*Azınlık isyanlarını bitirmek

*Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını önlemek

TANZİMAT FERMANI

YÖNETİM-İDARİ

↓

MÜSADERE

*Kişi hak ve özgürlükleri ilk defa Tanzimat Fermanında güvence altına alınmıştır. (can, mal, namus)

*Bu dönemde müsadere tamamen kalktı Jön Türklerin etkisi Osmancılık düşünce akımı ortaya çıktı.

*Ancak 1878Berlin Ant. Önemini kaybetmeye başladı.

*1913 I. Balkan Savaşı sonunda tamamen bitti.

VERGİ- (MALİ)

↓

İLTİZAM-HARAÇ

*Tımarın dışında kalan bölgelerde devletin açık artırma ihale yoluyla peşin vergi toplama sistemine iltizam adı verilir.

*Bu sistemde vergi toplama hakkını elde edenlere ise mültezim adı verilir.

*17. Yy da bozulan bu sisteme Tanzimat Döneminde tamamen son verilmiştir.

ASKERİ

↓

CİZYE

*Müslüman olmayanların askere gitmeme bedeli olarak ödedikleri vergiye Cizye adı verilir.

*Ancak bu vergi askerliğin vatan hizmeti haline getirilmesiyle Tanzimat döneminde kaldırılmıştır.

UYARI: Cİzye vergisi son şeklini ıslahat fermanında almıştır.

HUKUK

↓

YENİ MAHKEMELER

*Tanzimat dönemine kadar şerri mahkemelerin yaygın olduğu görülmektedir.

*Ancak bu dönemde Avrupa tarzı Nizamiye mahkemeleri açılmıştır.

*Böylece hukuk alanında ikilikler ilk defa bu dönemde ortaya çıkmıştır.

*1926 medeni kanunla bu ikiliklere son verilmiştir.

UYARI: Konsolosluk- Cemaat mahkemeleri kurulmuştur.

ISLAHAT FERMANI EŞİTLİK (1856)

Fermana Götüren Gelişmeler

1. Kırım Savaşı (1854)
2. Paris Barış Antlaşması (1856)
3. İngiltere ve Fransa'nın ıslahat istekleri

NOT: Konferans sonunda Paris Barış Antlaşmasına Islahat Fermanının eklenmesiyle Osmanlı Devleti ilk defa AVRUPALI devlet sayılmıştır.

Fermanın Önemli Maddeleri

1. Müslüman olmayanlara da devlet memuru olma hakkı tanınmıştır. → yönetim- idari
2. Müslüman olmayanlarda Müslümanların gittiği okullara gidebilecek → eğitim
3. Müslüman olmayanlar kötü sözler- deyimler kullanılmayacak → toplumsal
4. Patrikhane ıslah edilecektir. (yetkileri artırılmıştır)
5. Bir defaya mahsus olmak üzere **nakdi bedel** uygulaması getirilmiştir.
6. Yabancılar bedelini ödemek şartıyla mal-mülk sahibi olabilecek, şirket kurabilecek, banka açabilecek.

NOT: 6. maddeye dayanarak bütün önemli ekonomik kuruluşlar yabancıların kontrolüne geçmiştir. Ancak Atatürk döneminde ekonomideki millileştirme politikası ile kontrolümüze girmiştir.

7. Azınlıklarda il genel meclislerine üye olabilecek.

TANZİMAT DÖNEMİNDE GÖRÜLEN BÜTÜN GELİŞMELER

1. **CİZYE, İLTİZAM, MÜSADERE** sistemlerine son verildi. Harç vergisi kaldırıldı.
2. Hukuk alanında ikilik çıktı.
3. Eğitimde ikilikler başladı.
4. Eğitimde birçok düzenleme yapıldı. (kız çocuklarının okula alınması, Maarif nazırlığı kuruldu, azınlık ve yabancı okullar açıldı)
5. Polis Teşkilatı kuruldu. (10 Nisan 1845)
6. İlk dış borçlanma gerçekleşti. (Kırım Savaşı)
7. İlk demiryolu hattı kuruldu.
8. İlk telgraf okulu açıldı, ilk telgraf hattı kuruldu.
9. İlk Osmanlı Bankası kuruldu. (Bank-ı Dersaadet); Tanzimat Döneminde

*istibdat döneminde Ziraat Bankası açıldı.

10. İlk yurt dışı gezisi yapıldı(Sultan Abdülaziz)
11. İlk modern üniversite kuruldu.(Darülfünun)
12. İlk kâğıt para basıldı. (Kaime)
13. İl genel meclisleri kuruldu.
14. Osmanlı medeni kanunu hazırlandı. (Mecelle)

*uygulaması II. Abdülhamit'le İstibdat döneminde başladı.

15. Vilayet Nizamnamesi (İdari yapılanma)

16. Danıştay kuruldu. (Şuray-ı Devlet)

17. Yarı resmi ve özel gazeteler yaygınlaştı

*Tercüman-ı Ahval, Tasvir-i Efkâr, Ceride-i Havadis)

18. Batı tarzı, kültür sosyal yaşamda etkili olmaya başladı. (Tiyatro, roman)

I.MEŞRUTİYET (1876)

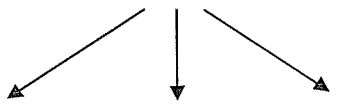

Padişah Anayasa Meclis

ÖZELLİKLERİ

1. Halk ilk defa yönetime katılmıştır.
2. Anayasal dönem başladı. (Kanun-i Esasi)
3. İlk Meclisli dönem başladı. a. Meclisi ayan (padişah)

b. Meclisi mebusan (halk)

3. Yönetim şekli ilk defa değişmiştir. (Mutlakıyetten meşrutiyete)

I.MEŞRUTİYETE GÖTÜREN SEBEPLER

1. Osmanlıyı dağılmadan kurtarmanın halkı yönetime katılmakla mümkün olacağı düşüncesi. (jön Türkler)
2. 1876 İstanbul Konferansı (Tersane) → Meşrutiyetin ilanını hızlandıran gelişme
3. Meşrutiyeti ilan ettiren grup Jön Türkler ilan eden ise II. Abdülhamit
4. Sadrazam Mithat Paşa Belçika ve Prusya anayasasından esinlenerek Kanun-i esasiyeyi hazırladı. Buna dayanarak seçimlere gidildi ve mebusan meclisi açıldı.
5. Anayasaya göre padişahın yasama ve yürütme yetkilerine dokunulmamıştır. Mahkemeler bağımsız hale getirilmiştir.

Buna göre;

- Meclisi açma –kapama yetkisi padişahın
- Hükümet meclise değil padişaha karşı sorumludur.
- Kanunları veto etme hakkı padişahındır.
- Milletvekillerini sürgüne gönderme yetkisi padişahındır.

I. MEŞRUTİYETİ SONLANDIRAN OLAYLAR

* Mebusan meclisindeki azınlık milletvekillerinin olumsuz faaliyetleri

* 1877- 1878 Osmanlı- Rus savaşının bahane edilerek meclisin tatil edilmesi

İSTİBDAT DÖNEMİ (1878–1908)

- Aydınlara baskı
- Basına sansür
- Üniversitelere baskı

Bu dönemde görülen bazı gelişmeler

1. Halepa fermanı
2. Duyun-u Umumiye' nin kurulması (Genel borçlar idaresi 1881)
3. Dömeke Meydan Savaşı (1896) (Girit sorunu sebebiyle Osmanlı-Yunan savaşı)
4. Ümmetçilik önem kazandı
5. İttihat ve Terakkinin oluşması
6. Toprak kayıpları arttı. (Sırbistan, Karadağ, Romanya, Tunus, Cezayir, Mısır, Kıbrıs'ın geçici olarak İngiltere'ye bırakılması.)

II. MEŞRUTİYET (1908-1920)

Meşrutiyete götüren gelişmeler

1. Reval Görüşmesi →İngiltere- Rusya (1908) II. Meşrutiyetin ilanını hızlandıran gelişme
2. İttihat ve Terakki Partisi → Meşrutiyeti ilan ettiren grup.

DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

1. Türk tarihinde çok partili hayata ilk defa bu dönemde geçilmiştir. (ittihat ve Terakki- Ahrar Partisi- Hürriyet ve İtilaf)

2. II. Meşrutiyetin getirdiği karışık ortamdan istifade edilerek;

a. Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.

b. Avusturya- Macaristan Bosnahersek'i topraklarına kattı.

c. Girit Yunanistan' ın kontrolüne girdi.

3. 31 Mart Ayaklanması çıktı. (13 Nisan 1909)

a. Rejime karşı yapılan ilk ayaklanmadır.

b. Bu ayaklanmayı meşrutiyet yanlısı hareket ordusu bastırmıştır. (M. Kemal) de yer almıştır.

c. II. Abdülhamit tahtan indirilmiştir. Yerine V. Mehmet Paşa Reşat getirildi. (1909-1917)

4. 1909 Kanun'i Esasi' de yapılan değişikliklerle padişahın yetkileri iyice kısıtlanmıştır. Buna göre;

- Padişahın meclisi açma- kapama yetkisine sınır getirilmiştir.
- Hükümet padişaha değil meclise karşı sorumludur.
- Padişahın kanunları veto etme yetkisine sınır getirilmiştir.
- Padişahın milletvekillerini sürgüne gönderme yetkisi kaldırılmıştır.
- Batı tarzı parlamenter sisteme geçilmiştir.

Uyarı : II. Meşrutiyet döneminde ittihat ve terakki yanlısı gazeteler TANİN ve İKDAM. Karşıtları ise Volkan.

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911)

SEBEPLERİ

→ İtalya'nın sömürge arayışı

→ Osmanlı da yaşanan karışıklıklar

→ İngiltere Ve Fransa'nın işgale onay vermesi.

Savaşın Gelişimi

- Donanma yetersizliğiyle denizden İngilizlerin Mısır' daki engeliyle karadan Trablusgarp' a yardım götürülememiştir.
- Gönüllü subayların yerli halkı teşkil andırmasıyla büyük başarı elde edilmiştir. Özellikle M. Kemal Derne ve Tobruk da
- Bu savaşı kaybetmemizin iki önemli sebebi vardır.

→ I. Balkan savaşının çıkması

→ İtalya'nın 12 ada ve Rodos' u işgal etmesi

UYARI: İtalya'nın Çanakkale'yi bombalaması

- Mustafa Kemal emperyalist devletlere karşı ilk defa savaştı ve ilk askeri başarısıdır.
- Savaş sonunda 1912 Uşi Ant. İmzalanmıştır. Buna göre;

a. Trablusgarp ve Bingazi İtalya' ya bırakıldı

b. Rodos ve 12 ada geçici olarak İtalya'ya bırakıldı.

c. Trablusgarp dini açıdan Osmanlı halifeliğine bağlı kalacak.

I.BALKAN SAVAŞI (1912–13)

Osmanlı → Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ

Sebepleri

- 4 Balkan Devleti'nin ittifak kurup Osmanlıdan toprak almak istemesi.
- Rusya'nın Balkan devletlerini kışkırtması (Panslavizm)
- Osmanlı' nın Trablusgarp savaşına yoğunlaşması
- Osmanlı da yaşanan iç karışıklıklar
- Avrupalı devletlerin Osmanlı devletini Avrupa' dan atmak istemesi

Savaşın Gelişimi

1. Bu savaşı kaybetmemizin iki önemli sebebi vardır.

a. Orduyla, siyasetin iç içe girmesi

b. Ordunun savaş çıkmadan kısa bir süre önce büyük bölümünün terhis edilmiş olması

2. 1913 Londra Konferansı düzenlenmiş. Bu Konferansta Ege adaları ve Arnavutluk'un geleceği büyük devletlerin kararına bırakılmıştır. Ancak kararlar aleyhimize olmuştur.
3. Osmanlıcılık düşünce akımı sona erdi. Ümmetçiliğin önemi ise azaldı. (ümmetçilik istibdatta ortaya çıkmıştır). Turancılık düşünce akımı önem kazandı.
4. 1913 Londra Antlaşması imzalandı. Antlaşmaya göre;

Trakya ve Makedonya Balkan devletlerine bırakıldı.

1913 Bab-ı Ali baskını ile ittihat Terakki yönetimi tamamen ele geçirdi.

II. BALKAN SAVAŞI

Bulgaristan → Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Romanya

Sebebi

Osmanlıdan alınan toprakların Balkan devletleri arasından paylaşılamaması (özelikle Bulgaristan'ın fazla pay alması)

Savaşın Gelişimi

- Savaştan istifade eden Osmanlı devleti D. Trakya' yı geri aldı.
- Bulgaristan (1913) Bükreş Antlaşması imzalayarak savaşı kaybetti.
- Savaşın sonunda Osmanlı devleti 3 yeni antlaşma imzalandı. Bunlar;

a. (1913) İstanbul Antlaşması (Osm.Bulg.) Bugünkü Türk-Bulgar sınırı çizildi.

Doğu Trakya'nın Osmanlıya ait olduğu kabul edildi.

b. (1913) Atina Ant. (Osmanlı- Yunanistan) Girit, Selanik, Yanya, Yunanistan'a ait olduğu kabul edildi.

c. (1914) İstanbul Ant. (Osm.-Sırbistan) Sırbistan' da kalan Türklerin hakları korunacak.

I. DÜNYA SAVAŞI (1914–1918)

Sebepleri

Temel sebep – ekonomi

1. Sanayi inkılâbı → Hammadde ve Pazar arayışı→sömürgecilik
2. Fransız İhtilalı→ Milliyetçilik
3. Rusya→ Panslavizm (Rus Slav milliyetçiliği)
4. Fransız – Alman gerginliği (Alsas- Loren Sorunu)

Üçlü ittifak	Üçlü itilaf
Almanya	İngiltere
İtalya	Fransa
Avust-Macaristan	Rusya

NOT: İtalya 1915 yılında taraf değiştirerek İtilaf devletlerine geçmiştir. Osmanlı ve Bulgaristan ise İttifak devletlerine katılmıştır.

SAVAŞIN BAŞLAMASI

Avusturya – Macaristan veliahdının bir Sırplı öğrenci tarafından öldürülmesi sonucunda Haziran 1914'de başladı.

I.DÜNYA SAVAŞINDA BLOKLAR

İTİLAF (ANLAŞMA)
İngiltere → savaştan en karlı çıkan devlet
Fransa
Çarlık Rusya → savaş sırasında rejimi değişti
Japonya → savaştan ilk ayrılan devlet
Yunanistan → savaşa en son giren devlet
İtalya → savaş sırasında saf değiştirdi(Lonra ant.)
ABD → savaşın seyrini değiştiren devlet

İTTİFAK (BAĞLAŞMA)
Osmanlı
Bulgaristan (Çanakkale'den sonra savaşa girdi)
Avusturya → savaşı başlatan devlet
Macaristan → savaşı başlatan devlet
Almanya

Osmanlı' nın Savaşa Girme Sebepleri

1. Enver Paşa'nın Alman hayranlığı
2. Almanya'nın savaşı kazanacağına olan inancı
3. Kaybedilen toprakların geri alınma arzusu. (balkan toprakları)
4. Turancılık düşünce akımını gerçekleştirme düşüncesi.
5. Kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırma düşüncesi

Osmanlı' nın Almanya Yanında Savaşa Girme Nedenleri

1. Osmanlı' nın jeopolitik konumundan yararlanma düşüncesi (boğazlar)
   - Bu maddeyle hedef İng ve Fransa'nın Rusya' ya yardımını önlemek
2. Halifeliğin gücünden yararlanmak
   - Bu maddeyle hedef cihada çağrı yoluyla İng-Fransa sömürgelerine karışıklık çıkması
3. Almanya'nın cephe sayısını azaltmak istemesi, karşı tarafın cephe sayısını arttırmak istemesi

NOT: Almanya' nın Osm. Ekonomik gücünden yararlanmak istemesi söz konusu değildir. Ancak bazı zenginliklerimizden yararlanma düşüncesi mevcuttur.

Haziran 1914' te başlayan bu savaşa Osmanlı Kasım 1914' te İttifak devletleri yanında katılmıştır.

ABD'nin Savaşa Girmesi:

→1787 Versailles Antlaşması ile İngiltere'ye karşı bağımsızlığını kazandığı andan itibaren Avrupa ve Dünya sorunları ile ilgilenmedi.

→1823 yılında ABD Başkanı James Monroe kendi adıyla anılan doktrini yayınladı.

Monroe Doktrinine (Yalnızlık Politikası) göre:

- ABD, Avrupa Devletlerinin Amerika kıtasında yeniden sömürge faaliyetlerine izin veremez.
- Avrupalı Devletler, Amerika kıtasına herhangi bir

müdahalede bulunmadığı sürece ABD, Avrupa da ki sorun ve savaşlara karışmayacaktır.

Uyarı: ABD'nin Avrupa'nın işlerine karışmama ve yalnızlık politikası, I. Dünya Savaşında ki geçici bir dönem istisna edilirse, II. Dünya Savaşına kadar devam etmiş ve kendini dünya politikalarından soyutlamıştır.

Uyarı: Monroe Doktrini'nin ilk önemli sonucu; Amerika kıtasında ki İspanyol sömürgelerinin bağımsızlığını kazanmalarıdır

OSMANLI'NIN SAVAŞTIĞI CEPHELER

Kafkasya Cephesi: (1915-1918) Osmanlı- Rus

Sebepleri

- ✓ Rusya'yı savaş dışı bırakmak
- ✓ Turancılık fikrini gerçekleştirmek
- ✓ Bakü petrollerini ele geçirmek
- ✓ İng sömürgeleriyle bağlantısını kesmek

Cephenin Gelişimi

1. **1915 Aşaması:** Sarıkamış faciası nedeniyle Ruslar Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'in bir bölümünü ele geçirmişlerdir. Ayrıca Ermenilere yönelik tehcir kanunu çıkartılmıştır.
2. **1916 Aşaması:** M. Kemal Muş ve Bitlis'i geri aldı.
3. **1917 Aşaması:** Bolşevik ihtilalıyla Çarlık Rusya'sı yıkıldı. Yerine Bolşevik Rusya'sı kuruldu. I. Dünya Savaşından çekildi. Osm Devletiyle Bolşevik Rusya arasında 3 Mart 1918' de Brest Litowsk ant. İmzalandı.

Buna göre,

- ✓ Osm. 1915' de kaybettiği toprakları geri aldı. (D. Anadolu, D. Karadeniz)
- ✓ Osm 1878 Berlin Ant. Kaybettiği toprakları geri aldı. (Kars- Ardahan- Batum) Vilayet-i Selase

UYARI: Turancılık düşünce akımı sona erdi.

Güney Cephesi(1916-1918): Osm. – ing. - Arap – Fransa

Kanal Cephesi: Taarruz cephesi – İng. Almanya'nın teşvikleri

Suriye Cephesi: M. Kemal (7. Ordu komutanı) yer aldı. Halep de İng. Ve Fransa' yı durdurdu.

Son kapanan cephedir.

Irak cephesi- (Kutülamare)

Hicaz cephesi- Yemen Cephesi: ümmetçilik sona erdi

Sina-Filistin cephesi;Savunma

Sebepleri:

- İngilizlerin sömürge merkezlerinin güvenliğini sağlamak istemesi
- Petrol bölgelerini kontrol altına almak istemesi
- Osmanlı' nın Mısır' ı ele geçirmek istemesi
- İngilizlerin Irak üzeriden Rusya'ya yardım götürme isteği

Bu Savaşı İki Sebepten Dolayı Kaybediyoruz.

a. Cepheye yeterli asker sevkiyatı yapamamak
b. Arapların İngilizlere yardım etmesi

UYARI: ümmetçilik düşünce akımı sona erdi.

İngiltere iki cephede Rusya'ya yardım götürmek istedi. Çanakkale ve Güney de Irak cephesi.

Kafkasya→Turancılık

Güneyde→ümmetçilik sona erdi.

Batı cephesi:

Galiçya Cephesi

Romanya Cephesi

YARDIMCI CEPHELER

Makedonya Cephesi

NOT: 1917 yılında ABD savaşa girmesi Rusya'nın savaştan çekilmesi hem bu cephenin hem de diğer cephelerin kısa sürede itilaf devletlerinin lehine sonuçlanmasına yol açmıştır.

ÇANAKKALE CEPHESİ(1915- 1916) → SAVUNMA

Osm. → İtilaf devletleri

Sebepleri

1. Osmanlı'yı savaş dışı bırakmak.
2. İng. Ve Fransa'nın Rusya'ya yardım götürmek istemesi
3. İtilaf devletlerinin Balkan devletlerini kendi tarafına çekmek istemesi

Cephenin Gelişimi

1. **1915 Deniz Aşaması:** Şubat 1915'te başlayan deniz savaşları 18 Mart 1915' te Osm 'nın üstünlüğüyle sona ermiştir.
2. **1916 Aşaması:** 1916' da Gelibolu yarımadasından başlayan kara savaşları Osmanlı devletinin üstünlüğüyle sona ermiştir. Özellikle M. Kemal Arıburnu ve Conkbayırı Anafartalar' da büyük başarılar elde etmiştir. M. Kemal bu savaşta kendisini Türk halkına tanıttı.

Cephenin Sonuçları

- ✓ I. Dünya savaşının uzamasına yol açtı.
- ✓ Bolşevik İhtilalının çıkmasına zemin hazırladı.
- ✓ Bulgaristan'ın Savaşa katılmasına yol açtı. Çanakkale zaferinden dolayı bizim tarafa katıldılar.
- ✓ Mustafa Kemal'in tanınmasına yol açtı.
- ✓ Tek olumsuz sonucu ise yetişmiş eleman kaybı.

Gizli Antlaşmalar (1915- 1917) → Savaş sırasında

1. 1915 Ant. (İst.) Rusya'ya vaatler var.
   Boğazlar
2. 1915 Londra Ant. → İtalya
   Akdeniz'den adil pay (Antalya ve çevresi)
   12 Adanın kalıcı olarak verilmesi
3. Syks –Picot Ant. →İng.- Fr.
   Arap toprakları
4. Petrograd Protokolü → Rusya
   Doğu Anadolu – Doğu Karadeniz
5. Saint Jean de Mourienne Ant. → İtalya
   - İzmir, Muğla ve Aydın
   - Konya
6. Mac Mohan Ant. Arap Krallığı sözü

WİLSON İLKELERİ (8 OCAK 1918)

Yayınlanma sebebi: Savaş sonunda yapılacakları belirlemek amacıyla ABD başkanı tarafından hazırlanmıştır. (ABD çıkarları doğrultusunda) Bu ilkeler yayınlanma şekliyle İng- Fransa' nın aleyhindedir. Bu maddelerin olumlu olduğuna inanan ve yenilmek üzere olan devletler kısa sürede hemen ateşkes imzalamışlardır. Doğal olarak Wilson ilkeleri I. Dünya Savaşının kısa sürmesinde etkili olmuştur. Ancak bu ilkeler uygulanma açısından İng ve Fransa' nın lehine dönüştürülmüştür.

ÖNEMLİ MADDDELER

1. Savaş sonunda yenen devletler, yenilen devletlerden toprak almayacak ve ağır tazminat istemeyecek.
2. Savaş sonunda ulus devletler kurulmalıdır. Ancak ulus devletler kurulurken 2 husus göz önünde bulundurulmalıdır.
   → Milliyetçilik prensibi (Irk)
   → Nüfus Çoğunluğu

NOT: Bu iki madde İng ve Fransa'nın çıkarlarına uygun hale mandacılık ve himayecilik fikrinin ortaya çıkarılmasıyla olumlu hale dönüşmüştür. Ayrıca İng ve Fransa nüfus çoğunluğu prensibini saptırarak D. Anadolu'yu Ermenilere, Batı And. Yunanlılara vermeye çalışmıştır.

Ancak haksızlıkları iki belgeyle ortaya çıkmıştır.

*Ege Bölgesi için Amiral Bristol

*D. Anadolu için General Harward

3. Osmanlı sınırları içinde Türklerin çoğunlukla bulunduğu bölgelerde Türk egemenliği sağlanacaktır. Ancak azınlıklara da kendi kaderlerini belirleme hakkı verilecektir.

NOT: Bu maddenin hayata geçmediğine dair en güzel kanıt Misak- ı Milliye göre çizilen sınırlarımızın bir bölümünün elimizde olmamasıdır.(Musul-Batum) Ancak maddenin son bölümü milli mücadele döneminde azınlıkların devlet kurma isteklerini arttırmıştır.

4. Savaş sonunda Dünya barışını korumak ve ortaya çıkabilecek sorunları çözmek amacıyla uluslararası bir örgüt kurulmalıdır.

NOT: Wilson ilkelerinde ortaya çıkan kurulması kararı Paris Barış konferansında alınan ve 1920 yılında ABD'nin önderliğinde kurulan örgüt milletler cemiyetidir. (Cemiyet-i akvam) Ancak bu örgüt kısa bir sürede İng ve Fransa'nın çıkarlarına hizmet etmeye başlamıştır. İki konuda da Türk halkına haksızlık etmiştir.

Bunlar;

- 1921 Ankara Ant. → Hatay'ın Fransa' ya bırakılması
- 1926 Ankara Ant. → Musul'un İng. Yönetimindeki Irak' a bırakılması

1930 yılında nüfus mübadelesi sorununun barışçı yollarla çözümü Yunanistan' ın katkısı ve İspanya'nın daveti üzerine 1932 yılında milletler cemiyetine üye olduk. Üye olmakla dış politikadaki etkinliğimiz artmış ve iki konu da avantaj elde etmemizi sağlamıştır. Bunlar;

- **1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi**: Boğazlar komisyonunun kaldırılması
- **1936'da başlayan Hatay sorunu**: 1939'da Anavatan' a katılması

UYARI: 1939' da II. Dünya Savaşının çıkmasıyla etkinliği azalmış 1940'ta kapanmıştır.

MONDROS ATEŞKES ANT. (30 Ekim 1918)

Bu belge bir ateşkes den çok Anadolu'nun işgaline zemin hazırlayan ve şartları ağır olan bir belgedir. Osm (Rauf Bey), - İtilaf Devletleri (Amiral Calthrope)

Önemli Maddeleri

1. Osmanlı ordusu terhis edilecek silahlar itilaf devletlerine bırakılarak sadece güvenliği sağlamak amacıyla küçük askeri birlikler bulunduracak,

UYARI: Hedef Anadolu'yu savunmasız bırakmak.

2. Limanlar, demiryolları, Toros tünelleri, boğazların denetimi ve haberleşme itilaf devletlerinin denetimine bırakılacak.

Uyarı: Hedef işgalleri kolaylaştırmak.

3. (24. Madde) (Erzurum, Van, Bitlis, Sivas, Harput, Diyarbakır) Doğu vilayetlerinde (vilayet-i Sitte) herhangi bir karışıklık çıkarsa itilaf devletleri buraları işgal edebilecek.

NOT: Bu madde ile hedef Doğu Anadolu' da Ermeni devletinin kurulmasına zemin hazırlamak (Diyarbakır, Erzurum, Van, Bitlis, Harput, Sivas).

- 13 Kasım 1918 İstanbul fiilen işgal edilmiştir.
- Mondros'a dayanılarak işgal edilen İlk Osmanlı toprağı Musul'dur
- Mondros sonrası güney illerimiz önce İngiliz işgaline uğramış sonra Fransızlara terk edilmiştir.Sebebi ise,Fransızların Musul'un işgaline ses çıkarmaması.

4. (7.Madde): İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumla karşılaşırsa İstedikleri stratejik noktayı işgal edebilecekler. Bu maddeyle hedef Anadoluda yapılacak işgallere hukuki gerekçe oluşturmak.

AVRUPA'DA BASKICI REJİMLER

Faşizm	Nazizim	Komünizm
İtalya	Almanya	Rusya
	Aşırı Milliyetçilik	

I.Dünya Savaşı sonunda İtalya ve Almanya' da ortaya çıkan baskıcı rejimler II.Dünya savaşının çıkmasına zemin hazırlamıştı. Özellikle İtalya ve Almanya'nın 1930 yıllarda yayılmacı anlayışları birçok savunma paktının oluşumuna yol açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti devleti de batı-doğu ve güney sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla iki önemli savunma paktına öncülük etmiştir.

I.Dünya Savaşının Sonuçları

- ✓ Savaş sonunda yenenlerle yenilenler arasında şartları ağır olan antlaşmalar imzalandı.
- ✓ Savaş sonunda yenilenlerden ağır tazminatlar alınmıştır.
- ✓ İmparatorluklar yıkıldı, ulus devletler kuruldu.

Örnek: Avusturya- Macaristan İmparatorluğu (Avusturya- Macaristan, Yugoslavya, Çekoslovakya)

- ✓ Cumhuriyet gibi olumlu rejimlerin yanı sıra Avrupa' da baskıcı rejimler ortaya çıktı.
- ✓ I.dünya savaşının sonuçları II. Dünya savaşının sebepleri olmuştur.

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 OCAK 1919)

Toplanma sebebi

Yenilen devletlerin durumlarını görüşmek amacıyla düzenlenmiştir.

1.Antlaşma Taslaklarının Hazırlanması

- o **Almanya – Versay**
- o **Bulgaristan- Nöyyi**
- o **Avusturya – Sen Jermen**
- o **Macaristan- Triyanon**
- o **Osmanlı- Sevr →San Remo (İtalya' da bir kent)**

!!! I.Dünya savaşı sonunda en geç imzalanan antlaşma Sevr Barış Ant. Sebepleri ise;

a. Paris' de paylaşım konusunda anlaşmazlık çıkması

b. Milli mücadele hareketinin başlaması

-İtilaf devletleri arasındaki ilk ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıktı. (Sebebi ise Ege bölgesinin İtalya yerine Yunanistan' a bırakılması)

- İzmir'in İşgaline karar verildi.
- Milletler cemiyeti kurulması kararlaştırıldı.

I.Dünya Savaşı sonunda imzalanan Ateşkes ve Barış Antlaşmaları

DEVLETLER	ATEŞKES ANTLAŞMALARI	BARIŞ ANTLAŞMALARI
Bulgaristan	Selanik	**Nöyyi:** Romanya ve Yugoslavya'ya toprak verecek(Böylece Bulgaristan'ın Ege denizi ile bağlantısı kopacak) Askeri-siyasi-ekonomik kısıtlamalar getirildi.
Almanya	Redhondes	*Versay:* Almanya,Fransa'ya(Alsace-Lorrainne), Belçika'ya, Polonya'ya toprak verdi.33 milyar tazminat ödeyecek. Almanya bütün deniz aşırı sömürgelerini bırakacak.Askeri-siyasi-ekonomik kısıtlamalar getirildi.
Avusturya	Willa Gusti	**Saint German:** Polonya,Yugoslavya ve İtalya'ya toprak verecek.Almanya ile birleşmeyecek.Askeri-siyasi-ekonomik kısıtlamalar getirildi.
Macaristan	Willa Gusti	**Trianon:** Çekoslovakya, Yugoslavya,Romanya'ya toprak verecek.Askeri-siyasi-ekonomik kısıtlamalar getirildi.
Osmanlı	*Mondros ateşkesi (30 Ekim 1918)*	*Sevr (10 Ağustos 1920)* İngiltere,Fransa,İtalya,Yunanistan'a toprak verecek.Doğuda Ermeni ve Kürt devletleri kurulacak. 12 ada İtalya'ya,Ege adaları Yunanistan'a verilecek. Boğazlarda komisyon kurulacak.Savaş tazminatı ödeyecek.Kapitülasyonlar genişleyecek. Askeri-siyasi-ekonomik kısıtlamalar getirildi.Sevr'in hem hukuki geçerliliği yoktur,hem de uygulanamamıştır.

S.S.C.B.'NİN KURULMASI VE ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ

Ekim Devrimi: Rusya'da 1917'de Çarlık rejiminin yıkılıp, Marksist anlayışa dayalı Bolşeviklerin yönetime gelmesidir.(Marksistler ikiye ayrılır = Bolşevikler ve Menşevikler)

Süreç: Rus Çarı 2.Nicola, Duma'yı(halk meclisi) açtı. Mart 1917'de kadın işçilerin başlattığı grev dalgasına, asker-polis de dahil olunca halk isyanına dönüştü. Çar 2.Nicola tutuklandı. Duma Meclisi geçici bir hükümet kurdu. 7 Kasım 1917'de Lenin önderliğinde Bolşevikler, geçici hükümeti yıkıp iktidarı ele geçirdi.

Lenin hükümeti 3 Mart 1918'de Brest Litowsk Antlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekildi ve işgal ettiği Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlıya geri verdi.

Bozulan ekonomiyi düzeltmek için, toprak kararnamesi ile topraklar halka eşit paylaştırıldı, köylünün borcu silindi. Halkın küçük işletmeler açmasına izin verildi. Yani "Yumuşak Komünizm" uygulandı. Lenin'in ekonomide ki bu politikasına NEP(Novaya Ekonomicheskaya Politika) denilir.

1 Ocak 1922'de SSCB oluştu (Ukrayna, Belarus, Transkafkasya Federasyonu ve Rusya Sovyet Cumhuriyeti) 1924'te
Lenin ölünce yerine Stalin geldi.1928 den itibaren I. Beş Yıllık Kalkınma Planını uygulamaya başlayan Stalin, Öz kaynaklara dayalı Milli ekonomiyi kurmaya çalıştı.

Uyarı: Atatürk, hem İzmir İktisat Kongresinde hem Beş Yıllık Kalkınma Planlarında hem de Devletçilik ilkesinde SSCB yi örnek almıştır.

RUSLAR ORTA ASYA'YI İSTİLA EDİYOR...

15.yy.a kadar Rus knezlikleri Altın Orda Devletinin denetiminde idi.Timur yüzünden Altın Orda dağıldı ve Kazan,Kırım,Kasım,Hokand gibi birçok hanlık ortaya çıktı.. 19.yy'da Türk devletlerinin anlaşmazlıklarından faydalanan Rusya,tüm Orta Asya ve Kafkas Türk topraklarını işgal etti.20.yy başlarında Rusya'nın içindeki karışıklıkları fırsat bilen Türkler kültürlerini korumak için "İsmail Gaspıralı ve Yusuf Akçura" gibi aydınlar önderliğinde kongreler düzenledi.1916 yılında Türkler,"Orta Asya Milli İstiklal Ayaklanması'nı" başlattılar.

Rus lideri Lenin, Türkler dahil tüm uluslara kendi geleceğini belirleme hakkı tanıdı. Fakat bu bir zaman kazanmaydı. Lenin'in bu politikasına "Geçici Uzlaşma Politikası" denilir.

Bu dönemde Türkler bazı Türk Devletleri kurdular. Bunlar:

1. İdil Ural Devleti
2. Alaş Orda Özerk Cumhuriyeti
3. Türkistan Özerk Cumhuriyeti
4. Başkurdistan Sovyet Cumhuriyeti
5. Türkistan Halk Cumhuriyeti
6. Harezm Halk Cumhuriyeti
7. Kırgız Halk Cumhuriyeti

1917'de kurulan bu Türk devletlerini Rusya 1920'de işgal etti.1928'de SSCB bütün Türklerin alfabesini değiştirdi. Türkistan ifadesini kullanmak yasaklandı. Amaç; Türkleri asimile etmek.

BASMACILAR HAREKETİ:

Rus yönetimine karşı bağımsızlık mücadelesi veren Türk Milli Kuvvetlerine (Kuva-i Milliye) "Basmacı" (Baskın yapan- hücum eden anlamında) denir.
1921'de Enver Paşa'da Basmacılar'a katıldı,1922'de şehit oldu.
1936'da SSCB'nin denetiminde, Kazakistan, Türkmenistan devletleri kuruldu ama ordu kurmalarına izin verilmedi.

ORTA DOĞU'DA MANDA YÖNETİMLERİN KURULMASI

Orta Doğu:

Bugünkü Türkiye, İran, Irak, Suriye, Arabistan, İsrail, Lübnan, Mısır'ı içine alan coğrafyadır.(İsrail, Lübnan hariç tamamı müslümandır.) Günümüzde, Avrupa'nın petrol ihtiyacının %75'i Orta Doğu'dan karşılanır.

20.yy başlarında Osmanlı toprağı olan Orta Doğu ya (İran hariç) İngilizler ve Fransızlar göz dikti. Araplara devlet sözü verilip *(Mac Mahon gizli antlaşması ile)* Türklere karşı ayaklanması sağlandı.İngiltere-Fransa Orta Doğu'yu kendi aralarında paylaştı.Bu durum Wilson ilkelerine aykırı düşünce İngiltere-Fransa Orta Doğu için bir bildiri yayınladı.Bildiride;bölge halklarının Türklerin zulmünden kurtarılacağı ve Arapların kendi idarelerini kuracağına yönelik oyalama taktiği yer aldı.ABD, Monroe Doktrini çerçevesinde kabuğuna çekilince İngiltere-Fransa Orta Doğu'da daha rahat etti.

İNGİLTERE VE ORTA DOĞU: Arabistan, Irak, Ürdün, Filistin, Mısır, İngiltere'nin sömürge alanı.

ARABİSTAN:1.Dünya Savaşından sonra Mekke Şerifi Hüseyin kendini Arap Kralı ilan etti. Oğullarını da Irak ve Ürdün Kralı yaptı. Arabistan da güçlü bir aile olan Suud kabilesi İngiltere'nin de desteğiyle Şerif Hüseyin'i yıkıp 1932'de *"Suudi Arabistan Krallığı'nı* kurdu.

IRAK: Mondros ile, Musul hariç,Irak İngiltere'ye verilmişti.San Remo da, Irak'ta İngiliz Mandası kurulması ve Musul petrollerinden Fransa'ya da pay verilmesi karalaştırılmıştı.1921 'de Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal Irak kralı yapıldı.1930 da Irak bağımsız oldu.

ÜRDÜN: Milletler Cemiyeti kararı ile Ürdün devleti kuruldu. İngiltere'nin mandasına verildi. Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah'ın kral olduğu Ürdün 1946 da bağımsız oldu.

FİLİSTİN: Filistin, Suriye'den ayrılıp İngiltere'nin mandasına verildi. İngiltere bölgede İsrail Devleti'ni kurmak için Yahudilere Filistin topraklarına yerleştirildi. Günümüze kadar gelen İsrail-Filistin sorunu başladı.

UYARI: 1917'de İngiltere dışişleri bakanı Balfour, Siyonistlere İsrail Devleti sözü verdi. Balfour Deklerasyonu'na Fransa, İtalya, ABD destek verdi.

MISIR: İngiltere 1882'de işgal ettiği Mısır'ı, 1.Dünya Savaşı sırasında Anzaklar için üs olarak kullandı.1919 da başlayan ayaklanmalar sonucunda 1922 de İngiltere Mısır'a bağımsızlığını vermek zorunda kaldı.

FRANSA VE ORTADOĞU:

Suriye ve Lübnan Fransa'nın sömürge alanı oldu.1920 de Suriye Arapları, düzenledikleri kongrede Suriye ve Lübnan'ı içine alan Suriye Krallığını kurup, kral olarakta Irak Kralı Faysalı kabul ettiler. İngiltere ve Fransa bu kararı tanımadı ve Faysalı yönetimden uzaklaştırdılar.San Remo da Suriye ve Lübnan(Filistin hariç) Fransa'nın mandasına bırakıldı.1926 da Suriye ve 1930 da Lübnan da Fransız mandalığı bitti.1936 da Fransa iki devletle de ittifak imzalayıp bölgeden çekildi.

CEMİYETLER

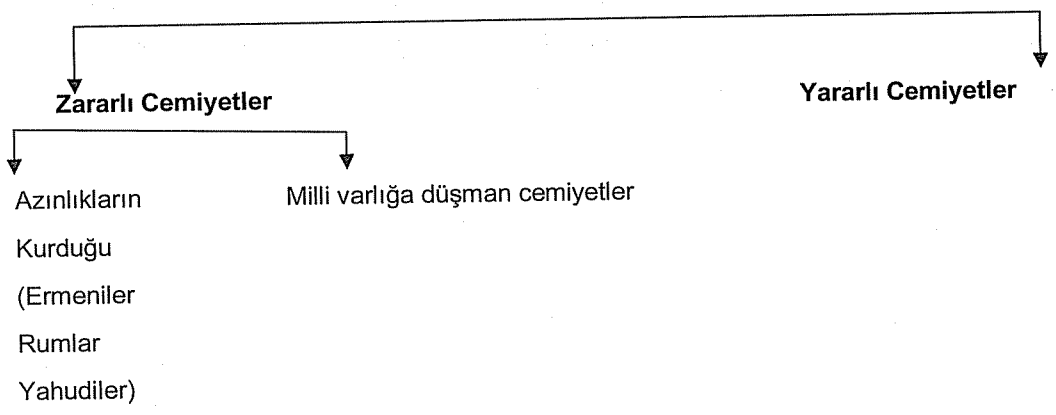

Ermenilerin Kurduğu Cemiyetler

1. **Hınçak – Taşnak Cemiyeti:** Doğu Anadolu da Ermeni Devleti kurmak

2. **Ermeni İntikam Alayı:** Güneyde kurulmuş ve Fransızlara yardım etmiştir.

Yahudilerin Kurduğu Cemiyetler

1. Alyans – İsrailit (Musevi Alyans): Filistin' de İsrail devleti kurmak

2. Macabi

Rumların Kurduğu Cemiyetler

1. **Etnik-i Eterya:** Eski Bizansı canlandırmak: Megola İdeo

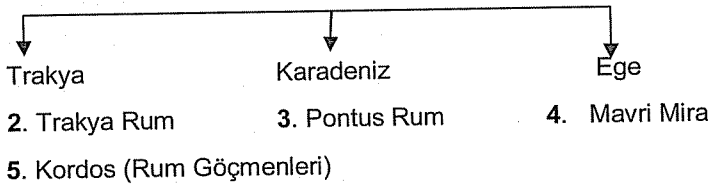

Milli Varlığa Düşman Cemiyetler

1. Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fıkrası: Saltanata Bağlılık
2. İngiliz Muhiplar Cemiyeti: İngiliz Himayeciliği
3. Wilson İlkeleri Cemiyeti: Amerikan Mandacılığı
4. Teal-i İslam Cemiyeti: Halifeliğe Bağlılık
5. Hürriyet ve İtilaf Fırkası: Saltanata bağlılık
6. Kürt Teal-i Cemiyeti: Doğu Anadolu da Kürt devleti kurmak

Yararlı Cemiyetler (Milli)

1. **Trakya Paşeli:** Rumlara karşı
2. **Şark-i Anadolu Müdafai Hukuk:** Ermenilere Karşı
3. **Kilikyalar Cemiyeti:** Fransızlara ve Ermenilere karşı
4. **İzmir Müdafa-i Hukuk Cemiyeti:** Rumlara karşı
5. **Trabzon Muhafaza Hukuk:** Rumlara, Ermenilere karşı
6. **Milli kongre Cemiyeti:** Basın yayın yoluyla bütün işgalleri protesto etmek
7. **Milli müdafaa Cemiyeti:** Direnişçilere silah temin etmek amacıyla kurulmuştur.
8. **Gizli Karakol Cemiyeti:** İstanbul' dan Anadolu'ya insan ve silah sevkiyatı yapılmıştır.
9. **Anadolu kadınları müdafa-i vatan cemiyeti** : Sivas'ta kurulmuştur. Kurucusu ise Melek Hanım

YARARLI CEMİYETLERİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

1. Çoğunlukla bölgesel niteliktedirler.
2. Çoğunlukla azınlıklara karşı kurulmuştur.
3. Çoğunlukla barışçıl yollarla mücadele etmişlerdir. (Basın-Yayın-Miting)
4. Türk Milliyetçiliğinin oluşmasında etkili olmuştur.
5. Bütün bölgesel amaçlı kongrelerin toplanmasını sağlamıştır. (nazilli, izmir, Erzurum)

!!! Milli Mücadele döneminde 25 Kongre düzenlenmiştir. Bunlardan 24'ü bölgesel 1'i ise ulusaldır. (sivas). Sivas' ın doğrudan toplanma çağrısını M. Kemal yapmıştır.

Mustafa Kemal'in Samsun' a Çıkışı Ve Milli Bilincin Uyanması

Resmi görev yeri Doğu Anadolu-Doğu Karadeniz

M. Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak Karadeniz' deki olayları yatıştırmak ingilizlerin 7. Maddeyi uygulamasını önlemek amacıyla 19 Mayıs'ta Samsun' a gelmiştir. Bu olay Kurtuluş Savaşının başlangıcı kabul edilmiştir. Asıl amacı ise milli bilinci uyandırarak milli mücadeleyi başlatmaktır.

!!! Karadeniz'deki olaylarla ilgili olarak M. Kemal İstanbul hükümetini bilgilendiren Samsun raporunu hazırlamıştır. Ancak bu rapor İngilizleri Ve İstanbul hükümetini memnun etmemiştir. Böylece M. Kemal ile İstanbul hükümeti arasındaki ilk resmi görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır.

HAVZA GENELGESİ (28 Mayıs 1919): Milli Bilinç

Milli Bilincin uyandırılmasına yönelik ilk çalışmadır.

Önemli Maddeleri

- İzmir'in işgali mitinglerle protesto edilmelidir.
- İzmir'in işgali telgraflarla İstanbul Hükümeti ve İtilaf devletlerine protesto şeklinde bildirilmelidir. (Azınlıklara karşı taşkınlıkta bulunmayacaktır)
- Cemiyetlerin sayısı arttırılmalıdır.

!!! M. Kemal Havza Genelgesinin başarısı üzerine İstanbul Hükümeti tarafından resmi görevinden alınmışsa da istifa etmemiştir.

AMASYA GENELGESİ (22 HAZİRAN 1919): Milli Mücadeleye Davet

Bu belge milli mücadelenin amacını gerekçesini yöntem ve ilkelerini ortaya koyan biz özellik taşır. Bu belgenin maddeleri;

- Vatanın ve milletin bağımsızlığı tehlikededir. (Amaç ve Gerekçe)
- İstanbul hükümeti üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemektedir. (Gerekçe)
- Milletin Bağımsızlığı yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. (Yöntem)

Bu maddeyle ulusal egemenlik ve ulusal bağımsızlık anlayışının birlikte yürütüleceği dile getirilmiştir. Ayrıca, işgaller mitinglerle protesto edilmiştir.

Cumhuriyete geçileceğine dair ilk işaret ortaya çıkmıştır.

- Halkın çıkarlarını korumak amacıyla milli bir kurul oluşturulmalıdır.

Bu maddeyle temsil heyetinin oluşturulması fikri ortaya çıkmıştır.

- Erzurum ve Sivas kongrelerin toplama kararı alınmıştır.
- Askeri birlikler dağıtılmayacak, silahlar teslim edilmeyecek.

!!! Genelgenin başarısı üzerine M. Kemal padişah tarafından İstanbul' a çağırılmışsa da gitmeyerek istifa etmiştir.

Erzurum Kongresi (23 Temmuz- 7 Ağustos 1919)

- Kongre Doğu Anadolu Müdafa-i Hukuk cemiyeti tarafından düzenlenmiştir.
- Toplanma amacı bölgesel aldığı kararlar ulusaldır.
- Kongrenin toplanmasında Kazım Karabekir son derece etkili olmuştur.
- M. Kemal önce cemiyet başkanlığına ardından kongre başkanlığına getirilmiştir.

1. Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür parçalanamaz.

Bu maddeyle milli sınırlardan ilk defa bahsedildiğini görmekteyiz. Ancak kesin şekli misak-i millide almıştır.

2. İstanbul hükümeti üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmezse geçici bir hükümet kurulacaktır.

Bu maddeyle mevcut yönetime tepki kongreye ihtilalcı özellik kazandırmıştır. Ayrıca yeni bir Türk Devletinin kurulması fikri ortaya çıkmıştır.

3. Mandacılık ve Himayecilik red edildi. (ilk defa)
4. Temsil heyeti oluşturuldu ve başkanlığına M. Kemal getirildi.
5. Azınlıklara sosyal ve siyasal, dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilemez
6. Ermenistan' ın kurulmasına izin verilemez.
7. Kuvay-i Milliye'yi etkin ulusal iradeyi hâkim kılmak esastır. Ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlik anlayışının birlikte yürütüleceği yeniden dile getirilmiştir.
8. Mebusan Meclisi toplanmalıdır.
9. Milli çıkarlarımızı zedelememek şartıyla dış yardım alınabilir.

Balıkesir Kongreleri (26-30 Temmuz 1919) **Alaşehir (16-25 Ağustos 1919)**

- Bu kongreler Redd-i İlhak tarafından düzenlenmiştir.
- Toplanma sebebi ise Yunan ilerleyişini durdurabilmek amacıyla Kuva-i Milliyenin gücünü arttırmak.

Alınan Karalar

1. Batı cephenin oluşturulması fikri ve kararı alınmıştır. (en önemli karar)
2. Amasya genelgesi kararları prensip olarak kabul edilmiştir.
3. Tek olumsuz kararları saltanata bağlılığın bildirilmesi (şartlardan dolayı)
4. Gerekirse manda ve himaye düşünülebilir.

SİVAS KONGRESİ (4-11 Eylül)

Toplanma amacı ve aldığı kararlar açısından (ulusaldır)

Kongre sırasında iki önemli sorun ortaya çıkmıştır.

a.Başkanlık Sorunu: M. Kemal'in başkan seçilmesiyle çözümlenmiştir.

b.Mandacılık Sorunu: Kesin bir dille red edilmiştir.

Alınan Kararlar

1. Erzurum Kongresi kararları bir değişiklikle aynen kabul edildi. Değişiklik ise temsil heyetinin üye sayısının artırılarak ulusal hale getirilmesidir.
2. Bütün yararlı cemiyetler bir çatı altında toplandı. (Anadolu ve Rumeli Müdafaası)
3. Batı cephesi komutanlığına Ali Fuat Paşa atanmıştır.

Temsil heyetinin hükümet gibi çalıştığının göstergesidir.

4. İrade-i Milliye adında bir gazete çıkarıldı.
5. Mebusan Meclisi derhal toplanmalıdır.

Kongrenin Sonuçları

- İstanbul' da hükümet değişikliğine yol açmıştır. Damat Ferit Paşa hükümeti istifa etmiş yerine Ali Rıza Paşa hükümeti kurulmuştur.
- Kongrenin başarısı üzerine M. Kemal Anadolu'yla İstanbul'un haberleşmesini kesmiştir.
- Yaşanılan gelişmeler Amasya görüşmesinin yapılmasına yol açmıştır.

!!! Bu kongreyi engellemekle Harput Valisi Ali Galip görevlendirilmiş ancak başarılı olamamıştır.

Amasya Görüşmesi ve Protokolü (20-22 Ekim 1919)

Bu görüşmeyle İstanbul hükümeti hem temsil heyetini hem de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini hukuken tanımıştır.

- Sivas Kongresi kararları esas itibariyle kabul edilecektir. → İstanbul hükümeti kabul etmemiştir.
- Temsil heyetine danışılmadan hiçbir görüşme ve ant. yapılmayacaktır. → İstanbul hükümeti kabul etmemiştir.
- Mebusan meclisinin toplanması kararlaştırıldı. → En önemli karar.

Temsil heyetinin Ankara'ya Gelmesi (27 Aralık 1919)

1. Ankara halkının milli mücadeleye ve M. Kemal' e sıcak bakması
2. Ulaşım imkanlarının iyi olması (Demiryolu)
3. İstanbul' a ve batı cephesine yakın olması
4. Coğrafi konumu (Anadolu ortasında yer olması, savunmaya elverişli)

<u>Milletvekillerine Talimatlar</u>

- M. Kemal başkan seçilecek
- Ali Rıza Paşa hükümetine güvenoyu verilmeyecek
- Müdafa-i Hukuk adında bir gurup oluşturulması
- Misak- Milli kararların onaylatılması

Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Açılması Ve Misak- ı Milli Kararlarının Alınması (12-28 Ocak 1920)

- M. Kemal başkan seçilemedi.
- Ali Rıza Paşa hükümeti güvenoyu aldı.
- Felah- ı Vatan adında bir grup oluşturuldu.
- Son gün Misak-ı Milli kararları oy çokluğuyla kabul edilmiştir. (Bağımsızlık)

MİSAK- MİLLİ KARARLARI (28 OCAK 1920)

- Milli sınırlarımız kesin şeklini aldı. Milli sınırlarımız çizilirken iki husus göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar, 1918 yılı ve nüfusu çoğunluğu prensibidir.

!!! Bu madde tam olarak Misak- Milliye uygun çözüm bulamamıştır.

(Batı Trakya, Musul ve çevresi, Batum)

- Kapitülasyonlar ve dış borçlar

**ilk defa ve açık açık kapitülasyonlar red edilmiştir. Dış borçların ise tamamının ödenmemesi şekliyle Misak- ı Milliye uygun çözüm bulmuştur.

- Boğazların ve Marmara Denizinin her türlü etki ve denetiminden uzak tutulması gerekmektedir.

** Bu madde 1936 Montrö Boğazlar sözleşmesinin imzalanmasıyla misak- Milliye uygun hale getirilmiştir.

- Azınlıkların durumu → TEMEL PRENSİP EŞİTLİK

** Bu madde Lozan' da Türk sınırları içerisinde kalan azınlıkların Türk vatandaşı olarak kabul edilmesi şekliyle Misak- Milliye uygun çözümlenmiştir.

- Halk oylaması → B.TRK- KARS- ARDAHAN - BATUM – ARAP TOPRAKLARI

İSTANBUL' UN İŞGALİ (16 MART 1920)

Sebebi: Misak-i Milli kararlarının alınması

İşgal üzerine yaşanan gelişmeler

a. Mebusan meclisi dağıtıldı (İtilaf devletleri tarafından)
b. İstanbul' da hükümet değişiklikleri yaşandı (İtilaf devletleri katkısıyla)
c. İstanbul' dan Anadolu'ya kaçışları önlemek amacıyla işgalin geçici olduğu yönünde bildiriler yayınlandı.

İŞGALİN SONUÇLARI

1. Mebusan Meclisi resmen kapatıldı (11 Nisan 1920 padişah tarafından)
   Böylece II. Meşrutiyet dönemi resmen sona erdi.
2. TBMM'nin açılışına zemin hazırlanmıştır.
3. Kuvay-i Milliye' ya karşı Kuva-i İnzibatiye kurulmuştur.
4. Anadolu Ajansı kuruldu.
5. M. Kemal işgal üzerine bazı tedbirler almıştır.

İşgal üzerine alınan tedbirler

- M. Kemal Anadolu' yla İstanbul'un haberleşmesini kesmiştir.
- Anadolu' dan İstanbul' a her türlü sevkiyat yasaklanmıştır.
- Bazı demir yollarının tahrip edilmesi,
- İstanbul' daki tutuklamalara karşılık Anadolu' daki itilaf subaylarının tutuklanacağı itilaf devletlerine bildirilmiştir.

I.TBMM'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

İstanbul'dan gelen milletvekilleri ile Anadolu'da seçilen milletvekillerinin bir araya gelmesiyle TBMM açıldı. Başkanlığa M. Kemal getirildi. Temsil heyetinin görevi ise sona erdi.

Alınan Kararlar

- Acil olarak bir hükümet kurulmalıdır.

** 2 Mayıs 1920' de meclis hükümeti sistemi kuruldu. Meclis Başkanı aynı zamanda hükümet başkanıdır.

- Yasama, yürütme ve yargı yetkisi TBMM toplanmıştır. (Güçler Birliği)
- Padişah vekili ya da kaymakamı atamak dogru değildir.
- Saltanatın ve halifeliğin durumu daha sonra meclisin yapacağı düzenlemelerle belirlenecektir.
- TBMM üstünde bir güç yoktur.

I.Meclisin Özellikleri

1. KURUCUDUR: 1921 Anayasasını yaptığı için

2. İHTİLALCİDİR. Meclis hükümetini kurduğu için (İstanbul hükümetini yok saydı)

3. LAİK DEĞİLDİR. 1921 Anayasasına göre şeriat işlerini yürütmekle TBMM görevlendirilir.

4. OLAĞANÜSTÜDÜR: Güçler birliğini benimsediği için.

5. SAVAŞ MECLİSİDİR.

TBMM' ya karşı ayaklanmalar

1. **Doğrudan İstanbul hükümetinin çıkardığı ayaklanmalar**

Anzavur, Kuva-i İnzibatiye → dini özellik taşıyor. (Marmara' da yapılmış.)

2. **İstanbul Hükümeti** → İşgal güç. Birlikte çıkardığı ayaklanmalar.

- Konya ayaklanması → Delibaş Mehmet (Dini)
- Afyon ayaklanması → Çopur Musa (Dini)
- Yozgat ayaklanması →Çapanoğulları, Yılanoğulları (Dini)
- Milli aşiret → (Dini-Etnik), Cemil Çeto (Etnik), koçgiri (Etnik), Ali Batı (Etnik)

3. **Azınlıkların çıkardığı ayaklanmalar**

Ermeni ayaklanması

Pontus Rum ayaklanması (en geç bastırılan ayaklanma – coğrafi koşullar)

4. **Kuva-i Millliye yanlısı olup sonradan ayaklananlar**

- Çerkez Ethem (En zor bastırılan ayaklanma) (düzenli ordunun kurulmasına tepki)
- Demirci Ethem Efe (düzenli ordunun kurulmasına tepki)

Meclisin Aldığı Tedbirler

- ✓ Hıyaneti Vataniye kanunu çıkarıldı. (29 Nisan 1920)→ YASAMA
- ✓ İstiklal mahkemeleri→ yargı meclis tarafından kurulması (11 Eylül 1920) (YASAMA ve YARGI)
- ✓ Ankara müftüsüne fetva yayınlatılması → YÜRÜTME
- ✓ Bütün Kuvay-i Milliye birliklerinin düzenli orduya aktarılması.

Ayaklanmaların sonuçları

- Meclisin otoritesi ve gücü arttı.
- Kurtuluş savaşının uzamasına yol açtı.
- İnsan ve malzeme kaybının yaşanması
- Milli bilincin zayıflamasına yol açması

SEVR BARIŞ ANT. (10 Ağustos 1920)

- ✓ San Remo Konferansı (24 Nisan 1920): taslağın hazırlandığı yer.
- ✓ Tevfik Paşa: Osmanlı adına gözlemci
- ✓ Saltanat şurası: taslağın değerlendirildiği yer
- ✓ Hadi Paşa: Sevr imzalayan heyet başkanı

!!! Sevr Barış antlaşması hukuken geçersizdir. (Mebusan meclisinde onaylanmamaması)

Sevr Barış Ant. Uygulanmamıştır. (Milli mücadelenin kazanılması)

Önemli Maddeler

1. İstanbul başkent olmak üzere Marmara, İç Anadolu'nun bir bölümü, Karadeniz'in bir bölümü Osmanlı Devleti ne bırakılacaktır. Ancak azınlık haklarını gözetmek suretiyle.
2. Boğazlar bir komisyon tarafından yönetilecektir. Komisyonun ayrı bir bayrağı ve hazinesi olacaktır. İçinde Türkler yer almayacaktır.
3. Kapitülasyonlar bütün devletlere tanınacak, Osm. Maliyesini ise Duyunü Umumiye denetleyecek. (Sömürge)
4. Askeri kısıtlamalar getirilmiştir. Zorunlu askerlik kalktı.
5. D. Anadolu' da Ermeni, G. D. Anadolu da Kürdistan, D Trakya, D. Karadeniz ve Ege Yunanistan' a, Antalya ve Konya İtalya'ya, Musul ve çevresi İngiltere'ye Güney iller Fransa' ya verilmiştir.

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI

Sebepleri

- ✓ Savaştan kesin sonuç almak
- ✓ Kuvay-i Milliye birliklerinin halk üzerindeki olumsuz etkisini ortadan kaldırmak
- ✓ Emir komuta zincirini sağlamak

Hızlandıran Gelişmeler

- ❖ Ali Fuat Paşa komutasındaki Kuvay-i Milliye birliklerinin almış olduğu Gediz yenilgisi
- ❖ Doğuda düzenli birliklerle Ermenilere karşı kazanılan kesin zafer.
- ❖ Sevr Barış Antlaşmasına tepki.

NOT: TBMM Kasım 1920 de düzenli ordu kurulmasına karar vermiştir. Ayrıca cepheler arası koordinasyonu sağlamak amacıyla Erkan- ı Harbiye vekâleti kurulmuştur.

Başkanlığına Fevzi Çakmak getirilmiştir.

Batıda oluşturulan düzenli ordu Güney ve Batı olarak ikiye ayrılmışsa da sonradan batı cephesi olarak birleştirilmiştir.

KURTULUŞ SAVAŞINDA CEPHELER

Doğu Cephesi	**Güney Cephesi**	**Batı Cephesi**
Meclis Ordusu	Milis Güçler	Düzenli Ordu
Kazım Karabekir	Şehir Savunmaları	İsmet Paşa

Doğu Cephesi (TBMM Ordusu- Ermenistan): K. Karabekir komutasındaki meclis ordusu kısa sürede Ermenileri Batum' a kadar püskürtmüştür. Bu gelişme üzerine Ermenistan'ın barış isteği ortaya çıkmış ve 3 Aralık 1920 de Gümrü Barış Ant. İmzalanmıştır.

Antlaşmaya göre;

1. Kars ve çevresi TBMM' ye bırakılmıştır.
2. Aras nehri iki ülke arasındaki sınır kabul edilmiştir.
3. Ermeniler bir daha D. Anadolu' da toprak talebinde bulunmayacaklar.
4. Tehcir kanunu çerçevesinde ülkeden ayrılanlar dönebilecektir.

CEPHENİN SONUÇLARI

1. TBMM' nin ilk askeri başarısıdır.
2. TBMM'nin ilk siyasi zaferi Gümrü'dür.
3. TBMM'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan' dır.
4. Sevr'in geçersizliği ilk defa ortaya konmuştur.
5. 1878 Berlin Ant. Başlayan Ermeni sorunu ortadan kalkmıştır.
6. Doğudaki birlikler batıya kaydırılmıştır.

Uyarı: Doğu Anadolu'da Milli Mücadele yanlısı en önemli gazete ALBAYRAK' TIR.

GÜNEY CEPHESİ- MİLİS GÜÇLERİ (Fransa-Ermenistan- İtalya)

1919' dan itibaren başlayan Fransız işgallerine karşı Türk halkı oluşturduğu milis güçlerle şehir savunmaları yaparak büyük başarılar elde etmiştir. Ancak bu cephenin tamamen kapanması batıda kazanılan zaferle mümkün olmuştur. Bunlar;

1. II.İnönü Zaferi üzerine İtalyanların Anadolu'yu terk etmeye başlaması
2. Sakarya zaferi üzerine İtalyanların Anadolu'yu tamamen boşaltması ve Fransızların 20 Ekim 1921 Ankara Ant. imzalayarak Anadolu'yu terk etmesi.

BATI CEPHESİ

I.inönü, II. İnönü Eskişehir, Kütahya, Sakarya, Büyük Taarruz, (Dumlupınar Başkomutanlık) ilk dört savaşımız savunmadır. (1921) İlk üç savaşta İsmet Paşa, daha sonra M. Kemal dir. Tek yenilgisi (Eskişehir-Kütahya)

I. İNÖNÜ SAVAŞI (6- 10 OCAK 1921)

Batıda kazandığımız ilk zaferdir.

<u>İç Sonuçlar</u>

- ★ Çerkez Ethem ayaklanması bastırıldı.
- ★ Orduya ve meclise olan güven arttı.
- ★ Askere alma işlemleri hızlandı.
- ★ İlk anayasa kabul edildi. (Teşkilat-ı Esasi)
- ★ İstiklal Marşı kabul edildi. (12 Mart 1921)
- ★ İsmet Paşa' ya generallik verildi.

LONDRA KONFERANSI (İtilaf Devletleri- İstanbul hükümeti- TBMM)

Toplanma Sebepleri

a. İtilaf Devletlerinin Sevr'i hafifleterek kabul ettirme düşüncesi

b. Yunanlılara zaman kazandırmak.

c. Türk- Sovyet yakınlaşması.

d. Ermeni zaferi

Sonuçları

- ✧ Barış adına hiçbir sonuç alınmamıştır.
- ✧ TBMM hükümeti hem itilaf devletleri hem de İstanbul hükümeti tarafından resmen tanındı.
- ✧ Misak-ı Milli dünya kamuoyuna tanıtıldı.
- ✧ İtilaf devletleri arasında görüş ayrılıkları arttı.

Konferans sırasında Bekir Sami Bey' in yaptığı bazı ikili antlaşmalar eşitliğe ve bağımsızlığa aykırı hükümler içerdiği gerekçesiyle TBMM tarafından kabul edilmemiştir.

TÜRK- AFGAN DOSTLUK ANTLAŞMASI (1 MART 1921)

Bu antlaşmayla TBMM'yi tanıyan ilk Müslüman devlet Afganistan olmuştur.

MOSKOVA ANT. (16 MART 1921)

- ✧ TBMM' yi tanıyan ilk batılı büyük devlet Rusya
- ✧ Rusya Misak-ı Milli'yi tanımıştır
- ✧ Kapitülasyonları kaldırdığını kabul eden ilk devlet Sovyet Rusya.
- ✧ Birinin tanıdığını diğeri tanımayacak. (Sevr'in geçersizliği)
- ✧ Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasında daha önce yapılan antlaşmalar geçersiz sayılacak.
- ✧ Esir değişimi (Türk-Rusya)
- ✧ Sovyet Rusya Türkiye'ye askeri ve ekonomik açıdan yardım yapacak.
- ✧ Boğazlar konusu daha sonra bir konferansta ele alınacak.

Bu antlaşma sonunda yapılan Batum Antlaşması ile Batum Sovyet Rusya yönetimindeki Gürcistan' a bırakılmıştır. (Misak-i Milli' den ilk taviz)

II. İNÖNÜ SAVAŞI

Yunanlılar Londra Konferansından sonuç alınamaması üzerine İngilizlerden aldığı destekle yeniden saldırıya geçmişse de sonuç alınamamıştır. Bu zaferin sonunda İtalyanlar Anadolu'yu terk etmeye başlamış, dolayısıyla İtilaf devletleri arasındaki görüş ayrılıkları artmıştır.

-Fransızlar Zonguldak' daki birliklerini çekmişlerdir.

-TBMM ile İngiltere arasında esir değişimi yapılmıştır.

-Fransızlar barış görüşmelerini yeniden başlatmak amacıyla Ankara'ya bir temsilci göndermiştir.

UYARI: Bu zaferin sonunda yapılan Aslıhanlar-Dumlupınar taarruzundan sonuç alınamamıştır.

ESKİŞEHİR- KÜTAHYA SAVAŞLARI (10- 24 TEMMUZ 1921)

*Batıda düzenli orduyla kaybettiğimiz savaştır.

SONUÇLARI

- ☆ Kütahya, Eskişehir, Afyon elimizden çıktı. (Yunanlıların eline geçmiştir)
- ☆ TBMM'nin Ankara' dan Kayseri'ye taşınması kabul edilmedi.
- ☆ TBMM' de ilk ciddi tartışmalar yaşandı.
- ☆ 5 Ağustos 1921 de çıkarılan BAŞKOMUTANLIK kanunu ile meclis bütün yetkilerini M. Kemal' devretti. (3 ay süre ile)
- ☆ 8 Ağustos 1921' de Mustafa Kemal Tekalif' i Millliye emirlerini yayınladı.
- ☆ Vergilerini ödemeyenler ve firariler için İstiklal Mahkemeleri devreye girmiştir.

Uyarı : Eskişehir – Kütahya savaşı devam ederken maarif kongresi düzenlenmiştir. (16 -21 Temmuz 1921)

SAKARYA MEYDAN SAVAŞI (23 AGUSTOS -12 EYLÜL 1921)

Batıda kazandığımız en büyük zaferdir. (Son savunma zaferidir)

SONUÇLAR

1. Yunanlıların taarruz gücü kırıldı. (Savunmaya çekildiler)
2. İngilizler ilk defa Yunanlılar adına ateşkes çağrısında bulunmuşlarsa da kabul edilmemiştir.
3. M. Kemal' e Mareşal Gazilik unvanı verildi.
4. İtalyanlar Anadolu'yu tamamen terk etti.
5. Sovyet Rusya ve bağlı Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Ant. İmzalanmıştır. (Bugünkü Doğu sınırımız son şeklini almıştır)
6. Franszılarla20 Ekim 1921' de Ankara Antlaşması imzalanmıştır.

Antlaşmaya Göre

- Bugünkü Güney sınırımız Hatay hariç çizildi.
- Güney cephesi kapanmıştır.
- İtilaf devletleri arasındaki görüş ayrılıkları artmıştır.
- TBMM' yi tanıyan ilk İtilaf devleti Fransa'dır.
- Misak-ı Milliyi tanımıştır.
- Suriye sınırları içerisinde kalan Caber Kalesi ve Mezarlığı Türk toprağı olarak kabul edilmiştir.

Bu antlaşmanın imzalanmasında Sovyet Rusya rahatsız olmuştur. (Ve İngiltere)

UYARI: Sakarya Zaferi üzerine TBMM ile İngiltere arasında büyük bir esir değişimi yaşanmıştır. Ayrıca TBMM ve Ukrayna arasında bir dostluk antlaşması imzalanmıştır.

BÜYÜK TAARRUZ (26 Ağustos- 18 Eylül 1922)

Büyük Taarruz için bir yıl beklenmiştir. Sebepleri ile

a. Orduyu taarruza göre eğitmek

b.ordunun ihtiyaçlarını karşılamak.

26 Ağustos 1922 ' de Afyon Kocatepe' de başlayan taarruz hareketi içerisinde önce Dumlupınar ardından başkomutanlık savaşları kazanılmıştır. 9 Eylül 1922' de İzmir 18 Eylül 1922 ' de de bütün Anadolu yunanlılardan temizlenmiştir. Bu başarı üzerine İngilizler Yunanlılar adına ikinci defa ateşkes çağrısında bulunmuşlar ve Mudanya Ateşkes antlaşması imzalanmıştır.

Mudanya Ateşkes Antlaşması (3–11 Ekim 1922)

- ☆ TBMM- İtilaf devletleri arasında yapılmıştır.
- ☆ Türk-Yunan savaşı sona erdi.
- ☆ Türk-Yunan sınırı çizildi. (Meriç nehri sınır kabul edildi)
- ☆ D. Trakya – TBMM'ye bırakıldı. (diplomatik zafer)
- ☆ İstanbul ve boğazlar denetimi TBMM' ye bırakılmıştır. (Siyasi zafer- bu madde ile Osmanlı Devleti hukuken sona erdi.

MUDANYA'NIN DIŞ YANSIMALRI

1. Mudanya ile kurtuluş savaşının sona ermesi sömürge altında yaşayan topluluklara bağımsızlık yolunda örnek olmuştur.
2. İngiltere de hükümet değişikliğine yol açmıştır.
3. İstanbul hükümeti ve Yunanistan'da da hükümet değişikliği yaşanmıştır.

Siyasi Alanda Yapılan İnkılâplar ve Olaylar

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922) - Doğrudan Cumhuriyetçilik ve Laiklik

Sebepleri

1. Ulusal egemenliğe aykırı olması (Temel Sebep)
2. İtilaf devletlerinin Lozan' a İki Türk tarafını da çağırması
3. İstanbul hükümetinin Lozan' a meclisle gitmek istemesi

4. Saltanatın milli mücadele dönemindeki olumsuz tutumu.

Sonuçları

1. Ulusal egemenliğin önündeki engel kaldırıldı.
2. Lozan' a tek yetkili güç olarak TBMM' nin katılması sağlanmıştır.
3. Osmanlı devleti resmen sona erdi.
4. Osmanlı ailesinden Abdülmecit Efendi halife olarak atandı. (TBMM tarafından)
5. Laik sisteme geçişin ilk aşamasıdır.

LOZAN KONFERANSI- LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

(20 KASIM 1922- 24 TEMMUZ 1923)

TBMM hükümeti →İtilaf devletleri → Yunanistan

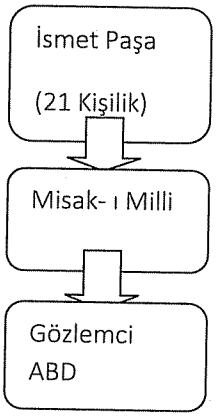

Taviz verilmeyecek konular

Kapitülasyonlar ve Ermeni Yurdu

Boğazlar konusunda → Sovyet Rusya ve Bulgaristan

LOZAN BARIŞ ANT. (24 TEMMUZ 1923)

1. KAPİTÜLASYONLAR

%100 çözümlendi, sonradan sorun olmamıştır. Kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır. Mali alanda ikiliklere yol açan Duyuru Umumiye kaldırılmıştır. (Misak- i miliye uygun)

2. SAVAŞ TAZMİNATI

%100 çözümlendi. Yunanistan savaş tazminatı olarak Türkiye'ye Karaağaç'ı bırakmıştır. Böylece Batı sınırımız son şeklini almıştır.

3. İSTANBUL' UN BOŞALTILMASI

%100 çözümlendi. 2 Ekim 1923 ' te İstanbul tamamen boşaltılmıştır.

4. AZINLIKLARIN DURUMU

%100 çözümlendi. Türk sınırları içinde kalan tüm azınlıklar Türk vatandaşı olarak kabul edilmiştir. Böyle Avrupalı devletlerin iç işlerine karışması önlendi.

UYARI: Lozan sonrası sadece Yunanistan'la sorun yaşanmıştır.

5. PATRİKHANENİN DURUMU

%100 çözümlendi. Fener Rum Patrikhanesi sadece Türk sınırları içerisinde kalan çok Ortodoks ların dini ve dünyevi işlerine bakmakla yükümlü olacaktır. Sonradan iç politikayla gündeme gelmiştir.

Patrikhanenin laikliğe aykırı durumu 1926 medeni kanunla ortadan kalkmıştır.

6. YABANCI OKULLAR SORUNU

%100 çözümlendi. Lozan sonrası Türkiye'nin eğitimle ilgili yapacağı düzenlemelerle uyma şartıyla bütün yabancı okullar varlığını sürdürebilecektir.

NOT: Lozan sonrası eğitimle ilgili yapılan düzenlemelere 1925 yılında Fransa'nın itirazı konuyu yeniden gündeme getirmiştir. Ancak TC konuyu bir iç sorun sayarak Fransa'nın hiçbir isteğini kabul etmemiştir.

7. DIŞ BORÇLAR SORUNU

%100 çözümlendi. Sonradan sorun Osmanlı'dan kalan borçların 3/2 si Yeni Türk devletine 3/1'e ayrılan devletlere bırakılmıştır. Bize kalan borçlar 1954 yılına kadar taksitler halinde ödenecek.

NOT: Lozan'dan sonra 1929 Dünya ekonomik bunalımı nedeniyle dış borçların ödenmesinde bazı aksaklıklar yaşanması konuyu yeniden gündeme getirmiştir. (1930 Fransızların itirazı) Ancak T.C bu konuda yapılan isteklerin hiçbirini kabul etmemiş konu Lozan'daki şekliyle devam etmiştir.

8. BOĞAZLAR SORUNU

%100 çözümlendi, sonradan sorun milletler cemiyetinin gözetiminde Türklerin başkanlığında bir komisyon tarafından yönetilecektir.

NOT: Lozan'dan sonra İtalya ve Almanya'nın yayılmacı anlayışlarının ortaya çıkması üzerine T.C güvenlik Gerekçesiyle milletler cemiyetine başvurmuş ve boğazlar komisyonu kaldırılmıştır. (Misak-ı Milliye uygun)

9. NÜFUS MÜBADELESİ (ETABLİ) SORUNU

%100 çözümlendi sonradan sorun İstanbul ve adalardaki Rumlar yerinde B. Trakya'daki Türkler yerinde geriye kalanlar karşılıklı olarak yer değiştirilecektir.

NOT: Lozan sonrası Yunanistan'ın itirazıyla yeniden gündeme gelen konu 1930' a kadar büyük bir krize dönüşmüştür. Ancak Mustafa Kemal ve Venizelos 'un ikili görüşmeler yapması sonucu sorun Lozan' daki şekliyle çözümlenmiştir. Bu sorunun çözümü;

a. Milletler Cemiyetine üye olmamızda etkili olmuştur.
b. 1934 Balkan Paktı'nın oluşumuna zemin hazırlamıştır.

10. MUSUL SORUNU

% 100 çözümlenemedi. Konu Lozan sonrası ikili görüşmeler yoluyla çözümlenecektir.

NOT: Lozandan sonra sorun 1924' te Haliç Konferansta masaya yatırılmış ancak çözümlenememiştir. Ancak 1925' de Şeyh Sait ayaklanması ve Miletler Cemiyetinin İng. desteği Musul'u kaybetmemize yol açmıştır. Ayrıca İngilizlerin kışkırtmasıyla çıkan Nasturi ayaklanması ve yine İngilizlerin Hakkari'nin Irak' a ait olduğu iddiasıyla Türkiye'yi iç sorunlarla uğraştırması da etkili olmuştur. 1926 Ankara Ant. Sonunda;

a. Musul İng yönetimindeki Irak'a bırakılması.
b. Musul'daki petrol gelirlerinin %10'u 25 yıl süreyle Türkiye'ye bırakılmıştır.

UYARI: Bu ant. G. Doğu Irak sınırımıza son şeklini vermiştir. Ayrıca MC üye olmamızda etkili olmuştur.

SINIRLAR

Doğu Sınırı

İran → 1639 Kasr_ı Şirin

Sovyet Rusya →1921 Kars Ant.

-Batı Sınırı

Bulgaristan → 1913 İstanbul Ant.

Yunanistan → 1922 Mudanya'ya göre devam ancak son şekil Lozan

-Güney Sınırı

Suriye →Ant. 1921 Ankara ant. göre devam

Suriye sınırımız 1939 Hatay'ın anavatana katılmasıyla kesinleşti.

-G. Doğu Sınır

Çizilmedi → Musul Sorunu

UYARI: 1926 Ankara antlaşmasıyla kesin şeklini aldı.

Adaların durumu

Rodos Gökçeada Ege Adaları Kıbrıs

On İki ada Bozcaada

İtalya Türkiye Yunanistan İng

Uyarı: On iki ada ve

Rodos 1947'de İtalya'dan

Yunanistan'a geçmiştir. silahsızlandırılması

NOT: Lozan'dan sonra 1954' den itibaren Kıbrıs ve Ege adaları sorunu yeniden gündeme gelmiş belirli aralıklarla sorun olmaya devam etmiştir.

II.TBMM' NİN AÇILMASI (11 Ağustos 1923)

- Savaş ortamında açılan I. Meclisin yıpranmış olmasından dolayı yenilenmesine karar verilmiştir. Seçimlere gidilerek II. Meclis açılmıştır.
- Lozan Barış Ant. I. Meclis döneminde imzalanmış, II.mecliste onaylanmıştır.

- Bu meclis 1923' den 1927'ye kadar devam etmiştir. Bu süre zarfında çok sayıda inkılap gerçekleştirdiği için inkılapçı ya da devrimci meclis adını almıştır.
- II. Meclis 13 Ekim 1923'de milli mücadelenin merkezi olması nedeniyle Ankara'yı başkent ilan etmiştir. Ankara' nın başkent olmasında konumu da etkili olmuştur. Ayrıca İstanbul'un Osmanlı'nın devamı gibi algılanacağı düşüncesi.

CUMHURİYET'İN İLAN EDİLMESİ (29 Ekim 1923)

Hızlandıran Gelişmeler

1. Devletin adı ve rejimi sorunu
2. Devlet başkanlığı sorunu
3. Hükümet bunalımı
4. İnkılapların önünü açmak

Sonuçlar

- Devletin adı ve rejimi belli oldu.
- M. Kemal'in Cumhurbaşkanı seçilmesiyle devlet başkanlığı sorunu bitti.
- Meclis hükümeti sisteminden kabine sistemine geçildi. Böylece güçler ayrılığı ilkesi başladı. (61 anayasa ile tamamlanmıştır.)
- İnkılâpların önü açıldı, hızlandı.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

SEBEBLERİ

1. Laik sisteme geçişin önünde engel olması
2. Rejime yönelik tehdit oluşturması
3. Ulus devlet ilkesinin zedelenmesi
4. Bağımsız bir dış politika oluşturulamaması

SONUÇLARI

- Laik devlet düzenine geçişteki en büyük engel kaldırıldı.
- Cumhuriyete yönelik en büyük tehdit ortadan kaldırıldı.
- Ümmet devlet anlayışından ulus devlet anlayışına geçiş tamamlandı.
- Bağımsız bir dış politika oluşturulması sağlandı.

HALİFELİĞİN KALDIRILDIĞI GÜN

1. Tevhid*i Tedrisat kanunu kabul edildi.
2. Şeriye ve Evkaf vekaletinin kaldırılması → Diyanet işleri başkanlığının kurulması Vakıflar Genel Müdürlüğünün kurulması
3. Erkan-ı Harbiye Umum Vekilliği → Milli Savunma Bakanlığı kurulması

Genel Kurmay Başkanlığı Kurulması

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

- ✓ 9 Eylül 1923 Halk Fırkası (Devletçi) M. Kemal
- ✓ Kasım 1924 Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası → Liberalizim K. Karabekir

Terakki Perver Cumhuriyet Fırkasının parti programında yer alan bazı maddeler

- Serbest ekonomi politikası izlenecektir.
- Dini düşünce ve inançlara saygılıdır.
- Hükümete ait çiftliklerle araziler topraksız köylülere dağıtılacaktır.
- Parti özgürlüklerden yanadır.
- Cumhurbaşkanı olan kişinin milletvekilliği kaldırılmalıdır.

ŞEYH SAİT İSYANI (1925) → CUMHURİYETÇİLİK-MİLLİYETÇİLİK- LAİKLİK

1. Rejime karşı yapılan ilk ayaklanma
2. Hükümet değişikliğine yol açmıştır. Fethi Okyar hükümeti yerine İsmet İnönü hükümeti geçmiştir.
3. Rejim, İnkılâplara, sisteme karşı olanlarla hükümetin istediği gibi hareket edebilmesini sağlayan Takrir-i Sükûn kanunu çıkarıldı. (1925-1929)

Sonuçları

- İstiklal mahkemeleri kurularak suçlular yargılandı.
- Terakki Perver Partisi kapatıldı. Böylece çok partili hayata geçişi engelleyen ilk olay olmuştur.
- Musul'un kaybedilmesinde en önemli etkendir.
- Tekke, Zaviye ve türbelerin kapatılmasında etkili olmuştur.

M. KEMAL' E SUKİKAST GİRİŞİMİ (1926)

- Rejime karşı yapılan ikinci eylemdir.
- Suçlular İstiklal Mahkemelerinde yargılanarak idam edildi.
- İttihatçıların tasviyesi gerçekleşmiştir.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASININ KURULMASI (12 Ağustos 1930)

1. Demokrasinin gereği
2. Hükümetin denetlenememesi
3. Ekonomik bunalım 1929 (dünya ekonomik bunalımı) Bu parti liberalist anlayışla Ali Fethi Bey tarafından kurulmuştur. Ancak partiye gerici çevrelerin girmesi üzerine kurucusu tarafından 18 Aralık 1930' da feshedilmiştir.

   Parti programında ise;

   - Cumhuriyetçi ve Milliyetçi esaslara bağlı kalınacaktır.
   - Seçimler tek dereceli yapılacaktır.
   - Kadınlara siyasal haklar verilmelidir.
   - Serbest ekonomi politikası izlenecektir.
   - Vergiler halkın gelirine göre belirlenecektir.
   - Paranın değeri korunacaktır.
   - Yabancı sermayenin ülkemize girmesi sağlanmalıdır.
   - Teşvik-i sanayi tümüyle uygulanacaktır.

MENEMEN AYAKLANMASI (23 ARALIK 1930)

- Rejime karşı yapılan III. Eylemdir.
- Suçlular askeri mahkemelerde yargılanarak idam edildi.
- Ayaklanma halkın henüz rejimi sistemi ve inkılâpları tam anlamıyla kavrayamadığını ortaya çıkarmıştır.
- Çok partili hayata geçiş denemelerine ara verilmiştir.

1932 yılında halk evleri kurulmuştur. Amacı inkılâpları rejimi ve sistemi halka daha iyi anlatabilmek.

ÖNEMLİ NOTLAR

Rejime Karşı Yapılan Eylemler

- Şeyh Sait Ayaklanması
- İzmir Suikastı (1926)
- Menemen Ayaklanması (1930)
- Bursa olayı (1932)

Çok Partili Hayata Geçişi Engelleyen Olaylar

- Şeyh Sait Ayaklanması
- Gerici çevrelerin faaliyetleri (İRTİCA)
- Menemen ayaklanması
- II. Dünya savaşının başlaması

İSTİKLAL MAHKEMELERİNİN GÖREV YAPTIĞI YERLER

a. TBMM karşı yapılan ayaklanmalar
b. Eskişehir- Kütahya savaşları sonunda
c. Şeyh sait ayaklanması
d. Suikast girişimi

UYARI: Birinci İnönü savaşının öncesi ve sırasında da görev yapmıştır.

HUKUKSAL ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

1921 Anayasanın Kabulü

Kısa ve özdür. Savaş ortamından dolayı güçler birliği anlayışını benimsemiştir. Laik değildir. Çünkü din işlerini yürütmekle TBMM görevlendirilmiştir. 1923 yılında yapılan bir değişiklikle Cumhuriyetin nitelikleri Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri 1921 anayasasına eklenmiştir.

1924 Anayasanın kabulü

1921 anayasası toplumun ihtiyaçlarını karşılayamadığı için 1924 anayasası hazırlanmıştır. Halifeliğin kaldırılmasından dolayı oluşan tepkileri arttırmamak amacıyla devletin dini islamdır maddesine yer verilmiştir. (Bu şekliyle laik değildir) 1928 yılında yapılan bir değişiklikle devletin dini islamdır hükmü 24 anayasasından çıkarılmıştır. 1937 yılında yapılan bir değişiklikle Atatürk'ün temel ilkeleri 1924 anayasasına eklenmiştir.

MEDENİ KANUNUN KABÜLÜ (1926- LAİKLİK)

Hukuksal alanda laikliğe geçişin en önemli aşamasıdır.

19 yy dan itibaren ortaya çıkan hukuk alanındaki ikilikler ortadan kaldırıldı.

Fener Rum Patrikhanesi'nin laikliğe aykırı durumu medeni kanunla son verilerek ortadan kaldırılmıştır.

Medeni kanun daha çok aile ve aileyi ilgilendiren konuları içermektedir.

Önemli konu başlıkları ise evlenme, boşanma, miras, kadın-erkek eşitliği, istediği mesleği seçme ve yapma. (HALKÇILIK)

Bu kanunla kadınla erkek arasındaki ayrıcalıklar büyük oranda ortadan kaldırılmıştır. (halkçılığın gereği)

Uyarı: 1926 Ceza Kanunu (İtalya'dan)

1926 Ticaret Kanunu (İsviçre'den)

1929 Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Deniz Ticaret Kanunu (Almanya)

1932 İcra ve İflas Kanunu (İsviçre'den)

KADINLARA SİYASAL HAKLARIN VERİLMESİ

1. 1930 → belediye seçimlerine katılabilme → HALKÇILIK, CUMHURİYETÇİLİK
2. 1933 → muhtarlık seçimlerine katılabilme → HALKÇILIK, CUMHURİYETÇİLİK
3. 1934 → milletvekili seçme ve seçilebilme → HALKÇILIK, CUMHURİYETÇİLİK

Kadınlara siyasal hakların verilmesi birçok Avrupa ülkesinden önce olmuştur.

EĞİTİM ALANLARINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

1. Tevhid-i Tedrisat kanununun kabulü (3 Mart 1924) → LAİKLİK, HALKÇILIK, MİLLİYETÇİLİK
   - Eğitim alanında laikliğe geçişin en önemli aşamasıdır.
   - 19. yy dan itibaren devam eden eğitim alanındaki ikilikler ortadan kalktı. (ümmetçi eğitim anlayışından ulusal eğitim anlayışına geçiş sağlanır.)
   - Bütün okullar Milli Eğitime bağlandı.
2. Medreselerin kapatılması(12 Mart 1924)
   - Laikliğe geçiş aşamalarından biridir.
   - Tevhid-i Tedrisat kanununa dayanarak kapatılmıştır.

Medreselerin kapatılmasıyla oluşan dini alanda uzman açığını kapatmak amacıyla imam hatip okulları açılmış ayrıca 1933 üniversite reformu kanuna dayanılarak İstanbul üniversitesi İlahiyat Fakültesi açılmıştır.

3. Maarif teşkilatı hakkında kanun (1926)

Bu kanunun amacı eğitim teşkilatında laikliğe aykırı bütün unsurların temizlenmesi. (devletin izni olmadan okul açılamaz)

Bu kanuna dayanılarak ilk ve ortaöğretim müfredat programları yeniden düzenlenmiştir. (Laik, demokratik, ulusalcı, çağdaş)

4. Harf İnkılâbı (1928→ **inkılapçılık**) → MİLLİYETÇİLİK- HALKÇILIK
   - Okuma yazma oranını arttırmak
   - Toplumun kültürel düzeyini arttırmak

- Okuma yazma oranını arttırmak ve Yeni Türk harflerini tanıtmak amacıyla millet mektepleri açıldı. (Halkçılık)

TÜRK TARİH KURUMUNUN KURULMASI (1931) → Milliyetçilik

1. Türk tarihini olabildiğince derinlemesine incelemek.
2. Türk tarihi ile ilgili oluşan yanlış kanaatleri ortadan kaldırmak.
3. Türk Tarihinin sadece Osmanlı Selçuklu ve İslam tarihinden ibaret olmadığını ortaya koymak.
4. Ümmetçi tarih anlayışından ulusalcı tarih anlayışına geçişi sağlamak

TÜRK DİL KURUMU'NUN (1932) → Milliyetçilik

1. Türkçeyi yabancı dilerin etkisinden korumak
2. Türkçeyi bilim ve kültür dili haline getirmek.
3. Türkçeyi sadeleştirmek, zenginleştirmek, millileştirmek

EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat – 4 Mart 1923)

1. Bu kongre I. Meclis zamanında düzenlenmiştir.
2. Toplanma amacı ise yeni Türk devletinin ekonomi alanında yapacağı faaliyetleri belirlemek.
3. Kongre' de Misak-ı İktisadı kavramı ortaya çıkmıştır.

ALINAN KARARLAR

1. Kapitülasyonlar kaldırılmalıdır.
2. Yabancıların elinde bulunan önemli ekonomik kuruluşların devlet eliyle milletleştirilmesi.
3. Yabancı sermaye yerine kendi öz kaynaklarımıza dayalı ekonomik anlayış oluşturmalıdır.
4. Aşar vergisi kaldırılmalıdır.
5. Bankacılık hizmetlerine ağırlık verilmelidir. Kısa sürede devlet eliyle iki banka oluşturulmalıdır.
6. Sanayi alanında özel teşebbüs devreye girmeli gücünün yetmediği yerde hizmeti devlet yürütmelidir.

TARIM ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

Aşar vergisinin kaldırılması (1925) → Halkçılık

Özellikleri

- Tarım alanında alınan %10 luk gelir.
- Ürünün düşük olduğu yıllarda da aynı oranda alınır.
- Vergi toplamakla görevli olanlar masraflarını çiftçiden alır.

KALDIRILMA SEBEPLERİ

1. Tarım alanında üretimi arttırmak.
2. Çiftçinin refah payını arttırmak.

TOPRAK REFORMU KANUNU (1929)

SEBEPLERİ

1. Tarım alanında üretimi artırmak.
2. Toprağı olmayan çiftçiye toprak dağıtarak refah payını yükseltmek.

1929 yılında çıkarılan bu kanun bazı siyasi gelişmelerden ötürü amacına ulaşamamıştır. Ancak 1946 yılında çıkarılan Doğu Anadolu'daki muhtaç çiftçilere toprak dağıtılmasına dair kanun başarıyla tamamlanmıştır.

TİCARET ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

1. **Kabotaj kanunu (1926) → Milliyetçilik**

Türk karasularında gemi işletme hakkının yabancılardan alınıp Türklere verilmesi. Bu kanunla;

- Türk limanları millileştirildi.
- Kapitülasyonların son uzantısı ortadan kalktı.

Uyarı: Bozkurt- Lotus davası bu kanunun çıkmasını hızlandırmıştır.

BANKACILIK HİZMETLERİ

- **Osmanlı'dan kalan bankalar**

Osmanlı Bankası (Tanzimat) ve Ziraat Bankası → İstibdat Dönemi

- **Atatürk dönemi bankalar**

Türkiye iş bankası (1924) → Özel (Devletçilikle ilgisi yok)

Sanayi ve maden bankası (1925) → Sümerbank

Etibank (1933)

Merkez Bankası (1930)

Emlak ve Eytam Bankası (1927)

Denizbank (1937)

SANAYİ ALANINDA İNKILÂPLAR

1. **Teşvik-i Sanayi Kanunu (1927) → Halkçılık → Özel sektör**

AMACI: Özel teşebbüsü sanayi alanında ekonomiye kazandırmak.

Bu kanun 1927 yılından 1933 yılına kadar yürürlükte kalmasına rağmen amacına ulaşamamıştır. Sebepleri ise;

- Sermaye yetersizliği
- Teknik bilgi, donanım eksikliği
- 1929 Dünya ekonomi bunalımı

2. **Birinci Beş yıllık Kalkınma Planı (1933- 38)**

Bu plan 1934' te uygulanmaya başlandı.

- Devletçilik ilkesi tamamlandı.
- 1934 yılında uygulanmaya başlandı.
- Çok sayıda fabrikanın başarıyla tamamlandığını gösterir.
- T.C en hızlı kalkınan ilk 3 ülke arasına girmiştir. (Japonya, Rusya, Türkiye)

1938 yılında hazırlanan II. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla uygulanamamıştır.

TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

1. Tekke, zaviyelerin ve Türbelerin kapatılması (1925) → Laiklik
   - Toplumsal alanda laikliğe geçişin en önemli aşamasıdır.
   - 1930 yılında gelenek ve göreneklerimizin zedelenmemesi amacıyla türbe ziyaretlerine yeniden izin verilmiştir.
   - 1925 yılında Tekke ve Zaviyelerde kullanılan bazı dini unvan ve lakaplar ayrıcalıklara yol açtığı gerekçesiyle kaldırılmıştır. (Halkçılığın gereği)
   - Tekke ve Zaviyelerde tarikatlara yönelik bilgiler verdiğinden dolayı kapatılmaları eğitimde laikliğe geçişin aşamalarındandır.

2. **Soyadı Kanunu (1934) → Halkçılık**
   - Toplumsal alanda ayrıcalıklı durumlara yol açan bütün lakap ve unvanları yasaklanması (paşa, hazret v.)
   - Devlet işlerinde meydana gelen karışıklıkları önlemek.
   - Ulusalcılık vardır.

3. **Kılık kıyafetle Yapılan Değişiklikler → Batılılaşma ve Çağdaşlaşma → İnkılâpçılık**
   - Şapka kanunu (1925) Batılılaşma – Çağdaşlaşma inkılâpçılık
   - Memurlara kılık – kıyafet zorunluluğu (1925) Batılılaşma – Çağdaşlaşma İnkılâpçılık
   - Bazı dini kıyafetlerin yasaklanması (1934)__ İNKILAPÇILIK-LAİKLİK-HALKÇILIK

Bu inkılâpların amacı topluma çağdaş görünüm kazandırmak.

4. **Ölçü, saat, takvim, hafta sonu tatillerinde değişiklik.**

↓ ↓ ↓ ↓

1931 1926 1926 1935

- Batıyla olan ilişkilerde uyum sağlamak (özellikle ticari alanda) → inkılapçılık
- Kendi alanlarında birliği sağlamak.

ATATÜRK İLKELERİ

TEMEL İLKELER

1- CUMHURİYETÇİLİK : Siyasi nitelikli olan bu ilke halkın kendi kendisini idare etmesi, birey niteliği kazanması hedeflerini gütmektedir.

2- HALKÇILIK : Sınıf ayrıcalıklarını ve sınıf farklılıklarına karşı olmak ve hiçbir bireyin, ailenin diğerlerinin daha üzerinde olmasını kabul etmemek demektir.

3-LAİKLİK : Devlet ve Din işlerinin birbirinden ayrılması, eğitim, kültür ve yasama alanlarının dinden bağımsız olması ve düşünce özgürlüğü anlamına gelmektedir.

4-İNKILAPÇILIK : Bu ilke, inkılaplar yaparak geleneksel kuruluşların yerine modern kuruluşların getirilmesi anlamına gelir.

5-MİLLİYETÇİLİK : Bu ilke, ülkenin bağımsızlığını korunması, birlik ve beraberlik duygusunun aşılanması, Cumhuriyetin siyasal yönden gelişmesini hedefler.

6-DEVLETÇİLİK : Ülkenin modernizasyonunda ekonomik ve teknolojik gelişmenin önemini vurgular. Özel sektörün yetersiz kaldığı alanlarda yada girmek istemediği alanlarda hizmetlerin devlet eliyle yürütülmesini öngörür.

BÜTÜNLEYİCİ İLKELER

Bütünleyici ilkeler, altı temel ilkenin daha iyi anlaşılmasında, yorumlanmasında kılavuz olmuş. Atatürkçü düşünce sisteminin bir parçasıdır.

Bunlar;

1- MİLLİ EGEMENLİK >> CUMHURİYETÇİLİK

2- MİLLİ BAĞIMSIZLIK >> MİLLİYETÇİLİK

3- MİLLİ BİRLİK ve BERABERLİK >> MİLLİYETÇİLİK

4- YURTTA SULH CİHANDA SULH >> MİLLİYETÇİLİK – HALKÇILIK

5- BATILILAŞMA ve ÇAĞDAŞLAŞMA >> İNKILAPÇILIK

6- AKILCILIK ve BİLİMSELLİK >> LAİKLİK

7- İNSAN ve İNSANLIK SEVGİSİ >> HALKÇILIK – MİLLİYETÇİLİK

8- EŞİTLİK >> HALKÇILIK

DIŞ POLİTİKA

Atatürk Dönemi ve Sonrası Önemli Gelişmeler

1. ***Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üye olması (1932)***
   - Milletler cemiyetinin fikri Wilson ilkelerinde, kararı Paris Barış Konferansında kuruluşu ise ABD'nin önderliğinde 1920' de gerçekleşmiştir.
   - Türkiye'ye karşı en olumsuz kararı 1926 Musul meselesinde İngiliz yanlısı tutumudur.
   - Bu cemiyete üye olmamızda etkili olan gelişmeler ise,

a. 1926 Ankara Antlaşması ile Musul sorununun barışçı yollarla çözümlenmesi

b. 1929 yılında BRİAND- KELLOG paktına üye olmamız

c. 1930 ETABLİ sorununun barışçıl yollarla çözümü

- Üye olmamızda en fazla çaba sarf eden devlet Yunanistan, davet eden devlet ise İspanya'dır.
- Üye olduktan sonra Boğazlar ve Hatay konusunda Türkiye yanlısı bir tutum sergilemiştir.

UYARI: II. Dünya Savaşının başlamasıyla etkinliğini kaybeden milletler cemiyeti 1940 yılında kapanmıştır.

2. BOZKURT- LOTUS DAVASI (1926) → MİLLİYETÇİLİK

Bir Türk gemisi olan Bozkurt ile Fransız gemisi olan Lotus'un Türk karasularında çarpışması sonucu ortaya çıkan bir sorundur. Konu uluslar arası Adalet divanında görüşülmüş ve Türkiye lehine karar çıkmıştır.

UYARI: Bu olay Kabotaj kanununun çıkmasını hızlandırmıştır.

3. RAZGRAD OLAYI (1933) → MİLLİYETÇİLİK

Bulgaristan' daki Türk mezarlarına ırkçı Bulgarların saldırısı üzerine Türk halkının gösterdiği tepki.

4. WAGON- LİTS OLAYI (1933) → MİLLİYETÇİLİK

Bir Fransız demiryolu şirketi olan Wagon-Lits çalışan Türk işçilere Türkçe konuşma yasağı getirmesine Türk gençlerinin büyük tepkisi.

5. LOCARNO PAKTI (1925)

Avrupa'da büyük devletlerin kurduğu bir saldırmazlık paktıdır. Türkiye üye değildir.

6. BRİAND- KELLOG PAKTI(1928)

ABD ve Fransa'nın önderliğinde Dünya Barışına katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Çok sayıda katılım olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de barışa katkıda bulunmak amacıyla 1929 yılında üye olmuştur.

7. LİTVİNOV PROTOKOLÜ (1929)

Rusya'nın kendine yakın ülkelerle oluşturduğu bir paktır. Kellog paktına tepki olarak.

8. BALKAN ANTANTI (9 ŞUBAT 1934)

Katılan Devletler: Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya,

Amacı:

- İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politikalarına karşı bölge geüvenliğini sağlamak
- Kendi aralarındaki ilişkileri geliştirmek
- Sınır güvenliğini sağlamak

Katılmayan Devletler

Bulgaristan: Yayılmacı anlayışından ve özellikle Yunanistan' la olan sorunlarından dolayı.

Arnavutluk: İtalya'nın tepkisinden çekindiği için.

Paktın işlevini yitirme sebepleri ise;

- Yunanistan ile Bulgaristan arasındaki sorunlarının çözülmesi
- İkinci Dünya Savaşının başlaması

9. AKDENİZ PAKTI (1936)

Katılan devletler: Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, İngiltere, ispanya

Amacı: İtalya'nın Akdeniz' e yönelik saldırgan tutumuna karşı caydırıcı olmak.

10. SADABAT PAKTI (1937)

Katılan devletler: Türkiye, İran, Irak, Afganistan

Amacı: İtalya ve Almanya' nın yayılmacı anlayışları hızlandıran sebep ise, İtalya'nın 1936' da Habeşistan' işgal etmesi.

Katılmayan devlet Suriye' dir. Türkiye ile olan Hatay sorunu sebebiyle.

Dağılma Sebepleri: II. Dünya savaşının başlaması.

11. HATAY SORUNU (1936 - 1939)

- Fransa'nın 1936' da Suriye'nin bağımsızlığını tanıması ve Hatay'ı Suriye' ye vermeye çalışmasına Türkiye'nin tepkisiyle başlamıştır
- Konu milletler cemiyetine taşınmıştır.
- 1938' de Hatay Cumhuriyeti kurulmuştur.
- 1939' da Hatay parlamentosunun kararıyla anavatana katılmıştır.

UYARI: milletler Cemiyetinin temsilcisi SANDLER Hatay ile ilgili olarak bir rapor hazırlamıştır.

12.NYON KONFERANSI (1937): 18 Eylül 1937 de aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 10 ülkenin katıldığı, Akdeniz de ki gemilerin güvenliği konusunu konuşmak için toplanan konferansa Türkiye adına Tevfik Rüştü Aras katılmıştır.

Uyarı: Nyon Konferansında Cumhurbaşkanı Atatürk ile Başbakan İsmet İnönü bir madde üzerinde anlaşmazlık yaşamıştır. Bu anlaşmazlık 1938 de İsmet İnönü'nün yerine Celal Bayar'ın Başbakan olmasına zemin hazırlamıştır.

II.DÜNYA SAVAŞI (1939- 1945)

Mihver Devletleri: *Almanya*/İtalya/Japonya /Romanya /Finlandiya /Bulgaristan /Macaristan

Müttefik Devletleri:
İngiltere/Fransa/SSCB/ABD/Avustralya/Kanada/Güney Afrika

Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesi üzerine İngiltere-Fransa Almanya'ya saldırdı ve II. Dünya Savaşı başladı.

Maginot (Majino) Hattı: Almanya'nın Fransa'yı işgal etmesini engellemek için kurulan çok geniş bir savunma hattıdır.Bu hat Fransa'nın Almanlar tarafından işgalini önleyememiştir.

Almanya, önce Norveç, Danimarka, Belçika, Hollanda, Lüksemburg'u ardından Fransa'yı işgal etti. Fransa ateşkes imzaladı.

Uyarı: Fransız General Charles de Gaulle, Özgür Fransa hareketini başlatıp Almanya'ya karşı direnişe geçti.

ABD'NİN SAVAŞA GİRMESİ:

ABD başlangıçta tarafsızdı. (Monroe Doktrini gereği). Ama Almanya üstün olunca ABD "ödünç verme ve kiralama yasası" ile müttefiklere silah sattı. 9 Ağustos 1941'de İngiltere ve ABD "ATLANTİK BİLDİRİSİ"ni yayımladı. (Wilson ilkelerine benzer.)

Uyarı: Atlantik Bildirisi Almanya'ya karşı savaşa giren 26 devletin imzası ile Birleşmiş Milletler Demeci adıyla onaylandı. Bu Bildiri Birleşmiş Milletler kuruluşunun ilk adımıdır.

—Japonlar, ABD'nin Hawai'deki Pearl Harbour deniz üssünü bombalayınca 1941 ABD savaşa girdi.

—**1943 "Kazablanka Konferansı":** ABD Başkanı Roosevelt-İngiltere Başbakanı Churchill arasında gerçekleşti. Balkanlarda ikinci bir cephenin açılması için Türkiye'yi savaşa katılmasının gerekli olduğu vurgulandı.

—**1945 "Yalta Konferansı":** ABD Başkanı Roosevelt-İngiltere Başbakanı Churchill- SSCB Başkanı Stalin katıldı. 1 Mart 1945'e kadar müttefikler safında savaşa girmeyenlerin Birleşmiş Milletlere alınmaması kararlaştırıldı.(Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya ya savaş ilan etti.

—Yalta da Boğazların statüsü SSCB lehine değişecek, Türkiye'ye durumdan haberdar edilecek kararı çıktı.

Uyarı: Yalta Konferansında en karlı SSCB çıktı.

—**1945 "Potsdam Konferansı":** ABD-İngiltere-SSCB'nin son büyük konferansıdır.Bu konferanstan sonra görüş ayrılıkları başladı.

Uyarı: Bu konferansların dışında Savaş devam ederken başka konferanslarda toplanmıştır. Bunlar: Washington Konferansı, Quebec Konferansı, I. Ve II. Moskova Konferansı, Kahire Konferansı ve Tahran Konferansıdır.

Uyarı: Bu Konferanslardan sadece Kahire'de kine Türkiye katılmıştır.

SAVAŞIN BİTİMİ:

—Sicilya işgal edilince ilk çekilen İtalya (1943)

—Berlin işgal edilince ikinci çekilen Almanya (1945)

—İki Nükleer bomba ile son çekilen Japonya oldu. (2 Eylül 1945)

(Hiroşimaya-Küçük Çocuk isimli bomba ve Nagasakiye-Şişman Adam isimli bomba atılmıştır.)

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

***10 Şubat 1947 "Paris Antlaşması":** Müttefikler ile İtalya/Romanya/Macaristan /Bulgaristan/Finlandiya arasında

***8 EYLÜL 1951 "San Fransisco Antlaşması":** Müttefikler ile Japonya arasında imzalandı. Japonya sömürgelerini kaybetti.

Uyarı: II. Dünya Savaşı sonunda Almanya ile barış antlaşması imzalanmadı.

- SSCB savaş sırasında kurtardığı Doğu Avrupa ülkelerinde nüfuzlandı. Süper güç olmasında etkili oldu.
- II. Dünya Savaşı'nın en karlısı ABD oldu.(Nükleer güç sayesinde,Dünya ekonomi merkezi oldu.)
- Milletler Cemiyeti başarısız olunca yerine Birleşmiş Milletler kuruldu.(Temelleri Atlantik Bildirisin'de atıldı.)
- Nazizim ve Faşizim gibi ırkçı rejimler son buldu.
- Fas, Tunus, Cezayir, Libya, Hindistan, Pakistan, Mısır gibi devletler kuruldu ve Sömürgecilik sona erdi.
- 1945'te 45 ülkenin katılımıyla İMF (Uluslar Arası Para Fonu) ve Uluslar Arası İmar ve Kalkınma Bankası kuruldu.
- 60 milyon insan öldü.(SSCB'nin %13'ü , Almanya'nın %10'u , Polonya'nın %16'sı öldü.)
- 1948'de Birleşmiş Milletler genel kurulunda alınan kararla "insan hakları evrensel beyannamesi" yayınlandı.

Uyarı: Birleşmiş Milletler Teşkilatı 1945 de "San Fransisco Konferansında" aralarında ABD ve Türkiye'nin de olduğu 51 ülkenin katılımı ile kuruldu.

Uyarı: BM'nin en önemli birimi olan Güvenlik Konseyi'nde 5 devlete VETO hakkı verilmiştir. Bunlar: **F**ransa, **İ**ngiltere, **R**usya, **Ç**in ve **A**BD (Formülü: **F İ R Ç A**)

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE

*II. Dünya Savaşı boyunca Türkiye hem Mihver hem Müttefik Bloğunun baskılarına direndi. Savaşa girmemek için denge politikası izledi.

*19 Ekim 1939'da Türkiye-İngiltere-Fransa arasında "Karşılıklı Yardım Antlaşması" imzalandı. Buna göre: Türkiye saldırıya uğrarsa İngiltere ve Fransa yardım edecek. Fakat savaş Akdeniz'e sıçrarsa Türkiye, İngiltere ve Fransa'ya yardım edecekti.

Uyarı: 1940'ta İtalya savaşa girince savaş Akdeniz'e sıçramış oldu. Fakat Türkiye kendisine gerekli yardımın yapılmamasını gerekçe gösterip savaşa girmedi.

*Müttefikler, 1943 "Kazablanka Konferansında", Balkanlardan yeni bir cephe açma kararı aldılar. Bu yüzden Türkiye'nin savaşa girmesi için baskıları artırdılar. 1943 "Adana" ve 1944 "Kahire" görüşmelerinde İsmet İnönü'ye baskı yaptılarsa da Türkiye savaşa girmedi. Fakat " Yalta Konferansında" 1 Mart 1945'e kadar Almanya'ya savaş açmayanların savaştan sonra kurulacak Birleşmiş Milletler'e alınmayacağı kararı üzerine Türkiye 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş ilan etti.

Uyarı: Adana Görüşmeleri dışında, Türkiye-İngiltere arasında Dış İşleri Bakanları Anthony Eden ve Numan Menemencioğlu Kahire'de bir görüşme daha yapıldı. İngiltere, Türkiye'nin Müttefiklere üsleri açmasını istedi ise de Türkiye reddetti.

* 1940 yılında çıkarılan "Milli Korunma Kanunu" ile hükümete ekonomik alanda geniş yetkiler verildi.

Uyarı: Bu kanunla ekonomi tamamen devlet tekeline geçti . Hükümete üretimi aksatan işletmelere el koyma yetkisi verildi. Petrol Ofisi(PO) ve Et-Balık Kurumu (EBK) kuruldu.

* 1942'de karne uygulaması başladı.

Yine 1942'de savaş şartlarının yarattığı yüksek karlılığı vergilendirmek için "Varlık Vergisi" kanunu çıkarıldı.

Hatta birçok gayrimüslimin mallarına el konuldu.Vergiyi ödeyemeyenler Aşkalede "Çalışma

Kamplarına" gönderildi.

* 1940 da Köy Enstitüleri kuruldu.(Hasan Ali Yücel kurdu.Amaç; köylere öğretmen yetiştirmek ve köylüye teknik-zirai konularda destek olmak)
* 1940'ta İstanbul Konservatuarı açıldı.
* Edebiyatta "Garip Akımı" ortaya çıktı.
* İstanbul radyosu "Yurttan Sesler" programını başlattı.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

II. Dünya Savaşı sonunda BM'ye güvenip, barışa kavuştuklarını sanan Avrupalı devletler, bozulan ekonomilerini düzeltmek için, ordularının büyük bir bölümünü terhis ettiler. Ama SSCB ordusunu daha da kuvvetlendirdi. Bu yüzden Avrupalı devletler sivrilen 2 gücün yani ABD ya da SSCB'nin etrafında yerlerini aldılar.2.Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan soğuk savaş dönemi yaklaşık 20 yıl sürmüştür.

UYARI: SSCB'nin Doğu Avrupa'ya nüfuz etmesi II. Dünya Savaşı sırasında başlamıştır. Savaş sırasında SSCB, Letonya- Estonya-Litvanya-Polonya-Çekoslovakya ve Doğu Almanya'yı işgal etmiştir.Buralarda 1948'lerde komünist rejimler egemen olmaya başlamıştır.

UYARI: 2.Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ve Dünya "Komünist" ve "Kapitalist" olarak 2'ye bölündü

UYARI: Soğuk savaş döneminde büyük devletler arasında doğrudan çatışma yaşanmamış ancak Kore savaşı gibi bölgesel çatışmalar olmuştur.

UYARI: SSCB'nin Türkiye'den Boğazlar üzerinde üs istemesi üzerine ABD'nin Türkiye'ye yardım için Truman Doktrinini yayınlaması Soğuk Savaş Döneminin başlangıcı kabul edilir.

BLOKLARIN KURULUŞU

DOĞU BLOKU:

SSCB'nin Doğu Avrupa'ya ilgisinin temel nedeni, Almanya ile arasında tampon bölge oluşturmaktır. Bu yüzden Doğu Avrupa ülkelerinde uydu,komünist yönetimler kurmaya başladı.Bunu 4 aşamada yaptı.

1. Doğu Avrupa'yı Alman işgalinden kurtarıp, komünist liderleri yönetime getirmek.
2. Koalisyon hükümetlerine Alman yanlısı partileri almayıp, zamanla o partileri kapatmak.
3. Koalisyondaki komünist partiler hariç, diğer partilerin saf dışı edilmesi.
4. Komünistlerin içinde ulusalcı olanların tasfiyesi

Bu süreç sonunda Doğu Avrupa ülkeleri tamamen Rusya'nın emirleriyle hareket eder hale geldiler.

Almanya'nın Bölünmesi

Dünya Savaşından sonra Almanya dörde bölündü.Berlin'de 4 ayrı işgal bölgesine ayrıldı.Hem ABD hem SSCB'nin amacı Almanya'nın yeniden güçlenmesini engellemektir.Mayıs 1949'da ABD, İngiltere ve Fransa işgal bölgesinde "Federal Almanya Cumhuriyeti" (Batı Almanya) kuruldu.Ekim 1949'da SSCB işgal bölgesinde "Demokratik Alman Cumhuriyeti" (Doğu Almanya) kuruldu.Batılı devletlerin katkıları ile gelişen Batı Almanya,Doğu Almanya'dan göçü engellemek için "Berlin Duvarı"nı yaptı.(1961 de yapılan duvar 1989 yıkıldı ve iki Almanya birleşti)

UYARI: Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Kuzey Kore... gibi devletler direk SSCB çatısı altına girerken Arnavutluk ve Yugoslavya bağımsızlık konusunda diretti. Arnavutluk 1945 de Sosyalist "Enver Hoca" önderliğinde bağımsız olurken Yugoslavya ise 1946'da Ulusalcı Komünist "Tito" önderliğinde bağımsız oldu. Tito'nun ulusalcılığı Yugoslavya'yı zamanla Batı bloğuna yaklaştırdı(Yugoslavya 1953'de Balkan Paktına katıldı).

Doğu Bloğunda ki ikinci çözülme ise SSCB-ÇİN arasında oldu.Nedeni Çin'in liderliği oynamasıdır (Çin Halk Cumhuriyeti Mao Zedong tarafından 1949 da kuruldu).

DOĞU BLOKU İTTİFAKLARI

KOMİNFORM(1947):

Doğu Blok'unun SSCB ile ideolojik birliğinin göstergesidir.ABD'nin Truman Doktirini ve Marshall Planına tepki olarak doğdu.Emperyalizm'e (ABD'ye) karşı siyasi mücadeledir.

Üye Ülkeler: SSCB-Polonya-Bulgaristan-Çekoslavakya-Macaristan-Romanya-Fransa-İtalya-Yugoslavya (1948'de ayrıldı).

COMECON(1949):

Sosyalist ülkeler arasında ekonomik iş birliği örgütüdür.Truman ve Marshall'a tepkinin devamı.Emperyalizm ile ekonomik mücadeledir.

Üye Ülkeler: SSCB- Polonya-Bulgaristan-Çekoslovakya-Macaristan-Romanya -Doğu Almanya-Moğolistan-Küba-Vietnam VARŞOVA PAKTI(1955): Sosyalist ülkeler arasında askeri iş birliği örgütü. NATO'ya karşı kuruldu. Emperyalizm ile askeri mücadeledir.

Üye Ülkeler: SSCB- Polonya-Bulgaristan-Çekoslovakya-Macaristan-Romanya-D.Almanya-Arnavutluk

BATI BLOĞUNUN KURULMASI

ABD,1946'dan itibaren SSCB'nin yayılmasını engellemek ve Doğu Bloğunu kuşatmak için "Çevreleme politikası" izledi.

Bu bağlamda Truman Doktrini-Marshall Planı,Paktlar ve Askeri Antlaşmalar imzalandı.

ABD'NİN SSCB TEHLİKESİNE KARŞI ADIMLARI (ÇEVRELEME POLİTİKASI):

1) TRUMAN DOKTİRİNİ(1947): ABD'nin Türkiye ve Yunanistan 'a askeri-ekonomik yardımını içerir.

Uyarı: ABD'nin geleneksel yalnızlık politikasından vazgeçtiğinin ve soğuk savaşın başladığının kesin kanıtıdır.

2) MARSHALL PLANI(1947): ABD'nin, Truman'ın devamı niteliğinde Avrupalı Devletlere ekonomik yardımıdır.Bu yardım Doğu Bloğunu da kapsamasına rağmen sadece Yugoslavya kabul etti.

Uyarı: SSCB'de Marshall'a karşı Molotof Planını ortaya attı.

Uyarı: Truman Doktrini sadece Türkiye ve Yunanistan'ı kapsarken Marshall Planı 16 Avrupa ülkesini kapsar.

3) NATO(NİSAN 1949):

—İlk olarak "Brüksel Antlaşması" ile İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg ortak savunma sistemi kurdu.

—1949'da ABD'nin de desteğini alınıp "Kuzey Atlantik Antlaşması" ile NATO kuruldu.

—1952'de Türkiye ve Yunanistan,1955'de Federal Almanya 1974'de İspanya katıldı.

Uyarı: NATO, ABD'nin barış döneminde Avrupa ile ilk askeri ittifakıdır. Soğuk savaşın doruk noktasıdır.

Uyarı: SSCB'nin NATO ya karşı verdiği cevap "Varşova Paktı"nı kurmak olmuştur.

4) AVRUPA KONSEYİ(MAYIS 1949): 1949'da 10 Avrupa ülkesinin kurduğu üye devletlerin ekonomik ve sosyal iş birliğini amaçlayan teşkilat.1949'da Türkiye ve Yunanistan, 1950 Federal Almanya, 1951 Avusturya üye oldu .

Uyarı: AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) Avrupa Konseyine bağlıdır.

5) AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU(AET–1957): 1950'de Fransa dışişleri bakanı Schuman'ın bildirisiyle başlayan süreç.1951'de Avrupa Demir-Çelik Birliği olarak sonuçlandı.1957 Roma Antlaşması ile AET kuruldu. Amaçları; üye ülkelerin ekonomik kaynaklarını ortak pazar içinde kullanmalarıdır.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ORTADOĞU

—Çatışmaların temel nedeni petrol ve Arap-İsrail savaşıdır.

Uyarı: 1945'de Arap Birliği kuruldu(Suriye-Irak-Ürdün-Arabistan-Mısır-Lübnan arasında).

İSRAİL'İN KURULUŞU:

—1897 İsviçre kongresinde Yahudi Devletinin kurulması kararlaştırıldı.

—Teodor Herzl, II. Abdülhamit'ten Filistin de toprak istedi.

—1917 İngiltere'nin Balfour Deklarasyonu ile bölgeye Yahudiler yığılmaya başladı.

—Filistin sorunu 1947'de BM'ye götürüldü. Arap ve Yahudi bölgeleri oluşturuldu. Kudüs tarafsız bırakıldı. Yahudi çeteleri Arapları katledince "Filistin mültecileri sorunu doğdu".

—14 Mayıs 1948 de İngiltere, Filistin'de manda yönetimine son verdi. Aynı gün "Ben Gurion" İsrail devletini kurdu. Aynı gün ABD ve SSCB tanıdı.

—1 gün sonra Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan İsrail'e saldırdı. Sonuç alınamadı.1956, 1967, 1973'de Arap-İsrail savaşları oldu.

Uyarı: 1955 Bağdat Paktı kuruldu. Önce Türkiye-Irak, sonra İngiltere-Pakistan-İran katıldı. 1959 da Irak'ın ayrılması ile adı CENTO ya dönüştü.1979 da CENTO sona erdi.

EİSENHAWER DOKTİRİNİ (1947): ABD Başkanı Eisenhawer'in amacı SSCB'yi Orta Doğu'dan uzaklaştırmak. Bölge ülkelerini ABD'ye yaklaştırmak.Orta Doğu ülkelerine askeri ve ekonomik yardımı içeriyor.İlk alan Lübnan sonra Türkiye Cumhuriyeti, Irak, Pakistan, Afganistan, Libya, Tunus, Fas, Yunanistan ve İsrail de aldı.

UYARI: Türkiye Cumhuriyeti hem Truman hem Marshall hem de Eisenhawer doktrini ile ABD'den ekonomik ve askeri yardım aldı

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE UZAKDOĞU

1949'da komünist parti önderliğinde Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu(Mao Zedong). Başlangıçta SSCB ile dost olan Çin sonra Doğu Bloğundan uzaklaştı.1972'de BM'ye tekrar üye oldu.

KORE SAVAŞI(1950–53):

1945'den sonra Kore rekabet alanı oldu(Kuzey -► SSCB nin / Güney -► ABD nin güdümünde) 38. Enlem sınır kabul edildi. 1950'de Kuzey, Güney'e saldırdı. Güney'i ABD ve BM korudu. Ama sonuç alınamayınca 1953'de ateşkes imzalandı. Sonuç: Kore 2'ye bölünmüş halde devam etti.

SEATO'nun Kurulması(GüneyDoğu Aaya Antlaşma Teşkilatı)

1954'de SSCB ve Çin arasında denge oluşturmaya yönelik kurulan SEATO ya 8 devlet üye oldu. (ABD, İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Avusturalya, Filipinler, Pakistan, Tayland)

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ASYA

Asya da ki sömürgelerin devlet kurmasının 2 temel nedeni:

1. Sömürgeci güçlerin II. Dünya Savaşı'nda güç kaybetmesi
2. Sömürgelerde ulusçuluk (Bağımsızlık) hareketlerinin güçlenmesi

Hindistan: 19. YY'dan beri İngiltere'nin Sömürgesi. 1917'de "Gandi" ile bağımsızlık mücadelesi başladı.1947'de Hint yarımadasında Hindistan ve Pakistan diye 2 bağımsız dominyon kuruldu. 1947'de İngiltere'nin çekilmesiyle bağımsız Hint devleti kuruldu. Ve İngiltere Uluslar Topluluğu üyesi oldu.

Pakistan: (1947) "Muhammed Ali Cinnah" önderliğinde Hindistan Müslümanları tarafından kuruldu. Pakistan, Hindistan'ın kuzeydoğu ve batısı olmak üzere 2 bölümden oluştu.1971'de Pakistan ve Bangladeş diye 2 ayrı devlet haline geldi.

Seylan(1947),Birmanya(1948),Endonezya(1945),Malezya(1957) de bağımsız oldular.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE AFRİKA

Afrika'da sömürgeciliğin sona erme süreci İtalyanların 1940'da Etiyopya ve Libya'dan çekilmesiyle başlar. Fransa,1956 da Tunus (Habib Burgiva öndeliğinde) 1956 da Fas, 1962 de Cezayir'in bağımsızlığını tanıdı. İtalya'da 1952 de Libya devletinin bağımsızlığını tanıdı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kara Kıta'da; Sudan, Gana, Somali, Gine, Nijer gibi birçok devlet kuruldu. 1963 yılında 31 Afrika ülkesinin katılımı ile **"Afrika Birliği"** kuruldu. Teşkilatın amacı; Afrika ülkeleri arasında ki birlik ve dayanışmayı sağlamak.

SOĞUK ŞAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRKİYE

1954'ten sonra Türkiye'yi meşgul eden temel konular Kıbrıs ve Türk-Yunan ilişkileridir. 1974'ten sonra ise Ege denizi ile ilgili sorunlar ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş döneminde Türkiye hem toprak bütünlüğünü korumak hem de SSCB tehlikesine karşı koyabilmek için bölgesel ve evrensel paktlara katıldı.

DIŞ POLİTİKA

1. Türkiye-SSCB İlişkileri ve Boğazlar
2. Türkiye-ABD İlişkileri ve Ekonomik İş Birliği Antlaşması
3. Avrupa Konseyine Üyelik
4. Kore Savaşına Katılım
5. NATO ya Üyelik
6. Balkan Paktı
7. Bağdat Paktı (Cento)

1) Türkiye-SSCB ilişkileri:

Sovyet yönetimi daha II. Dünya Savaşının başında boğazlar ve sınırlar konusunda SSCB lehine düzeltme istedi. Türk hükümeti reddetti. Bu kez SSCB Kars ve Ardahan' ı istedi.

UYARI: Türkiye, SSCB ile yaşanan gerginlik yüzünden dengeyi batıya, ABD ye çevirdi.

2) Türkiye-ABD ilişkileri:

SSCB'nin yayılmacılığına karşı Türkiye'yi yanında görmek isteyen ABD 1946 da SSCB ye bir nota verdi ve boğazlarda kararın sadece Türkiye tarafından verilebileceğini söyledi. Hemen ardından Türkiye'ye destek için donanmasını Akdeniz e gönderdi.1947 de Truman doktrini ve Marshall planı ile Türkiye'yi destekleyen ABD Türkiye ile 1948 de "Ekonomik işbirliği Antlaşması" imzaladı.

UYARI: Türkiye'nin Avrupa konseyine ve NATO ya üye olmasında ve Kore ye asker göndermesinde Türk-ABD ilişkilerindeki gelişmeler neden olmuştur.

3) Türkiye'nin Avrupa Konseyine Girmesi (1949)

II. Dünya Savaşından sonra SSCB tehlikesine karşı 1949 da Brüksel Antlaşması ile kurulan Avrupa konseyi askeri nitelik taşımaz. Türkiye'nin konseye üyeliğindeki temel amaç; Sovyet tehdidine karşı batı ile olan ilişkileri geliştirmek.

4) Türkiye'nin Kore savaşına katılması (1950)

1950 de iktidara gelen Demokrat parti, NATO ya girebilmek için BM çatısı altında 4500 kişilik bir askeri birliği Güney Kore ye yardım için gönderdi. Türkiye Kore ye asker gönderen 17 ülkeden biridir.

UYARI: Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesindeki temel amaç :NATO ya üyelik için ABD'nin desteğini almak.

UYARI: Türkiye Cumhuriyeti ilk kez Kore savaşı ile yabancı bir ülkeye asker göndermiştir.

5) Türkiye'nin NATO ya üye olması (1952)

Türkiye NATO ya üyelik için ilk kez 1950 de başvurdu. Ama SSCB den çekinen İngiltere karşı çıktı.Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi NATO ya davet edilmesine neden oldu.1952 de Türkiye Kuzey Atlantik Antlaşmasını onayladı.

UYARI: Türkiye, NATO ya üye olarak Sovyet tehdidine karşı batı savunma sistemine girmiştir.

6) Balkan Paktı (1953)

Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında 1953 de Balkan Paktı imzalandı. Amaç; bölge ülkelerinin ekonomik, kültürel ve savunma konusunda işbirliğidir.

UYARI: Türk-Yunan gerginliği ve Yugoslavya'nın komünist rejimi Balkan paktını resmen olmasa bile fiilen işlemez hale getirmiştir.

7) Bağdat Paktı(CENTO) (1955)

Türkiye-Irak arasında "Karşılık işbirliği Antlaşması" imzalandı. Pakta aynı yıl İran ,Pakistan ve İngiltere üye oldu.1959 da Irak'ın pakttan ayrılması ile Bağdat Paktı,CENTO adını aldı.Merkezi Ankara olan CENTO dan Pakistan ve İran'ın çekilmesi ile 1979 da fiilen sona erdi.

UYARI: ABD, Bağdat paktına üye olmadı ama desteklediğini açıkladı.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRKİYE DE İÇ SİYASET

—Türkiye 1924 de ve 1930 da çok partili hayata geçiş için deneme yaptı ama başarısız oldu.

—İkinci dünya savaşından sonra dünyada demokrasi rüzgarları esmeye başladı.

—Sovyet tehdidine karşı, ABD ve İngiltere gibi demokratik devletlerin desteğini almak isteyen İsmet İnönü, Türkiye'de siyasi partilerin kurulmasına izin verdi.

UYARI: İlk muhalefet partisi 1945 de *Nuri Demirağ'ın* kurduğu *"Milli Kalkınma Partisidir'*(MKP). Aynı yıl 13 parti kuruldu. DEMOKRAT PARTİ KURULUYOR...

—CHP milletvekilleri Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan özgürlüklerin genişletilmesi için önerge verdiler.(Tarihte bu önergeye "Dörtlü Takrir" adı verilir)

—Dörtlü takrir yüzünden CHP den ihraç edilen Menderes , Köprülü ve Koraltan 7 ocak 1946 da Demokrat partiyi(DP) kurdular.

—Temmuz 1946 da 'Açık oy-gizli tasnif ile yapılan seçimlere hile karıştığı gerekçesiyle DP 1948 ve 1949 seçimlerine katılmadı.

—1950 de 3 parti seçimlerine girdi.(CHP, DP ve Millet Partisi)

—DP=408, CHP=69 Milletvekilliği elde etti.

—Adnan Menderes 19.hükümeti kurdu, Celal Bayar 3. cumhurbaşkanı seçildi.

—1952 de ezan yeniden Arapça okunmaya başladı.

—1953 de halk evleri kapatıldı. -1953 de CHP'nin malları hazineye devredildi.

—1954 de Köy Enstitüleri kapatıldı. -1954 de Millet Partisi kapatıldı.(Laiklikten uzaklaştığı için)

—1955 de Atatürk'ün Selanik'te ki evinin Rumlarca bombalandığı haberi üzerine İstanbul'da ki Rumlara karşı Türklerin tepki gösterdiği olaylardır.Bu olaylar tarihe 6-7 Eylül olayları olarak geçmiştir -DP'nin ilk 3 yılında Türkiye ekonomisi %13 büyüdü.

—1958 de IMF den dış borç alındı.

—DP'nin 10 yıllık iktidarı 1960 darbesi ile sona erdi.

TÜRKİYE'DE SOSYAL - KÜLTÜREL HAYAT

—Dönemin sanatçıları: Zeki Müren, Neşat Ertaş, Müzeyyen Senar

—Dönemin Edebi akımları: 1) Edebi sanatları ön plana çıkaran 'İkinci Yeniciler'

2) Bağımsızlık ve milli sanatı ön plana çıkaran 'Hisarcılar'

YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI

—1960 ve 1970li yıllarda bloklar arasında yaşanan olumlu sürecin adı " Yumuşama Dönemidir. "

—Yumuşama döneminin en önemli iki mimarı ABD Başkanı John Kennedy ve SSCB Başkanı Nikita Kruşçev dir.

ABD'NİN ÇİN AÇILIMI

ABD, olası bir SSCB-ÇİN ittifakını önlemek istiyordu. Bu yüzden "Ping pong diplomasisi" ile Çin açılımı başladı.

ABD, 20 yıldır ÇİN' e uyguladığı ekonomik ambargoyu kaldırdı ve Çin'i BM üyesi yaptı.

NÜKLEER SİLAHLARIN SINIRLANDIRILMASI

1. 1963: Nükleer denemelerin kısmen yasaklanması antlaşması (ABD - SSCB - İNGİLTERE arasında)
2. SALT 1 (1969-1972) VE SALT 2 Antlaşmaları (1979) ABD-SSCB arasında.

UYARI: Salt 1, yumuşama döneminin başlangıcı kabul edilir.

HELSİNKİ KONFERANSI (AGİT)

1975 ' de ABD-KANADA ve 33 Avrupa ülkesi Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının kurulmasını onayladı.

AGİT yumuşama sürecinin önemli bir parçasıdır.

YUMUŞAMA DÖNEMİNDE ÇATIŞMALAR

1. KÜBA KRİZİ
2. VİETNAM SAVAŞI
3. KEŞMİR SORUNU
4. SSCB'NİN AFGANİSTANI İŞGALİ

1- KÜBA KRİZİ

1959'da Küba'da diktatör Batista'yı iktidardan uzaklaştıran Komünist Fidel Castro, SSCB'nin Küba'ya nükleer füze yerleştirmesi kararını aldı. ABD buna tepki olarak Küba'yı kuşattı. Sonuçta SSCB-ABD anlaştı. SSCB Küba'daki, ABD'de Türkiye'deki Jüpiter füzelerini sökme kararı aldı.(1963)

2- VİETNAM SAVAŞI

Fransız sömürgesi olan Vietnam 1954 Cenevre Antlaşması ile Kuzey ve Güney Vietnam olarak iki bağımsız devlet oldu.1957'de kuzey-güney çatışması başladı. ABD güney Vietnam'ı destekledi.1964'de Kuzey Vietnam ABD gemilerine saldırdı. Bu savaşta ABD bozguna uğradı ve 55.000 askerini kaybetti. Amerikan halkı ABD'nin Vietnam Savaşı'na katılmasına karşı olduğu için 1973 Paris Antlaşması ile ABD Vietnam'ı terk etti. İki yıl sonra Kuzey Vietnam güneyi egemenliği altına aldı

3- KEŞMİR SORUNU

Zengin yeraltı kaynaklarına sahip olan Keşmir Pakistan-Hindistan arasında sorundur. Pakistan sınırları içindeki Keşmir, halkı Müslüman ama yöneticisi İngiltere'nin atadığı Hintli bir mihracedir. Bu yüzden Hindistan Keşmir'de hak iddia etmektedir. BM kararı ile Keşmir'de halk oylaması şartı ile çatışmalar durdu. Hindistan halk oylaması yapmamış ve Keşmir'in %70'ini işgal etmiştir. Pakistan'a %30'u kaldı. Günümüzde hala iki devlet arasında Keşmir sorunu devam etmektedir.

4- SSCB'NİN AFGANİSTAN'I İŞGALİ

1973'de Cumhuriyet ilan edilen Afganistan'da 1978'de komünistler darbe ile iktidarı ele geçirdi. Sovyet yanlısı iktidara karşı halk direnişe geçince iktidar SSCB'den yardım istedi. SSCB 1979'da Afganistan'ı işgal etti. İşgale tepki olarak ABD,Salt2 Antlaşmasını onaylamadı ve Afganlı mücahitlere destek verdi.Afgan direnişi karşısında 10 yılda 15 bin asker kaybeden SSCB 1989'da Afganistan'dan çekildi.

UYARI: Sovyetlerin Afganistan'ı işgalini protesto etmek için aralarında ABD,Türkiye dahil 64 ülke 1980 Moskova Olimpiyatları'na katılmadı. SSCB'de ABD'ye tepki gösterip 1984 Los Angeles olimpiyatlarına katılmadı.

BAĞLANTISIZLAR HAREKETİ(3.BLOK)

1945'ten sonra sömürge imparatorlukları yıkılınca, Asya ve Afrika da çok sayıda bağımsız devlet ortaya çıktı.Bu yeni devletler Batı ve Doğu Bloğun dışında kalıp yeni bir blok oluşturdular.Bu grubun liderleri Hindistan,Yugoslavya ve Mısır'dır.

Asya ve Afrika ülkeleri ABD ve SSCB ye rağmen varlıklarını korumak için 1955de topladıkları "Bandung Konferansı" ile Bağlantısızlar Hareketi başladı.(29 devlet) 2006'da 4.toplantı sırasında üye sayısı 118 devlete ulaştı.

UYARI: 3.dünya ülkeleri olarak adlandırılan ve nükleer silah karşıtlığına dayanan bağlantısızlık fikrinin sahibi Hindistan, şu an nükleer güce sahip nadir ülkelerdendir.
UYARI: 1964deki Kahire Toplantısına kabul edilmeyen Türkiye 2009'da "Şeref Konuğu"olarak Bağlantısızlar toplantısına davet edildi.

ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI VE BÜYÜK DEVLETLERİN ORTADOĞU POLİTİKASI

SSCB: Batılı devletler, Arap-İsrail savaşlarında İsrail'i desteklerken SSCB Arapları desteklediği için Araplar arasında sosyalizme ilgi arttı.1967 Arap-İsrail savaşından sonra Orta doğuda SSCB etkisi daha da arttı. SSCB, Suriye, Mısır ve Cezayir'de üsler kurdu.

ABD: Arapları kendi yanına çekmek, İsrail'i de gücendirmemek için denge siyaseti izledi.

İngiltere: 2.Dünya Savaşından sonra eski gücünü kaybetti.1947'de Orta doğudaki sorumluluklarını ABD'ye devretti.1956'da İngiltere, Fransa ve İsrail Süveyş kanalını almak için Mısır'a saldırdı ise de hem ABD hem SSCB hem de BM'nin tepkisi ile geri çekildi.(Süveyş bunalımı)

1967 ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI: İsrail'in 1948'de kuruluşunun ardından 1948 ve 1956 dan sonra 3.kez Arap-İsrail savaşıdır.1964 de Filistin Kongresinde İsrail'in tanınmaması,Filistin'in kurtuluşu kararı alındı.Ve El Fetih örgütü kuruldu.1967'de Mısır,Ürdün,Suriye, İsrail'e savaş ilan etti.Araplar İsrail'e 6 gün dayanabildi.SSCB'nin araya girmesiyle ateşkes imzalandı.Savaş sonunda,İsrail mevcut topraklarının 4 katına ulaştı.Ayrıca Suriye'ye ait Golan tepelerini işgal etti.

1973 ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI: İsrail'in işgal ettiği toprakları geri almak isteyen Mısır ve Suriye, İsrail'e savaş ilan ettilerse de 4.kez yenildiler.

CAMP DAVİD ANTLAŞMALARI: İsrail'le ilişkileri normalleştirmek isteyen Mısır devlet başkanı Enver Sedat İsrail'i ziyaret etti. İsrail'in Filistin de yeni Yahudi yerleşkeleri kurması barışı engelliyordu. Devreye giren ABD, Mısır ve İsrail'in arasını bulup 1978'de Camp David antlaşmasını imzalattı. Bu antlaşma ile ilk kez bir Arap devleti(Mısır) İsrail'i resmen tanımış oldu.1 yıl sonra 1979'da imzalanan Mısır-İsrail Antlaşması ile günümüz Mısır-İsrail sınırı çizildi.

İSLAM KONFERANSI ÖRGÜTÜ (İKÖ) (1969)

İsrail'in Kudüs'ü işgal etmesi ve bir yahudinin Mescidi Aksa'yı kundaklamaya çalışması İslam Devletleri arasında işbirliğinin zorunluluğunu ortaya çıkardı. Arap Dışişleri Bakanlarının Kahire toplantısında İKÖ kuruldu. 1975 de de İslam Kalkınma Bankası kuruldu.

UYARI: Günümüzde Türkiye'nin de içinde bulunduğu 57 İslam Devletinin üye olduğu İKÖ nün adı İİT(İslam İşbirliği Teşkilatı) olarak değişti. İKÖ İslam dünyasının tek çatı altında buluştuğu tek kuruluştur.

İİT Genel Sekreterliğini halen Türkiye (Prof. Dr. Ekmelettin İhsanoğlu) yürütmektedir.

ULUSLAR ARASI POLİTİKADA PETROLÜN YERİ

—Dünya da İlk kez 19. yy'ın ortalarında ABD de çıkarılan petrol ,20. yy da savaşların temel nedeni haline geldi.

—1960 de petrol ihraç eden ülkeler "OPEC" i kurdu. (Venezüella, Arabistan,Irak...)

—1973 Arap - İsrail savaşından sonra petrolü batılı devletlere karşı silah olarak kullanmak isteyen Arap Devletleri "OAPEC" i kurdu. OAPEC, Filistin sorunu çözülene kadar petrol üretimini her ay % 5 azaltma kararı aldı. Ayrıca İsrail'e yardım eden ABD ve Hollanda'ya petrol sevkiyatı durduruldu. ABD petrol krizine çare olarak petrol karnesi uygulaması getirdi. (plakası tek olan tekli günlerde benzin alacak gibi)

İRAN-IRAK SAVAŞI (1980–1988)

—Irak'ta 1958 de askeri bir darbeyle monarşi yıkıldı, cumhuriyet kuruldu. Sosyalist Baas Partisi iktidara geldi.

—İran da ise Ayetüllah Humeyni liderliğindeki muhalif güçler, 1979 'da Şah Pehleviyi (monarşiyi) yıkıp halk oylaması ile İslam Cumhuriyeti'ni kurdu.

—İran'daki rejim değişikliğini fırsat bilen Irak, Cezayir antlaşmasını (1975 denizsınırı antlaşması) feshedip , 1980 de İran'a savaş ilan etti.

—ABD Irak'a her türlü desteği verdi. Hatta biyolojik ve kimyasal silah üretmesine yardımcı oldu. SSCB İran'a destek verdi. Batılı devletler ise İran'daki yeni İslam rejimi yüzünden Irak'ın yanında yer aldılar.

Uyarı: Türkiye, İran - Irak savaşında tarafsız kaldı.

—8 yıl süren savaş 1988 de sona erdi.

—Savaş boyunca borçları ödemede zorlanan Irak, 1990 da Kuveyt'i işgal etti.

—İran- Irak savaşı en çok İsrail'e yaradı. Çünkü rakipleri birbirine düştü.

YUMUŞAMA DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1 - TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ
- Kıbrıs meselesi
- Ege adaları sorunu
- Kıta sahanlığı sorunu
- Fır hattı sorunu
- Karasuları sorunu

2 - TÜRK-ABD İLİŞKİLERİ

3 - TÜRK- SSCB İLİŞKİLERİ

4 - TERKİYE'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

5 - ERMENİ SORUNU

TÜRK - YUNAN İLİŞKİLERİ

1929 lu yıllarda yaşanan devletlerarası gerginlik ve 1930 yılında nüfus mübadelesi sorununu çözülmesi Türk-Yunan ilişkilerini olumlu etkilemişti. 1950 li yıllarda Kıbrıs meselesi yüzünden yeniden gerginleşti.

KIBRIS MESELESİ

Kıbrıs'ta yaşanan sorunun temelinde Rumların "Enosis" ideali yatmaktadır. Enosis; Kıbrısı tamamen bir Yunan toprağı haline getirme projesidir. Yunanistan Kıbrıs'ın Rumlara verilmesi için İngiltere'ye başvurdu. İngiltere reddedince konuyu BM ye taşıdı. Kıbrıslı Rumlar Enosis i gerçekleştirmek için EOKA terör örgütünü kurdu. EOKA Türklere saldırdı. Türkiye ve Yunanistan başbakanları 1959 da Zürih ve Londra antlaşmaları ile Kıbrıs devletinin kurulmasını kararlaştırdılar.

—1969 da Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Cumhurbaşkanı Rum Mokarios. Yardımcısı Türk hider Fazıl Küçük oldu.

—EOKA nın saldırılarına karşı Kıbrıs Türkleri " Türk mukavemet teşkilatı " nı kurdu.

—1963 te EOKA "kanlı noel" de 24 türkü öldürünce, Türkiye Kıbrıs 'a müdahale kararı aldı. Karara tepki gösteren ABD Başkanı Johnsan, Türkiye ye çok ağır bir mektup gönderdi. Mektupta Türkiye, Kıbrıs'ta ABD silahını kullanamaz ve Türkiye Kıbrıs yüzünden SSCB ile savaşa girerse NATO Türkiye'yi korumayacaktır. denildi. Başbakan İsmet İnönü de

çok yumuşak bir dille ABD ye mektup gönderdi. Johnsan mektubu yüzünden Kıbrıs a müdahaleden vazgeçildi.

—1967'de Türkiye bir kez daha Kıbrıs'a müdahale kararı aldı.Yunanistan'ın adadan askerlerini çekeceğini açıklaması üzerine Türkiye müdahaleden vazgeçti.

—1967'de Kıbrıs Türkleri "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimini"kurdu.Fazıl Künçük devlet başkanı,Rauf Denktaş başkan yardımcısı oldu.

—1974'de Enosis'İ gerçekleştirmek isteyen EOKA "Kıbrıs Helen Cumhuriyetini" kurdu. Türkiye, İngiltere, ABD tanımadı.

—1974'de Başbakan Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan'ın emri ile Kıbrıs Harekatı başladı.(Ayşe tatile çıktı)Adaya 40.000 asker çıkaran Türkiye, BM nin çağrısı ile ilk harekatı bitirdi. Fakat Rum ve Yunan tarafı Türk bölgesindeki kuşatmayı kaldırmayınca 2. harekat yapıldı ve adanın %38i Türklerin oldu. Hem SSCB hem de ABD, Türkiyeye tepki gösterdi. ABD, Türkiye'ye silah ambargosu kararı aldı. Buna karşılık Türkiye, Kıbrıs Türk Federe Devletini kurdu. Ayrıca ABD'nin Türkiye de ki üslerinin statüsünü gündeme getirdi. ABD silah ambargosu 1978de kaldırıldı.

—1983de KKTC kuruldu. BM, KKTCyi tanımadı.

EGE ADALARI SORUNU

Sorun Yunanistan'ın tüm Egeye sahip olmak istemesinden kaynaklanıyor. Lozan'la Gökçeada,Bozcaada Türkiye'nin, Meis ve 12 ada İtalya'nın geri kalan tüm Ege adaları Yunanistan'ın oldu.1947 Paris Antlaşması ile12 Ada İtalyan'dan alınıp Yunanistan'a verildi ama silahlandırmamak koşuluyla ile verildi.Buna rağmen Yunanistan adaları silahlandırmıştır.

KITA SAHANLIĞI SORUNU

Yunanistan'ın 1960–1970 ler de Ege denizinde petrol aramak isteyen şirketlere verdiği ruhsatlar Türkiye'nin kıta sahanlığını da kapsıyordu.

Türkiye de 1974 de petrol ve doğalgaz aramaya başladı.

Türkiye'nin 1976 da Egeye gönderdiği Sismik1 petrol arama gemisine Yunanistan tepki gösterip BM Güvenlik Konseyi'ne ve Lahey Adalet Divanı'na başvurdu.

Sonuçta taraflar Ege denizinde kıta sahanlığı ile ilgili hiçbir faaliyette bulunmamayı kabul etti.

EGE HAVA SAHASI SORUNU

1952 de Sivil Havacılık Örgütü, Ege Hava Sahasının kontrolünü büyük ölçüde Yunanistan'a bıraktı.

Buna karşılık Türkiye yeni bir fır hattı oluşturdu. Bu hatta göre ; Türkiye'ye doğru uçan her uçak 50 mil kala Türkiye'ye bildirecek.

KARASULARININ 12 MİLE ÇIKARILMASI SORUNU

Lozan'da, Ege Denizinde karasularının genişliği 3 mil olarak kabul edildi.

1936 da Yunanistan,1964 de Türkiye bu genişliği 6 mile çıkarttı.

Zaman içinde Yunanistan 12 mile çıkarınca Türkiye bunu kabul etmedi ve savaş sebebi sayacağını açıkladı.

TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ

1945–1960 da sorunsuz giden Türk -ABD ilişkileri 1960–1980 arası dönemde Johnson Mektubu ve Silah Ambargosu yüzünden gerildi.

TÜRKİYE-SSCB İLİŞKİLERİ

1963 Kıbrıs krizine kadar Türk-SSCB ilişkileri mesafeliydi.Fakat SSCB, Kıbrıs'ın Türklerin eline geçince bir NATO üssü olacağından korktuğu için Türkiye'nin müdahalesine karşı çıktı.

TÜRKİYE'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

—1950–1960 yılları arasında Türkiye'nin NATO üyesi olması ve SSCB nin Arap ülkelerini etkisi altına alması Türkiye'nin Araplarla diyalogunu zorlaştırdı.

—1964–1973 arası dönemde Türkiye, İsrail'e yardım eden ABD ye 1967 de üslerini kapattı ve İsrail'e karşı savaşan Mısır, Ürdün ve Suriye'ye gıda yardımı yaptı.1969 da Mescidi Aksanın kundaklanması tepki gösteren Türkiye aynı yıl İKÖ nün kuruluşuna katıldı.

—Bu süreç Türkiye'yi Orta doğuya (Araplara) yaklaştırdı.Türkiye Kredili petrol aldı.

—1978 de Tüm Arapların tepkisini çeken Camp David Antlaşmasını Türkiye tanımadı.

—1982 ler de İsrail'le ilişkiler 2. katip düzeyine indirildi.

ERMENİ İDDİALARI VE ASALA ÖRGÜTÜ

—Asala, 1973 de Ermeniler tarafından kurulan bir terör örgütüdür.

—Asala'nın amacı, sözde soykırımı Türkiye'ye kabul ettirmek,Türkiye'den tazminat ve toprak almaktır.

—Türkiye 2008 AGİT zirvesinde, tarafsız ülkelerin tarihçilerinden oluşan komisyona tüm arşivlerin açılması fikrini ortaya attı. Fakat Ermenistan kabul etmedi.

1960–1983 ARASI TÜRKİYE'DE BUNALIMLI YILLAR

SİYASET

1950 ve 1954 seçimlerinden sonra ilk defa 1957 seçimlerinde muhalefetin oylarının toplamı iktidarı geçti (DP:%48, CHP:%41)

5. Adnan Menderes hükümeti kuruldu.

1958 de Ekonomik İstikrar Paketi ile TL nin değeri düşürüldü. Dolar 2,80 den 9,2 TL ye çıktı. Devalüasyon, beraberinde, zam, işsizlik ve iflasları getirdi.

1960 da İstanbul ve Ankara da öğrenci olayları yüzünden sıkı yönetim ilan edildi.

27 MAYIS DARBESİ

—27 Mayıs 1960 sabahı radyodan okunan bildiri ile Milli Birlik Komitesi, TSK adına yönetime el koydu. Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, Komitenin başına getirildi.

—Anayasa ve TBMM feshedildi. Celal Bayar -Adnan Menderes ve DP'liler tutuklandı.

—Yassı ada da kurulan mahkeme 15 idam, 31 kişiye ömür boyu hapis, 418 vekile farklı hapis cezaları verildi.

—Yargılama sonucunda Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü zorlu ve Başbakan Adnan Menderes idam edildi.

Uyarı: Menderes, Polatkan ve Zorlu'ya 1990da iade-i itibar edilmiş ve cenazeleri İstanbul da bir anıt mezara defnedilmiştir.

1960'lı YILLAR VE ADALET PARTİSİ

—Darbenin ardından, MBK(Milli Birlik Komitesi) yeni bir anayasa için Kurucu Meclis kanunu kabul etti.

—Kurucu Meclisin çalışmaları ile yeni Anayasa 9 Temmuz 1961de halk oyuna sunulup yürürlüğe girdi.

—Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı seçildi.

—1961 seçimlerini, kapatılan Demokrat Partinin oylarının büyük çoğunluğunu alan, Adalet Partisi kazandı.

—1965 seçimlerini yine AP kazandı ve Süleyman

Demirel 12 Mart 1971 muhtırasına kadar iktidarda kaldı.

12 Mart MUHTIRASI

—Tüm Dünyayı etkileyen öğrenci olayları zamanla terörizme dönüşmüştür.

—Bu istikrarsız ortam içinde Kuvvet Komutanları 12 Mart 1971 de Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel e bir muhtıra vermiştir.

—12 Mart muhtırası ile, TBMM ve Anayasa feshedilmemiş partiler kapatılmamıştır. Ordu, partiler üstü bir hükümet kurulmasını isteyince Başbakan Süleyman Demirel istifa etmiştir. Yerine CHP Milletvekilliğinden istifa eden Nihat Erim partiler üstü hükümeti kurdu.

12 EYLÜL 1980 DARBESİ

—1974–1980 arasında siyasi istikrarsızlık, terör, dış baskı, hayat pahalılığı son haddindeydi. Darbe öncesinde günde en az 30 cinayet işleniyordu.

—1979 da Ecevit' in istifası ile yeni hükümeti AP - MSP - MHP koalisyonu Demirel Başbakanlığında kuruldu.

—12 Eylül 1980 de TSK ülke yönetimine el koydu. Genel Kurmay Başkanı Kenan Evren ve Kuvvet Komutanları " Milli Güvenlik Konseyi"ni kurdu.

—Ülke genelinde 13 sıkıyönetim bölgesine 13 general atandı.

—Emekli Deniz Kuvvetleri Komutanı " Bülent Ulusu " Başbakanlığa atandı.

—Bütün belediyeler, il meclisleri feshedilip başlarına emekli subaylar getirildi.

—Şiddet olayları bıçak gibi kesildi.

—Anayasa komisyonunun hazırladığı yeni anayasa 7 Kasım 1982 de halkoyuna sunuldu ve %91,2 evet oyu ile kabul edildi.

UYARI: 61 ve 82 Anayasaları halk oylaması sonucu kabul edildi.

UYARI:

—61 Anayasasında 2 meclis(Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu) varken

—82 Anayasasında tek meclise dönüldü.

—61 Anayasası bireysel özgürlükleri ön plana alırken

—82 Anayasası bireye değil devlete ağırlık veren bir anayasa oldu.

—1983 de yapılan seçimleri %45 oyla ANAP kazandı ve tek başına iktidar oldu(Turgut ÖZAL).

EKONOMİ

—1960 da Devlet Planlama Teşkilatı(DPT) kuruldu.

—5 yıllık kalkınma planları yeniden uygulanmaya konuldu.

—1960–1970 arasında " İthal İkameci Sanayileşme " ile ithal malların Türkiye'de üretimi amaçlandı.

—1970lerde " İleri İthal İkameci Model " ile Türkiye'de Beyaz eşyanın yanında otomobilde üretilmeye başlandı.

—1970li yılların ortalarında ise Türk ekonomisi Cumhuriyet tarihinin en ağır bunalımlardan birine girdi.

SOSYAL ve KÜLTÜREL HAYAT:

—Edebiyatta "İkinci Yeni" akımı devam etti.

—Şiirde Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Ahmet Arif ön plana çıktı.

— "Susuz Yaz" filmi ile Metin Erksan 1963 Berlin Film Festivalinde "Altın Ayı" ödülünü kazandı.

—Türkiye'de ilk TV yayınları İTÜ TV ile birlikte başladı(1952)

—1968de TRT yayın hayatına başlayıncaya dek İTÜ TV devam etti.

—İlk renkli TV 1984de, ilk özel kanallar ise 1990da kurulmaya başlandı

KÜRESELLEŞEN DÜNYA

SSCB de Değişim:

Soğuk savaş döneminde Dünya politikasına SSCB ve ABD yön veriyordu.1980 lerin ortalarına gelindiğinde SSCB ekonomisi askeri harcamalar yüzünden çökme noktasına geldi.Ayrıca SSCB nin uydusu olan Doğu bloğu ülkelerinde milliyetçilik ve bağımsızlık hareketleri başladı.

1985 de SSCB Devlet Başkanı olan Mihail Gorbaçov, mevcut yönetim anlayışını değiştirmek için "Glasnost(açıklık)" ve "Perestroika(yeniden yapılanma)" ilkelerini geliştirdi.

Bu ilkeler Letonya,Estonya ve Litvanya'nın 1990 da bağımsızlığını kazanmasında etkili oldu.Aynı yıl SSCB içinde ki en büyük Cumhuriyet Rusya Federasyonu da Boris Yeltsin liderliğinde bağımsızlığını ilan etti.

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Kuruluyor

1991 de "Alma Ata Deklarasyonu" ile BDT kuruldu. SSCB ye bağlı 15 Cumhuriyetten 12 sinin katılımı ile kurulan BDT üyeleri birbirlerinin bağımsızlığına saygı göstereceğine söz vermişlerdir. Bu devletler: 1-Rusya Federasyonu 2-Ukrayna 3- Beyaz Rusya 4-Ermenistan 5-Gürcistan 6-Moldova 7-Azerbaycan 8-Kazakistan 9-Kırgızistan 10-Türkmenistan 11-Özbekistan 12-Tacikistan (Letonya-Estonya ve Litvanya BDT ye katılmadı)

SSCB'nin Dağılmasının Dünya Dengesine Etkileri

1991 de SSCB'nin dağılması ve Doğu bloğunun çökmesi ile ABD tek süper güç oldu. Daha rahat hareket etmeye başlayan ABD,2001 de Afganistan'ı 2003 de Irak'ı işgal etti. Avrupa Birliği, ABD ye karşı dengeleyici bir güç olamadı.

1996 da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın kurduğu işbirliği örgütlenmesine (Şangay Beşlisi) 2001 de Özbekistan'ın da katılımıyla adı "Şangay İşbirliği Örgütü" oldu.

Uyarı: 26 Nisan 2013 de Türkiye, Şangay İşbirliği Örgütü ile "diyalog ortaklığı" anlaşması imzaladı. Bu antlaşma ile ilk kez Bir NATO üyesi Şangay'a üye oldu.

Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsızlık Süreci

Azerbaycan: 1918 de Mehmet Emin Resulzade önderliğinde bağımsız olsa da 1921 de SSCB işgal etti.30 Ağustos 1991 de Bağımsız olan Azerbaycan'ın ilk Cumhurbaşkanı Ebul Feyz Elçibey'dir. 1993 Haydar Aliyev döneminde BDT üyesi oldu. ABD, Türkiye ve Batının desteği ile "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı" hayata geçirildi.

Dağlık Karabağ Sorunu: Azerbaycan toprağı olan Dağlık Karabağ'da 19. Yy da Türkler çoğunlukta idi.1923 de özerk bölge yapılan Karabağ da SSCB nin uyguladığı politika sayesinde Ermeni Nüfus arttı.1993 de Ermenistan, Azerbaycan'a saldırdı. Azeri topraklarının %25 ini işgal etti. Azerbaycan BDT üyesi olunca Ermeniler durdu.

Uyarı: BM ve birçok devletin baskısına rağmen Ermenistan Karabağ'dan halen çekilmedi.

Kazakistan: 1917 de bağımsızlığını ilan eden Kazaklar,1920 de SSCB işgaline uğradı. SSCB nin dağılması ile 1991 de yeniden bağımsız olan Kazakistan'ın bağımsızlıktan önce de sonrada Nursultan Nazarbayev Devlet başkanıdır. Kazakistan, AET, BDT ve Şangay üyesidir.

Türkmenistan: 1991 de bağımsızlığını kazanan Türkmenistan'ın bağımsızlıktan önce de sonrada Devlet başkanı Türkmenbaşı Saparmurat tır.

Kırgızistan: 1991 de bağımsızlığını kazanan Kırgızistan, BM ve BDT üyesidir.

Uyarı: Kitapları birçok dile çevrilen ünlü yazar Cengiz Aytmatov Kırgızistanlıdır.

Özbekistan: 1991 de bağımsızlığını kazanan Özbekistan BM, BDT ve İKÖ üyesidir.

Uyarı: Basmacılar Hareketi ilk olarak Özbekistan da başlamıştır.

Uyarı: Bunların dışında BDT sınırları içinde varlığını sürdüren Özerk Türki Cumhuriyetler de vardır. Bunlar: Tataristan, Başkurdistan, Çuvaşistan, Yakutistan(saha) ,Tuva, Hakasya, Karaçay-Çerkez, Kabartay-Balkar, Kırım Tatarları(Ukrayna) ve Gagavuzlar(Moldovya)

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı): Başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelere yardımcı olmak üzere 1992 de Türkiye'nin dış işleri bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Şu anda başbakanlığa bağlanmıştır.

DOĞU BLOKUNDAN SONRA AVRUPADA YENİ ARAYIŞLAR

Doğu ve Batı Almanya'nın Birleşmesi: II. Dünya Savaşında yenilen Almanya Doğu ve Batı diye 2 ye ayrılmıştı. Doğu Almanya SSCB nin, Batı Almanya ise ABD, İngiltere ve Fransa'nın kontrolüne girdi. Doğu bloğunun çökmesi ile birlikte 1990 da, soğuk savaşın sembolü olan, Berlin Duvarı yıkıldı. Aynı yıl SSCB nin de ikna edilmesi ile iki Almanya birleşti.

Çekoslovakya'nın İkiye Bölünmesi: Çek'ler ve Slovaklardan oluşan Çekoslovakya I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuştu.1993 de Çekoslovakya tarihe karıştı ve iki ayrı devlet kuruldu. Çek Cumhuriyeti ve Slovakya Cumhuriyeti.

Avrupa Ekonomik Topluluğundan(AET) Avrupa Birliğine Geçiş Süreci:

—▶ 1950 Schuman Bildirisi —▶ 1951 de Avrupa Demir-Çelik Birliği —▶ 1957 Roma Antlaşması ile AET kuruldu —▶ 1992 Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliğine dönüştü.

Maastricht Antlaşması ve Kriterleri: 1992 de 12 üye devletin katılımıyla Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği kuruldu. Kriterlerin amacı; üye ülkeler arasında ekonomik farklılıkları gidermektir.

Uyarı: Avrupa Birliği şu anda 27 devletten oluşmaktadır.

Kopenhag Kriterleri: 1993 de toplanan Kopenhag Zirvesi ile Doğu Bloğu ülkelerine de AB üyeliğinin yolu açıldı. Ayrıca adaylık için başvuran ülkeler için aranan şartlar bu kriterlerle belirlendi.

Avrupa Birliğinin Kurumsal Yapısı:

A) **Avrupa Parlamentosu:** Üye ülkelerde yapılan seçimlerle belirlenen üyelerden oluşmaktadır. Her ülke nüfusu oranında parlamentoya milletvekili gönderir.

B) **Ekonomik ve Sosyal Komite:** Çiftçi, esnaf, dernek temsilcilerinden oluşur. Görüş bildiren bir danışma organı niteliğindedir.

C) **Avrupa Birliği Komisyonu:** Üye devletlerce atanan ve 20 üyeden oluşan bir yürütme organıdır. Komisyon birlik politikalarının koordinatörüdür.

D) **Adalet Divanı:** AB'nin en yüksek yargı organıdır. Kararlarının temyizi yoktur.

E) **Sayıştay:** Görevi AB ve kuruluşlarının gelir ve harcamalarını incelemektir.

F) **Avrupa Yatırım Bankası:** Görevi; birliğin projelerine kredi sağlamaktır.

G) **Avrupa Merkez Bankası:** AB'nin para politikalarını uygulamakla görevlidir.

H) **Avrupa Konseyi:** Birliğin karar alma ve yasama organıdır. Avrupa Birliğinden bağımsız olarak kurulmuştur. Temel insan haklarını garanti eden her ülkenin katılabileceği bir kuruluştur. Devlet yada hükümet başkanlarının katılımıyla yılda en az iki kez toplanmak zorundadır.

Türkiye'nin AB Serüveni

—▶ Türkiye 1959 da AET ye "ortak üyelik" için başvurdu. Ekonomisi yeterli olmadığı için reddedildi.1963 de Ankara antlaşması imzalandı.

—▶ 12 Eylül 1980 askeri darbesi yüzünden insan hakları ve demokrasi sağlanana kadar Avrupa Parlamentosu Türkiye olan ilişkileri dondurdu.

—▶ 1986 da düzelen ilişkiler Yunanistan'ın vetosu yüzünden gelişemedi.

—▶ 1987 de AET ye tekrar tam üyelik başvurusunda

bulunduk. AB, Gümrük Birliğini önerdi.1996 da Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği Antlaşması imzalandı. AB ye gümrük vergisi kaldırıldı.

—▶ AB 1993 Kopenhag zirvesinde Doğu Avrupa'yı kapsayan genişleme sürecine Türkiye dahil edilmedi

—▶ 1997 Lüksemburg Zirvesi ve 1998 Cardiff Zirvesi'nin ardından 1999 Helsinki Zirvesinde oybirliği ile Türkiye'nin AB'ye aday ülke olması kabul edildi.

—▶ 2002 ve 2003 de AB'ye uyum yasaları çıkartılarak üyeliğin hukuki şartları büyük ölçüde tamamlandı.

—▶ Brüksel Zirvesinde, 2005 yılında başlamak üzere Türkiye'ye üyelik için müzakereler başlatıldı ve halen devam etmekte.

Yeni Oluşum Sürecinde Balkanlar

Yugoslavya Cumhuriyetinin Dağılması

—▶ Yugoslavya I.Dünya Savaşı sonunda Paris Barış Konferansında(1919) kuruldu. Bu devleti oluşturan Sırplar, Hırvatlar ve Slovenler arasında siyasi, dini ve kültürel farklılıklardan dolayı anlaşmazlıklar yaşandı.

—▶ 1945 de Tito önderliğinde ki komünistler Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyetini kurdu.Tito,SSCB ye karşı ABD ye yaklaştı.COMİNFORM dan ihraç edilen Yugoslavya BAĞLANTISIZLAR grubuna katıldı. (Yugoslavya: Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Makedonya Cumhuriyetleri ile Özerk Kosova bölgelerinden oluşmaktaydı.)

Bosna'nın Bağımsızlığı ve Bosna Savaşı

—▶ 1992 de, Yugoslavya ya bağlı Bosna-Hersek'i tamamen ele geçirmek isteyen Sırplar, Bosna da ki Hırvatları ve Müslümanları katletti.

—▶ Bu katliamlardan en acısı, Srebrenica soykırımıdır. BM'nin sözde güvenli bölgesi olan Srebrenica da on binlerce Boşnak Müslüman, Sırplar tarafından katledildi. Hem de BM barış gücünün Hollandalı askerleri sözde orayı koruduğu halde.

Uyarı: Lahey Adalet Divanı 2004 de verdiği karar ile Srebrenica da soykırım yapıldığını ama Sırpların sorumlu tutulamayacağını karara bağladı!

—▶ BM Barış Gücünün (içinde Türkiye de var) Sırp mevzilerini bombalaması ile Sırplar barışı kabul etti ve 1995 de imzalanan "Dayton Antlaşması" ile Bosna-Hersek devleti, Bosna Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti'nden oluşan bir devlet oldu.

Kosova Sorunu

—▶ Sırpların Kosova da ki vahşetine rağmen 2008 de bağımsız Kosova Devleti kuruldu.

Orta Doğu da ki Gelişmeler

I. Körfez Savaşı(1990–1991)

—▶ Irak lideri Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesidir. Nedeni; hem Irak'ın Kuveyt'e olan borcunu ödeyememesi hem

de Kuveyt petrollerini ele geçirmek. BM nin harekat kararı üzerine Irak çekildi.

Uyarı: Türkiye Körfez Savaşından olumsuz etkilenmiştir. Çünkü; Irak'tan gelen ve Türkiye'nin petrol ihtiyacının %40'ını karşılayan Yumurtalık-Kerkük Boru Hattı kapanmıştır.

II. Körfez Savaşı(2003)

—▶ BM'nin şiddetle karşı çıkmasına rağmen ABD ve İngiltere'nin Irak'ı işgalettiği savaştır.

—▶ 11 Eylül 2001 de İkiz Kulelerin yıkılması ABD nin dış politikasını etkiledi.Önce Afganistan'ı işgal edip Taliban'ı uzaklaştıran ABD, sonra Irak'ı işgal edip Saddam'ı yıktı.

—▶ 2005 de Celal Talabani Irak Cumhurbaşkanı oldu.2006 da Saddam idam edildi.

Uyarı: Türkiye, Irak'a yapılan askeri müdahalede ülkemizdeki askeri üslerin kullanılmasına izin vermedi.(1 Mart Tezkere Krizi)

Filistin Sorunu

—▶Filistin topraklarında, İsrail işgaline karşı kurulan örgütler 1964 de Yaser Arafat önderliğinde Filistin Kurtuluş örgütü'nün(FKÖ) çatısı altında birleşti. BM, FKÖ yü Filistinlilerin temsilcisi olarak tanıdı.

—▶ 1987 de İsrail işgallerine karşı Batı Şeria ve Gazze de direniş başladı(İntifada). 1988 de Bağımsız Filistin devleti kuruldu.

—▶1 9 9 3 de İsrail Başbakanı İzak Rabin ve Filistin Lideri Yaser Arafat, Oslo Antlaşmasını imzaladı ve Batı Şeria ve Gazze de Filistinliler özerk oldu.

—▶ İsrail'in yeni Başbakanı Ehud Barak'ın Kudüs de hem İsrail'in hem de Filistin'in başkentinin olabileceğini açıklaması Muhalefet lideri Ariel Şaron'u(Beyrut Kasabı) harekete geçirdi. Ve Şaron 2000 yılında yüzlerce askerle "Harem-i Şerife" girdi.Bu yüzden 2. İntifada başladı.

Değişen Dünya ve Türk Dış Politikası

—▶ Bu dönem de Türk dış politikasının temel vizyonu,medeniyetler arası iş birliğinin geliştirilmesi, bölgesel ve uluslar arası istikrarlı ortamın oluşturulmasıdır.

Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkileri

—▶Türkiye "Mavi Akım Projesiyle" Rus doğal gazını Samsun'a ulaştırmaktadır.

Türkiye ve Kafkaslar

—▶Hazar petrolünün Avrupa'ya nakledilmesi için 2005 de "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı" kuruldu. Bu hatta paralel olarak "Güney Kafkasya Boru Hattı" ve "Şah Deniz Projesi" de Azerbaycan doğal gazını dünyaya pazarlamayı amaçlamaktadır.

—▶ Türkmenistan doğal gazının Türkiye üzerinden Avrupa ya ulaşması için "Trans Hazar Boru Hattı" projesi enerji konusunda Türkiye'yi kilit devlet konumuna getirecektir.

—▶Türkiye, Ermenistan la ilişkileri düzelmek için Ermenistan'ı "Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı"na davet ettiyse de ilişkiler düzelmedi

—▶Türkiye Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ilişkileri geliştirmek için 1992 de "Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi"ni topladı.

Türk Ordusu ve Dünya Barışı

Görev Yeri	Görev Yılı	Görevi
Kore	1950 1953	1950 yılında ki Kore Savaşına Tugay gönderildi.Kuzey Kore'ye karşı savaşıldı
Somali	1993 1994	Somali'de ki iç savaşın durdurulması ve İnsani yardım için ortam sağlanmsı amacıyla BM nin gerçekleştirdiği operasyonlara 300 askerle katılan Türkiye,b ir süre için de olsa Barış Gücünün Komutanlığını üstlandi.
Bosna-Hersek	1995-.....	Bosna-Hersek'te insanı yardım harekatı için,güvenli bölgeleri koruma amaçlı kurulan BM Koruma Kuvvetinde(UNPRFOR) yer aldı(1400 asker).Dayton Antlaşmasından sonra Barış gücü takviye edildi.
Arnavutluk	1997 1999	İtalya liderliğinde ki BM gücüne 1997 den itibaren bir deniz piyade Taburu ile katılan TSK yardım faaliyetlerinde bulundu.Bölgede ki Türk vatandaşlarının tahliyesinin ardından birliğimiz Türkiye'ye döndü.1999 da Arnavutluk'a yönelik mülteci akınlarının ardından AFOR la birlikte yeniden Arnavutluk'a gidildi.
Kosova	1999-.....	Kosova'da ki silahlı çatışmalar karşısında NATO nun düzenlediği hava haerkatına 10 adet F-16 ile katıldık.Ayrıca Türkiye, Kosova'da çözüm için oluşturulan güce de bir Mekanize Piyade Taburu ile katıldı.
Afganistan	2002-.....	ABD ye yapılan 11 eylül saldırıları sonrasında Afganistan'a yönelik harekata Türkiye katıldı.Ayrıca harekat sonrasında Afganistan'da barışı sağlamaya yönelik İSAF'a da katılan Türkiye, 2002 de İSAF'ın komutasını devraldı.Eğitim, sağlık, idari yönetim gibi birçok konuda projeye imza atan TSK halen Kabil de görev yapmaya devam etmektedir.
Lübnan	2006-.....	Türkiye, BM Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulan Lübnan Geçici Güvenlik Gücü'ne katkıda bulunmaya halen devam etmektedir.
Makedonya	2001	TSK, Makedonya'da ki çok uluslu yapıya bir bölük timiyle katıldı

1980 SONRASI TÜRKİYE

Siyasi Gelişmeler

—▶ 1983 de Turgut Özal liderliğinde ki ANAP iktidara geldi.1989 da Özal Cumhurbaşkanı oldu.1993 de Turgut Özal'ın ölümü üzerine Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı oldu.

—▶ Tansu Çiller'in Başbakanlığı döneminde AB ile "Gümrük Birliği Antlaşması" imzalandı.

—▶ 1995–1997 RP-DYP koalisyonu Başbakanı Necmettin Erbakan 28 Şubat 1997 darbesi ile istifa etti yerine DSP-MHP- ANAP koalisyonu kuruldu.2000 de Ahmet Necdet Sezer Cumhurbaşkanı oldu.

—▶ 2002 de Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde ki AK Parti tek başına iktidara geldi.2007 ve 2011 de de tek başına iktidar olan AK Parti döneminde Abdullah Gül Cumhurbaşkanı seçildi(2007)

Sosyal-Ekonomik ve Kültürel Gelişmeler

—▶ 1981 de YÖK kuruldu ve tüm Yüksek Öğretim Kurumları YÖK e bağlandı

—▶ 1988 de Naim Süleymanoğlu Seul Olimpiyatlarında altın madalya kazandı.

—▶ 1990 da ilk özel tv kanalı açıldı.

—▶ 1992 de Barcelona Olimpiyatlarında güreşçimiz M. Akif Pirim altın madalya kazandı.

—▶ 1993 de TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) kuruldu.

—▶ 1999 da Marmara Depremi yaşandı.

—▶ 2005 de Türk Lirasından 6 sıfır atıldı

—▶ 2006 da Orhan Pamuk "Kar" adlı kitabıyla Nobel ödülünü alan ilk Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldu.

—▶ 2008 de Nuri Bilge Ceylan "Üç Maymun" adlı filmiyle Cannes film festivalinde en iyi yönetmen ödülünü aldı.

Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP)

—▶ Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve sulama tesislerini kapsayan bu dev proje tamamlandığında Türkiye deki sulanabilir arazilerin 1/5 i suya kavuşacak.

KÜRESEL SORUNLAR

Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü

—▶ Küresel ısınmayı engellemek için 1997 de Japonya da başlayan süreç 2005 de sonuçlandı. Türkiye'nin 2009 da imzaladığı protokolü ABD imzalamadı

Çernobil Faciası:

—▶ 20 yy ın en büyük nükleer kazası olarak görülen Çernobil Nükleer Santralinin 1986 da patlamasıdır. Hiroşima Nagasaki'ye atılan atom bombalarından yaklaşık 200 kat zarar verdi.

EKSTRA BİLGİLER

Atatürk Dönemi Okullar

Ankara Hukuk Mektebi → 1925 → 1927 yılında Hukuk Fakültesi oldu.

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi → 1935

UYARI: 1859 yılında Mülkiye Mektebi adıyla kurulmuştur. (Tanzimat Dönemi)

Ankara- Dil- Tarih - Coğrafya Fakültesi → 1935

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü → 1933

İstanbul Üniversitesi → 1933

Gazi Eğitim Enstitüsü → 1926

Güzel Sanatlar Akademisi → 1882 yılında Sanayi Nefise mektebi adıyla Osman Hamdi Bey tarafından açılmıştır. 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisine çevrilmiştir.

Devlet konservatuarı → 1935

Resim ve Heykel Müzesi → 1937 (Dolmabahçe Sarayında)

Tiyatro Meslek Okulu → 1931

UYARI: İlk resim sergisi Osmanlı' da Şeker Ahmet Paşa tarafından açılmıştır. En ünlü ressam Osman Hamdi Bey' dir. Aynı zamanda müzeciliği başlatan kişidir.

ATATÜRK DÖNEMİ ÖNEMLİ GAZETELER

1. Minber → 1918

2. İrade-i Milliye → 1919

3. Hâkimiyet- i Milliye → 1920

→ ***Milli Mücadele Yanlısı Olumlu gazeteler***

4. Yeni Gün

5. Albayrak

6. Öğüt

UYARI: Alemdar, Peyam-ı Sabah, Ümit, Aydede gazeteleri olumsuz. (Milli Mücadele karşıtı)

ATATÜRK DÖNEMİ BAŞBAKANLAR

- Mustafa Kemal Atatürk → 1920-1921
- Fevzi Çakmak → 1921-1922
- Rauf Orbay → 1922-1923
- Ali Fethi Okyar → 1923
- İsmet İnönü → 1923-1924

Uyarı : Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı

- Fethi Okyar → 1925-1927
- İsmet İnönü → 1927-1937
- Celal Bayar → 1937-1939

Uyarı : Atatürk Dönemi Son Başbakanı

ATATÜRK DÖNEMİ BAZI KURULUŞLAR VE KANUNLAR

- Hıyanet-i Vataniye Kanunu → 29 Nisan 1920
- Firariler hakkında kanun → 19 Eylül 1920
- Ağnam vergisinin dört katına çıkarılması hakkında kanun → 24 Nisan 1920

Uyarı: I.TBMM' nin çıkardığı ilk kanun

- Men-i israfat kanunu → 25 Kasım 1920
- Men-i Müskirat Kanunu → 14 Eylül 1920
- Gümrük Tarife Kanunu → 1922 → MİLLİYETÇİLİK
- Türk Parasını Koruma Kanunu → 1930 → MİLLİYETÇİLİK
- Ticaret Borsaları, Ticaret Ve Sanayi Odaları → 1925
- Reji idaresinin Millileştirilmesi → 1925 → MİLLİYETÇİLİK
- Tarım Kredi Kooperatifleri kurulması ve TMO → 1929→ HALKÇILIK
- MTA → 1935 → DEVLETÇİLİK - MİLLİYETÇİLİK
- İller Bankası → 1933
- 1929 yılında Adana – Mersin demiryollarının birleştirilmesi
- Devlet Demiryollarının Kurulması → MİLLİYETÇİLİK- DEVLETÇİLİK
- Hıfzı Sıhha Enstütüsünün Kurulması → 1931 → HALKÇILIK
- Çocuk Esirgeme Kurumu → 1921 → Himaye-i Eftal → HALKÇILIK
- Nisab-ı Müzakere Kanunu → 5 Eylül 1920
- Duyun- u Umumiye gelirlerine el konulması hakkında kanun → 1920

ATATÜRK DÖNEMİ PARTİLER

- CHP → 1923
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası → 1924
- Serbest Cumhuriyet Fırkası → 1930
- Ahali Cumhuriyet Fırkası → 1930
- Amele ve Çiftçi Partisi → 1930

ATATÜRK'ÜN OKUL HAYATI

- Mahalle Mektebi → Selanik'te
- Şemsi Efendi Okulu → Selanik'te
- Selanik Mülkiye Rüştiyesi
- Selanik Askeri Rüştiyesi → 1893–1895
- Manastır Askeri İdadisi → 1895–1899 (Makedonya)

- Harp Okulu → 1899-1902 (İstanbul)
- Harp Akademisi → 1902-1905 (İstanbul)

ATATÜRK'ÜN KATILDIĞI SAVAŞLAR

- II. Balkan Savaşı → Bolayır Kolordusu Kurmay Başkanı

Uyarı : Silahlı mücadele yok.

- Trablusgarp Savaşı → Kurmay Binbaşı
- Çanakkale Savaşı → Yarbay – Albay
- Kafkasya Cephesi → 16. Kolordu komutanı
- Suriye, Filistin Cephesi → Yıldırım orduları grup komutanı
- Sakarya Meydan Savaşı → Başkomutanlığı
- Büyük Taarruz → Başkomutan

ATATÜRK'ÜN ESERLERİ

1- Nutuk (Söylev) → 1919 - 1927 arası olaylar

2- Atatürk'ün hatıra defteri → 1918 I. Dünya Savaşı sırasında mücadele ettiği cephelerde yaşadıkları

3- Karslbad hatıraları → bugünkü Çek Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan ve kaplıcalarıyla ünlü olan karslbad da geçen anılar (1918)

4- Arıburnu muharebeleri raporu

5- Geometri kitabı (1936-1937) Dolmabahçe sarayında kendi el yazısıyla yazdığı eser

6- Medeni bilgiler → Millet, Hakimiyet, Hak ve görev, Devlet, Hürriyet, Kişisel haklardan bahsedilmektedir.

7- Cumalı Ordugah → 1909 yılında Selanik'te yapılan askeri tatbikatta geçen olaylar.

8- Zabit ve Kumandan ile hasbıhal → 1914'de Sofya'da yazılmıştır.

SINAVA GİRECEK
TÜM ADAYLARA

BAŞARILAR
DİLERİZ.